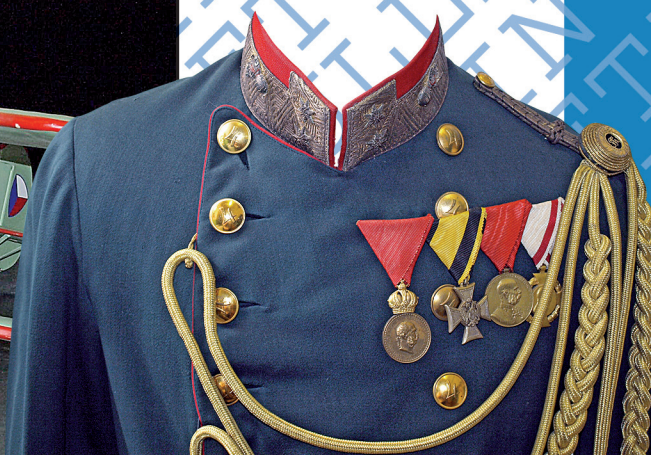

B U I L E T I N

Vojensko-historický klub Erika Brno Vás zve na návštěvu!

Muzeum

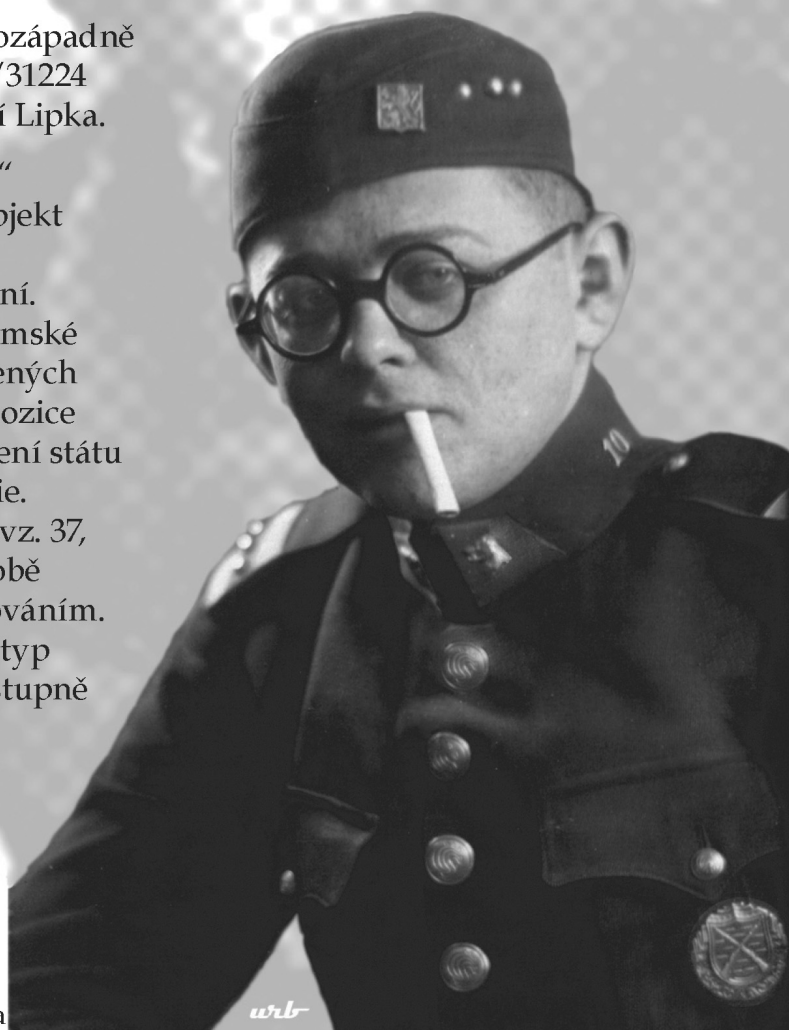
československého opevnění
z let 1935–38, Pěchotní srub
K-S 14 „U cihelny“ Králíky
a Lehké objekty č. 111 a 112

Muzeum se nachází 2 km severozápadně
od města Králíky u silnice č. III/31224
spojující město s obcí Prostřední Lipka.

Pěchotní srub K-S 14 „U cihelny“
je oboustranný dvouzvonový objekt
s nejzachovalejší místností
pro 9cm minomet na čs. opevnění.
Srub je vystavěn ve III. stupni římské
odolnosti. V jeho dobově upravených
prostorách jsou instalovány expozice
o československé armádě, založení státu
a návratu čs. legií z Ruska a Itálie.
Lehký objekt č. 111 představuje vz. 37,
typ A-160 šikmý. V současné době
je z vnější strany opatřen maskováním.
Lehký objekt č. 112 představuje typ
A-180 zesílený. Objekty jsou postupně
rekonstruovány do podoby
z období poválečné historie
československého opevnění.

Muzeum lze navštívit o víkendech
a svátcích od 8.00 do 18.00 hod.
Další informace o provozu muzea
lze získat na tel.: +420 603 517 932

<http://www.militaryclub.info/cihelna>

BULLETIN NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY

Vydavatel:

Policie České republiky
Národní protidrogová centrála
Služby kriminální policie a vyšetřování

Redakční rada:

plk. Mgr. Jakub FRYDRYCH
plk. Ing. Petr KOČÍ
plk. Mgr. Břetislav BREJCHA
Doc. Dr. JUDr. Jan HEJDA, Ph.D.
Doc. JUDr. Jozef ČENTÉŠ, Ph.D.
Doc. JUDr. Jozef METENKO, Ph.D.
Doc. Ing. Renata ŠTABLOVÁ, CSc.
PhDr. Miroslav NOŽINA, Ph.D.
Mgr. Jaroslav ŠEJVL
pplk. JUDr. Ing. Marek BLAŽEJOVSKÝ

Vedoucí redakce:

Miloš VANĚČEK
Tel. 974 835 853, 603 191 408

Adresa:

Policejní prezidium České republiky
Poštovní příhrádka 62/NPC
170 89 Praha 7
bulletinnpc@centrum.cz

Vydává:

oddělení vydavatelství obchodního odboru
Tiskárny MV, Bartůňkova 1159/4
Poštovní schránka 10
149 01 Praha 4
Tel.: 974 887 341, 974 887 335
Fax.: 974 887 333

Tiskne:

Tiskárna MV, s. p. o., Bartůňkova 1159/4
149 01 Praha 4
Tel.: 974 887 312
Fax.: 974 887 395

Vychází 4x ročně, cena 70,- Kč

Roční předplatné 280,- Kč

Plus distribuční poplatky

Objednávky přijímá a vyřizuje:

Tiskárna MV, s. p. o., obchodní úsek
Bartůňkova 1159/4, 149 01 Praha 4
Tel.: 974 887 334, 974 887 335, 974 887 341
Fax.: 974 887 333
e-mail.: pavel.komarek@tmv.cz

Distribuci vyřizuje:

Jindřich MATOUŠ – distribuce tiskovin

Ze věcnou správnost příspěvků ručí autoři

Přetisk povolen pouze se souhlasem redakce

Podávání novinových zásilek:

Povolila Česká pošta, s. p., Odštěpný závod Praha
Čj.: 6119/96 ze dne 15. 10. 1996

Určeno pro služební potřebu Policie ČR, Obecní policie,
Státního zastupitelství, soudů a vybraných institucí

Povoleno MK ČR – 7834

ISSN 1211-8834

Titulní strana:

Grafické zpracování Pavel VLASÁK

OBSAH:

4. DROGOVÉ TRESTNÉ ČINY PO NOVU
Irena KEJŘOVÁ
7. OKOLNOSTI UŽÍVÁNÍ KATHY JEDLÉ
(*CATHA EDULIS*) A JEJÍ PRÁVNÍ STATUS
Jiří HRUŠKA
20. ZÁPADNÍ AFRIKA
A MEZINÁRODNÍ DROGOVÝ ZLOČIN
Jiří NOVÝ
22. DEXTROMETHORFAN – NEJEN SIRUP
PROTI KAŠLI
Miroslav HRACHOVEC
25. STAV DROGOVÉ PROBLEMATIKY V EVRO-
PĚ VÝROČNÍ ZPRÁVA 2009
Miloš VANĚČEK
42. NEZÁKONNÉ NAKLÁDÁNÍ S DROGAMI
PODKOPÁVÁ MÍR A BEZPEČNOST, OSN
VOLÁ PO GLOBÁLNÍCH OPATŘENÍCH
Jiří NOVÝ
43. 7 LET TOXI TÝMU NA PRAZE 4
*František KALUŽA, Peter GABAL,
Petr KUBERA, Jiří RACZKÝ*
47. ZADLUŽENOST LIDÍ S NÁVYKOVÝMI
NEMOCEMI JE ZDRAVOTNÍ I SPOLEČEN-
SKÝ PROBLÉM
Karel NEŠPOR, Andrea SCHEANSOVÁ
50. ÚTVAR PRO ODHALOVÁNÍ ORGANIZO-
VANÉHO ZLOČINU
55. MUZEUM K-S 14 V KRÁLÍKÁCH NA
ORLICKOÚSTECKU OTEVŘELO UNIKÁT-
NÍ EXPOZICI FINANČNÍ STRÁŽE V POD-
ZEMÍ
57. KONFERENCE POLICEJNÍCH HISTORIKŮ
JŽ POČTVRTÉ
Radek GALAŠ
59. POLICEJNÍ PREVENCE ZNOVU NA CES-
TÁCH
Miloš VANĚČEK, Martin MICHAL
64. KNIHOVNIČKA
Miloš VANĚČEK

POMÁHAT A CHRÁNIT

Heslo, které veřejnost přijala se smíšenými pocity. Význam slova chránit v činnosti policie ČR je zřejmý. Pomáhat – dává nový prostor v činnosti policie ČR, která tak může svými činy dokázat, že není, nebo nemusí být v očích jen represivní složkou. Význam tohoto slova si uvědomují i policisté Národní protidrogové centrály, služby kriminální policie a vyšetřování PČR. Nad rámec své náročné služby darují krev a tak několik policistů NPC již obdrželo Janského plaketu.

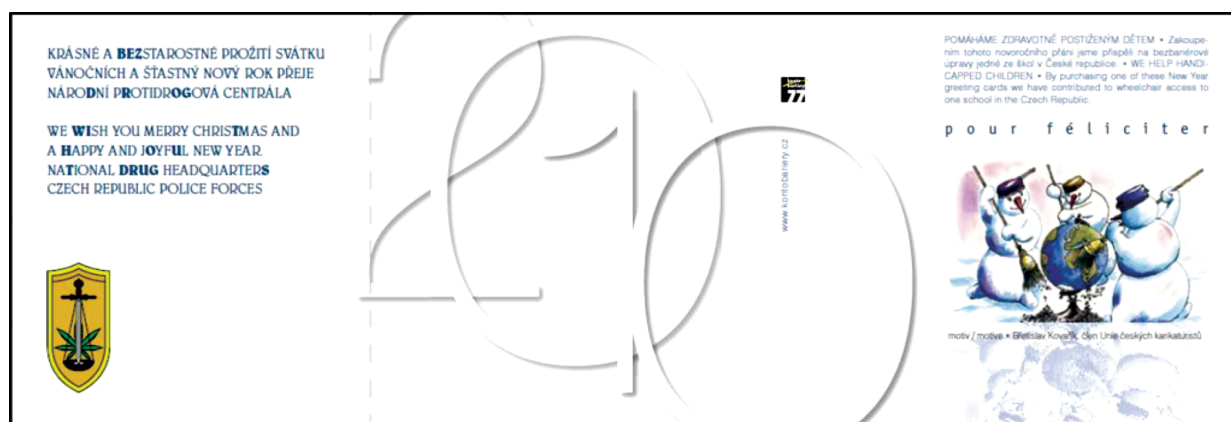
Čas od času se na média obracejí rodiče postižených dětí se žádostí o pomoc. O jednom takovém případu se dozvěděl policista Národní protidrogové centrály Jaroslav Morávek. V místě kde bydlí, žije vážně postižená třináctiletá holčička Martina, která potřebuje pomoci, konkrétně se zakoupením speciálního polohovatelného vozíku, který jí výrazně zlepšil kvalitu života.

Jaroslav Morávek vlastní cestou aktivizoval charitu i možnosti příspěvku zdravotní pojišťovny. K zakoupení vozíku přesto však ještě chyběla určitá finanční částka. Pod patronací ředitele NPC plk. Mgr. Jakuba Frydrycha tak vznikl projekt

POJĎTE, POMŮŽEME MARTINĚ...

Sbírka pro tento projekt skončila po uzávěrce tohoto čísla Bulletinu NPC a tak její konečná částka není v současné době známá. Získané prostředky předá ředitel NPC osobně rodičům Martině.

Národní protidrogová centrála našla i další cestu jak pomoci. Útvarové novoroční přání zakoupila u Nadace Charty 77 – KONTO BARIÉRY a přispěla tak na bezbariérové úpravy jedné ze škol v České republice.

Vážení čtenáři,

využívám první možnosti v roce 2010, abych Vám na stránkách bulletinu Národní protidrogové centrály popřál pevné zdraví, osobní a rodinnou spokojenost a úspěch v práci.

V letošním roce je Národní protidrogová centrála konfrontována s mnoha legislativními změnami, které souvisejí zejména s novelizací trestního zákona, konkrétně s kontroverzemi ohledně vládního nařízení, které stanoví množství větší než malé. Mediální humbuk, který provázelo přijímání tohoto vládního nařízení znovu ukázal, jak nízké je obecné právní povědomí o právní úpravě nakládání s nelegálními drogami a bohužel i skutečnost, jak malý mediální prostor je poskytován názorům, které upozorňují na společenská a zdravotní rizika spojená s užíváním nelegálních drog ve srovnání s prostorem, který dostávají zastánci liberálního přístupu, kteří populistickými výroky relativizujícími právní úpravu a bagatelizujícími dopady užívání drog významně formují veřejné mínění a utvrzují intenzivní uživatele některých nelegálních drog o jejich údajné neškodnosti pro lidské zdraví.

Česká republika navzdory nelichotivým statistickým ukazatelům, které ji řadí v mnoha ohledech k problematickým zemím Evropy, zejména v celoživotní prevalenci drog a prevalenci užívání konopných drog mezi nedospělými, dosud nejenže nereagovala na tuto skutečnost masivními celopopulačními informačně-preventivními kampaněmi tak, jak je tomu zvykem v jiných západoevropských zemích, ale dosud nebyla schopna ani omezit dostupnost základního prekursoru naší nejrozšířenější nelegální drogy – pervitinu. Obecně lze konstatovat, že stát sice dlouhodobě podporuje oblast specifické terciární prevence v oblasti harm reduction, léčby a následné péče, ale v oblasti protidrogové prevence rezignoval. Společenská a mediální tolerance užívání nelegálních drog se negativně odráží i ve vnímání práva jako takového, nejvíce však v oblasti vymáhání přestupků na úseku toxikomanie, které jsou vnímány jako ba-

gatelní protiprávní činy, kterým není třeba věnovat pozornost.

Národní protidrogová centrála se v roce 2010 zaměří zejména na tři základní oblasti činnosti

- vymáhání práva v oblasti drog, se zvláštním zřetelem na organizované formy páchaní trestné činnosti na území ČR i ve spojení se zahraničím u nejrozšířenějších nelegálních drog, tedy metamfetaminu, heroinu, kokainu, extáze a průmyslového pěstování a obchodu konopím,
- z pozice celorepublikového policejního útvaru bude vyvíjet zesílený tlak na specialisty po linii toxikologických ředitelství a územních odborů PČR směřující ke kooperaci, výměně informací a účelnému vynakládání sil a prostředků v potlačování nabídky nelegálních drog v ČR. Směrem k pořádkové službě PČR, městským a obecním policiím a obcím, které jsou oprávněny projednávat přestupky na úseku toxikomanie, bude probíhat systémová komunikace, směřující k zvýšení významu vymáhání práva v oblasti tohoto typu přestupků s cílem snížení subjektivně vnímané dostupnosti nelegálních drog v ČR,
- v oblasti strategického směřování protidrogové politiky v ČR bude NPC i nadále prosazovat linii vyváženého přístupu i financování všech segmentů protidrogové politiky, se zvláštním důrazem na předcházení trestné činnosti a poskytování objektivních informací veřejnosti.

Za Národní protidrogovou centrálu přeji poutavé čtení a plnohodnotný život bez drog.

plk. Mgr. Jakub Frydrych
ředitel PČR NPC SKPV

DROGOVÉ TRESTNÉ ČINY PO NOVU

Autorka ve svém článku vysvětluje jednotlivá ustanovení nového trestního zákoníku, která charakterizují stávající i nové skutkové podstaty drogových trestných činů. Zabývá se rozбором těchto jak základních, tak kvalifikovaných skutkových podstat a dále jednotlivými pojmy, které se v doposud platné trestně právní úpravě nevyskytovaly.

S prvním lednem nového roku dva tisíce deset vstoupil v účinnost nový trestní zákoník a na policii a další orgány činné v trestním řízení dolehl nemalý úkol – aplikovat jej v praxi. Změn oproti původnímu trestnímu zákonu je přitom víc než dost. Nadto ruku v ruce s novou hmotně právní úpravou jde úprava procesně právní a s ní kvantum dalších otázek. Výjimkou není ani drogová trestná činnost. A právě odhalení úskalí jejich sedmi klíčových paragrafů je úlohou tohoto článku.

Výčet drogových trestných činů zahajuje trestný čin **nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy**. Jedná se o skutkovou podstatu, podle níž budou postihovány osoby, které neoprávněně vyrobily, dovezly, vyvezly, provezly, nabídky, zprostředkovaly, prodaly nebo jinak jinému opatřily nebo pro jiného přechovávaly omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekurzor nebo jed. Dá se říct, že jednotlivá jednání jsou sebevysvětlující. Pouze v chování, kterým osoba jinak jinému opatří omamnou nebo psychotropní látku, je skryto rovněž jednání pěstování, které bude nejčastěji znakem pro jednání tak zvaných zahradníků. Trestem, který bude možné za základní jednání uložit, bude trest odnětí svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitý trest (plus další tresty, které bude možné uložit samostatně, aniž by byly přímo u činu stanoveny).

Výše trestu za trestný čin plynule graduje v kvalifikovaných skutkových podstatách, podle toho, jak se zvyšuje potřeba ochrany společnosti před v nich popsaným jednáním. Zvýšená sazba trestu odnětí svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutí majetku postihne toho, kdo se dopustí shora uvedeného jednání jako člen organizované skupiny, nebo toho, kdo byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Potrestáním v tomto smyslu není podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody.

Zvýšená trestní sazba postihne dále toho, kdo čin spáchá ve **značném rozsahu**, anebo ve **větším rozsahu** vůči dítěti nebo v **množství větším než malém** vůči dítěti mladšímu patnácti let. Ve třetím odstavci se přidává ještě další rozměr rozsahu, a to **velký rozsah**. S ohledem na řazení znaků vyššího stupně ne-

bezpečnosti bude pomyslná množstevní pyramida začínat vzestupně množstvím větším než malým, následována větším rozsahem, značným rozsahem a velkým rozsahem. Avšak vymezení toho, co si pod tím kterým množstvím představit, bude až prací soudů a obsahem jejich judikatury. Vymezení rozsahu uváděného v dosavadní judikatuře bude možné využít čistě podpůrně. Jeden příklad za všechny – současný větší rozsah uváděný v trestním zákoně bude možné dát na roveň značnému rozsahu v trestním zákoníku. Výjimkou z nejistoty je vymezení množství většího než malého stanovené závazně vládním nařízením. Hodnoty v něm uvedené jsou výsledkem kompromisu mezi požadavky státních organizací a požadavky organizací nevládních. Otázkou do pléna zůstává, nakolik bylo vhodné dát na roveň množství (větší než malé) určené dítěti mladšímu patnácti let s množstvím (větším než malým) určeným k držbě pro vlastní potřebu.

Ve třetím odstavci jsou vedle znaku velkého rozsahu další znaky vystihující vyšší stupeň nebezpečnosti jednání, a to spáchání činu ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let, způsobení **těžké újmy** na zdraví a dále spáchání činu s úmyslem získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch. Co je to značný prospěch, vyplývá z částky, která je stanovená trestním zákoníkem pro značnou škodu a zůstala beze změny pět set tisíc korun. Význam těžké újmy zůstává rovněž neměnný a přebírá judikovanou definici vážné poruchy zdraví nebo onemocnění omezující způsob života nejméně po dobu šesti týdnů. Zásadní změnou je naopak nový znak kvalifikované skutkové podstaty, spočívající ve spáchání činu **v úmyslu** získat značný prospěch. Znamená to, že oproti dosavadní právní úpravě, kde bylo nutné prokázat, že osoba svým nezákonným činem skutečně získala značný prospěch (pozn. za značný prospěch považovaly soudy skutečný zisk, tedy částku, kterou osoba získala nezákonnou činností sníženou o náklady, které musela vynaložit na získání nelegálního prospěchu), bude po novu stačit, když orgány činné v trestním řízení osobě prokážou už jenom úmysl takový prospěch pro sebe nebo pro jiného získat. Za trestné činy uvedené v tomto odstavci může být uložen trest odnětí svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutí majetku.

Ve čtvrtém odstavci vzrůstá sazba trestu odnětí svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutí majetku. Trest si lze vysloužit nedovolenou výrobou a jiným nakládáním s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, při nichž bude způsobena těžká újma na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt, dále spácháním takového činu v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu a konečně tím, že čin bude spáchán ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech, přičemž k naplnění tohoto znaku stačí, působí-li organizovaná skupina ve dvou státech a jedním z nich je Česká republika.

S ohledem na horní hranici trestní sazby je čin uvedený v základní skutkové podstatě nazýván přečinem. Ostatní činy uvedené v kvalifikovaných skutkových podstatách jsou již zvlášť závažné zločiny.

Další novinkou v trestním zákoníku jsou pravidla pro stanovení trestnosti prvního stadia neboli přípravy k trestnému činu. Jednání se považuje za přípravu k trestnému činu jen tam, kde to trestní zákoník výslovně stanoví, a kde jednání záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu. Z pohledu trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy to znamená, že příprava bude trestná pouze u kvalifikovaných skutkových podstat, čili od druhého odstavce.

Následující trestný čin patří v současné době mezi oblíbená témata novinářů. Jedná se o **přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu pro vlastní potřebu**. Souvisí to především s rozdílnou výší trestu odnětí svobody, která hrozí za přechovávání konopných drog a tou, která hrozí za přechovávání jiné omamné nebo psychotropní látky. Ustanovení obsahuje dvě základní skutkové podstaty. V první základní skutkové podstatě postihuje neoprávněné přechovávání látky **konopí**, pryskyřice z konopí nebo psychotropní látky obsahující jakýkoli tetrahydrokannabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC) pro vlastní potřebu v množství větším než malém trestem odnětí svobody až na **jeden rok**, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty a v druhé základní skutkové podstatě postihuje neoprávněné přechovávání **jiné omamné nebo psychotropní látky** nebo jedu pro vlastní potřebu v množství větším než malém trestem odnětí svobody až na **dva roky**, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Obdobně je tomu u trestného činu **nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku**, jehož první základní skutková podstata postihuje neoprávněné pěstování rostliny **konopí** pro vlastní potřebu v množství větším než malém s možností trestu odnětí svobody až na **šest měsíců**, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty a druhá základní skutková

podstata postihuje neoprávněné pěstování houby nebo **jiné rostliny obsahující omamnou nebo psychotropní látku** pro vlastní potřebu v množství větším než malém trestem odnětí svobody až na **jeden rok**, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Pozornému oku neunikne, že za přechovávání nebo pěstování konopí hrozí nižší trest, než za tatáž jednání v případě jiné omamné nebo psychotropní látky, kde je sazba o polovinu vyšší. Tato právní úprava reflektuje vůli zákonodárců a některých odborníků dělit omamné a psychotropní látky do různých úrovní s ohledem na společenské a zdravotní riziko jejich užívání. V žádném případě však novou právní úpravu nelze vykládat jako dělení na měkké a tvrdé drogy. Kdyby tomu tak bylo, bylo by nakládání s konopím sankčně privilegováno i u ostatních trestných činů. Avšak již kvalifikované třetí a čtvrté odstavce trestných činů neoprávněného přechovávání a nedovoleného pěstování nečiní rozdíl mezi omamnou látkou konopí anebo jinou omamnou či psychotropní látkou a jsou pro obě základní skutkové podstaty společné, se stejnou výměrou trestu.

Trestnost činu – přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu i nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku – je podmíněna minimální kvantitou hmotnosti vyjádřenou pojmem **množství větší než malé**. Jaké je množství větší než malé u omamných nebo psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů stanovila **vláda svým nařízením**. Stejně učinila u rostlin a hub obsahujících omamnou nebo psychotropní látku. A s ohledem na závaznost vládního nařízení pro každého bez výjimky, tedy i pro orgány činné v trestním řízení, včetně soudů, vynulovala možnost individuálního přístupu k držiteli omamné nebo psychotropní látky, který se odrážel v judikované „spotřební držbě“.

Na rozdíl od množství většího než malého si pojmy větší rozsah ve třetím odstavci a značný rozsah ve čtvrtém odstavci počkají na svou oficiální definici až judikaturou soudů.

S trestným činem neoprávněného pěstování konopí pro vlastní potřebu se váže judikované a z mezinárodní úmluvy vycházející rozlišování pěstování od výroby. Z celospolečenského pohledu je už samo pěstování konopí nežádoucím jednáním, a je proto obsaženo a popsáno v trestním zákoníku. Limitem trestnosti je přitom množství větší než malé. Je-li množství pod touto hranicí, neboli je malé, bude se jednat o zrcadlový přestupek, za který může být uložena pokuta až do výše patnácti tisíc korun. V souvislosti s pěstováním konopí žije valná většina lidí, včetně novinářů, v omylu, na základě něhož se domnívá, že pěstitel malého (přestupkového) množství konopí může rostliny usušit, získat malé množství sušené

trávy a nevybočit při tom z mezí vytýčených přestupkovým zákonem. Neuvědomuje si přitom, že během cesty od zelené rostliny k sušině proběhl proces výroby psychotropní látky, tudíž jednání, které je trestně postižitelné.

Dalším trestným činem, který následuje přirozeně v řadě je trestný čin **výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu**. Za tento trestný čin bude stíhán ten, kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává prekurzor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu. Za to mu hrozí trest odnětí svobody až na pět let, peněžitý trest, zákaz činnosti nebo propadnutí majetku.

Za pozornost stojí, že se zde podruhé setkáváme s výrobou nebo jiným opatřováním prekurzoru, ačkoli se toto jednání objevuje již u trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy. Prekurzor správně neměl být zahrnutý mezi předměty určené k nedovolené výrobě, protože tím dochází k dublování protiprávního jednání ve dvou skutkových podstatách. Jediný rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že zatímco u trestného činu výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu je potřeba prokázat, že vyrobený či sobě nebo jinému opatřený prekurzor byl **určený** k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu, tak k trestnosti činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy stačí, jestliže osoba vyrobí nebo jinak jinému opatří prekurzor, bez požadavku dalšího určení k nedovolené výrobě.

Kvalifikovaná skutková podstata zpřisňuje přečin na zvlášť závažný zločin tam, kde je čin spáchán v rámci organizované skupiny nebo ve značném rozsahu či ve větším rozsahu vůči dítěti anebo tomu, kdo **získá** činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch. Tato poslední kvalifikovaná skutková podstata žel unikla pozornosti zákonodárce a nekopíruje znění kvalifikované skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, na základě které by stačilo prokázat osobě už jen **úmysl získat** pro sebe nebo pro jiného značný prospěch. V tomto případě bude tedy i nadále nutné osobě prokázat, že činem značný prospěch skutečně získala.

Dalším trestně postižitelným jednáním je **šíření toxikomanie**. Dopustí se ho ten, kdo svádí jiného ke zneužívání **jiné návykové látky** než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání ta-

kové látky podněcuje nebo šíří. Za to mu může být uložen trest odnětí svobody až na tři léta nebo zákaz činnosti. Dopustí-li se kvalifikované skutkové podstaty, buď tím, že spáchá čin jako člen organizované skupiny nebo se ho dopustí vůči dítěti anebo ho vykoná tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, bude se výše trestu odnětí svobody pohybovat mezi jedním rokem až pěti lety anebo může být uložen peněžitý trest.

Trestný čin šíření toxikomanie se od předchozích trestných činů zásadně odlišuje jednou věcí. Konkrétně rozšířením množiny omamných a psychotropních látek o další návykové látky. Díky širšímu pojetí návykové látky v trestním zákoníku, může být trestně stíháno i šíření návykové látky, která není uvedena na seznamech omamných a psychotropních látek obsažených v zákoně o návykových látkách. Příkladem je Šalvěj divotvorná (*Salvia divinorum*), která, ač neuvedená na seznamu, je s to nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování a vzhledem k širšímu pojetí návykové látky v trestním zákoníku je její šíření trestným činem.

Při tvorbě skutkové podstaty nového trestného činu **výroby a jiného nakládání s látkami s hormonálním účinkem** sloužila pro svoji podobnost ve znacích skutkových podstat jako předloha skutková podstata trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy. Jak základní, tak kvalifikované skutkové podstaty spolu z větší části korespondují. Rozdíly jsou pouze u výše trestních sazeb, což je dáno mírou nebezpečnosti činu pro společnost. Při zavedení trestného činu výroby a jiného nakládání s látkami s hormonálním účinkem do trestního zákoníku byl zákonodárce veden záměrem postihovat doping ve sportu. K provedení tohoto ustanovení vydala vláda nařízení, kde určila, co se považuje za látky s anabolickým a jiným hormonálním účinkem a jaké je větší množství a co se považuje za metodu spočívající ve zvyšování přenosu kyslíku v lidském organismu a jiné metody s dopingovým účinkem.

Společná ustanovení obsahující pokyn pro vládu vydat shora uváděná blanketní nařízení, jsou tečkou za výčtem drogových trestných činů. Ve stručnosti bychom mohli hovořit o trestně právní úpravě **nezákonného nakládání s kontrolovanými látkami**, a jaký bude mít nový trestní zákoník vliv na společnost, ukáže jenom praxe.

*pplk. Mgr. Irena KEJŘOVÁ,
Národní protidrogová centrála SKPV*

OKOLNOSTI UŽÍVÁNÍ KATHY JEDLÉ (*CATHA EDULIS*) A JEJÍ PRÁVNÍ STATUS

Autor nás ve svém příspěvku detailně seznamuje s rostlinou Khat. Zabývá se jednak historií zneužívání této rostliny, způsobem pěstování, zpracování a užívání této drogy po její distribuci do celého světa. Také ve svém článku popisuje účinky této drogy na lidský organismus včetně negativních dopadů jejího zneužívání. Stejně jako autorova článek je pak charakteristika legislativních úprav jednotlivých zemí, kde se Kath zneužívá, respektive možný trestní postih nedovoleného nakládání s Kathem či jeho legalita.

ÚVOD

V poslední době se častěji objevují zprávy o problematice související s rostlinou, která se nazývá Katha jedlá¹⁾. Khat obsahující stimulační látky je možné zařadit mezi rostlinné drogy. Stejně jako množství jiných rostlin mající omamné nebo psychotropní účinky je i tato známa pod různými označeními²⁾ – catha, khat, graba (sušený khat), kath, kat, kaad, gat, qat, oat, qaadka, qaad a jaad (v Somálsku), chat (v Etiopii), quat, herari, tschat, tohai, mirra, Kus-es-Salahin, bushman's tea, Somali tea, flower of paradise, Abyssinian tea, tea of Arabs nebo African salad. Z hlediska botanického se zmíněná rostlina odborně nazývá *Catha edulis forsskaali*³⁾ (čeleď Celastraceae, jesencovitých)⁴⁾.

K napsání předkládaného příspěvku mě přiměl zahraniční článek, jenž se objevil v německém časopisu Spiegel⁵⁾. Autor zde popisuje současnou situaci, podle níž je khat letecky dopravován ze zemí, ve kterých se běžně pěstuje, do Velké Británie (konkrétně do Londýna – letiště Heathrow), protože zde není držení ani pěstování této rostliny trestné. Odtud se pak následně rozváží poštou⁶⁾ nebo za použití kurýrů do jednotlivých zemí světa (např. USA, Německo, Norsko apod.), kde se však nakládání s touto rostlinou považuje za nelegální a hrozí za uvedená jednání trestní postih.

Tato problematika je z pohledu České republiky zajímavá zejména z pohledu rekodifikace trestního

práva hmotného, neboť nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb.⁷⁾, který nabude účinnosti dnem 1. 1. 2010, zavádí pod paragrafovým označením 285 zcela novou skutkovou podstatu trestného činu s názvem **Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku**. Vláda by pro správný výklad tohoto ustanovení měla přijmout nařízení, ve kterém stanoví, na jaké rostliny a houby se bude ustanovení § 285 trestního zákoníku vztahovat (viz § 289 odst. 3 trestního zákoníku).

Nabízí se otázka, zda by se do budoucna mohlo užívání khatu ve velkém rozšířit i na území České republiky a zda by se tak mohl khat stát významným zástupcem tuzemské palety stimulačních látek. K tomu by mohl přispět poměrně snadný transport ze zemí původu, pokračující rozšiřování khatu do nových klimaticky příhodných regionů a relativně nízká pořizovací cena. Téměř s jistotou lze předpokládat, že se této rostlině nepovede vytlačit na našem území silně zakořeněné vyráběné a mnohem účinnější umělé amfetaminy – především pervitin.

1. Charakteristika rostliny khat, její užívání a specifika nelegální přepravy

1.1 Charakteristika rostliny khat

Velikost rostliny se různí – od malého keře vysokého cca 40 cm až po strom dosahující výšky kolem 6 metrů (viz obr. 1). Existuje několik druhů khatu,

¹⁾ Dále jen khat.

²⁾ Server DEA dokonce uvádí, že výrazů pro rostlinu khat je více jak čtyřicet, www.usdoj.gov/dea/pubs/pressrel/pr072606a.html.

³⁾ Podle švédského přírodovědce Petera Forskala.

⁴⁾ Srov. VALÍČEK, P., HORÁK, V. Kat. *Bulletin NPC*, 1996, roč. 2, s. 14.

⁵⁾ Srov. MITTELSTADET Von, J. Das grüne Gold. *Der Spiegel*, 2009, č. 18, s. 123.

⁶⁾ Rozsáhlá nabídka produktů vyrobených z *Catha edulis*, dostupné na World Wide Web [cit. dne 5. 7. 2009]. www.freshgat.com/servlet/StoreFront.

⁷⁾ Dále jen trestní zákoník.

dvě nejrozšířenější formy jsou Mirae pocházející především z Keni a Harari z Etiopie⁸⁾. Největší oblasti sloužící pro komerční pěstování se nachází v Haare – jedna z provincií Etiopie, dále na horských svazích Jebel Sabr, což je pohoří blízko Taiz v Jemenu a v Nyambene v oblasti Meru v Keni.

Obr. 1 Keř khat

Ideálním teritoriem pro pěstování této rostliny jsou horské svahy s dostatkem vláhy nacházející se v nadmořské výšce od 1100 m do 2500 m. Velikost listů se pohybuje od tří do dvanácti centimetrů (viz obr. 2)⁹⁾. Květy jsou malé a bílé a plody jsou protáhlého tvaru a mají tmavě hnědou barvu.

Obr. 2 Detailní záběr listů khatu

1.2 Způsob užívání

Čerstvé listy, větvičky a mladé výhonky se žvýkají podobně jako tabák. Vedle žvýkání je možné se setkat i s jinými způsoby konzumace. Ušchlé a sušené listy, které ve velké míře pozbyly svou účinnost, je možné kouřit, používají se při přípravě odvarů (tzv. Somali tea – somálský čaj), vyrábí se z nich pasta nebo se přidávají do jídla. V Etiopii se navíc listy zpracovávají s medem na „medové těsto“ nebo „medové víno“.

Rostlina obsahuje více jak čtyřicet alkaloidů, glykosidů, tanidů, terpenoidů a navíc dvě farmakologicky aktivní látky: **cathinon** [S(-)-alfa-aminopropiofenon] a **cathin** (norpseudoefedrin)¹⁰⁾,¹¹⁾. Cathinon je přibližně desetkrát účinnější látka než cathin. Obojí jsou psychoaktivní dusík obsahující organické sloučeniny patřící mezi alkaloidy¹²⁾ podobně jako nikotin, chinin, atropin¹³⁾, kokain nebo morfin. Po jedné až dvou hodinách žvýkání se začíná účinná látka cathinon uvolňovat. Tato látka má stimulační efekt na centrální nervovou soustavu a dochází tak k navození opojného stavu, který může trvat až 24 hodin.

Hlavní účinek khatu spočívá ve stimulaci organismu. Projevem jsou pocity duševní pohody a euforie. Intoxikovaná osoba se cítí uvolněně a stává se hovornější. Dalším doprovodným jevem je potlačení chuti k jídlu. Tyto prvotní pocity jsou následně nahrazeny stavem podobným kocovině a melancholickými stavy, což může vést až k depresím.

Některé zdroje uvádí, že žvýkání khatu je srovnatelné s požitím 5 mg sulfátu amfetaminu¹⁴⁾.

V jiných pramenech je možné se setkat s názorem, že khat je pokládán za tzv. startovací drogu (tj. mezi stupeň ke zneužívání tvrdých drog) podobně jako tomu může být v případě tabáku, alkoholu nebo cannabisu¹⁵⁾.

Největším problémem trápící osoby podílející se na obchodování s khatem je **značně krátká doba expirace**, po jejímž uplynutí se sklizené listy khatu kazí. Expirační doba se pohybuje na hranici 2 – 3 dnů. V mnoha případech se z důvodu rychlé zkázy

⁸⁾ Srov. SHAPIRO, H. *Drogy – obrazový průvodce*. Praha: Nakladatelství Svojtka & Co., s. r. o., 2005, s. 240.

⁹⁾ Srov. OMAR, A., BESSELING, R. *Khat – A Drug of Growing Abuse*. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 26. 6. 2009] www.eurad.net/pdf/khat%20publication.pdf.

¹⁰⁾ Množství cathinu a cathinonu v čerstvém khatu se pohybuje v rozmezí od 78 do 343 mg/100g.

¹¹⁾ Srov. Khat Habit And Its Health Effect. A Natural Amphetamine (strana 12), dostupné na Word Wide Web [cit. dne 28. 9. 2009] <http://publib.upol.cz/~obd/fulltext/Biomed/2004/1/11.pdf>.

¹²⁾ Alkaloidy jsou zásadité organické sloučeniny, které se vytváří při přeměně aminokyselin. V současné době je jich známo přes 6000. Většina z nich patří mezi rostlinné alkaloidy.

¹³⁾ Atropin je propanový alkaloid s halucinačními účinky. Obsahují jej rostliny z čeledi lilkovitých (např. rulík zlomocný, durman obecný, blín černý nebo mandragora lékařská).

¹⁴⁾ SHAPIRO, H. *Drogy – obrazový průvodce*. Praha: Nakladatelství Svojtka & Co., s. r. o., 2005, s. 242.

¹⁵⁾ OMAR, A., BESSELING, R. *Khat – A Drug of Growing Abuse*. Bloms Tryckeri AB, 2008 (strana 8). Dostupné na World Wide Web [24. 6. 2009] www.eurad.net/pdf/khat%20publication.pdf.

sklizené listy a výhonky suší a následně drtí na prášek. Jakmile listy dozrají nebo uschnou cathinon se vytrácí¹⁶⁾ a zůstává pouze cathin, což značně redukuje stimulační účinky této rostliny¹⁷⁾. Cathinon, který je prekursorem cathinu, je chemicky nestálou látkou, jejíž izolace je běžnými technikami poměrně obtížná. Vědci dospěli ke zjištění, že během sušení listů khatu se transformuje na cathin a další látky¹⁸⁾.

Po sklizni dochází k dramatickému úbytku hladiny účinných látek v rostlině. Také proto se žvýkají pouze čerstvé listy khatu, z nichž se při tom uvolňuje extrakt, který se polyká. Listy khatu bývají po sklizení pro delší trvanlivost baleny do listů banánovníku (viz obr. 3) nebo plastické fólie. Tímto způsobem se zabraňuje ztrátě vláhy a udržuje se tak čerstvost listů. Během přepravy se současně na listy a výhonky rozprašuje voda. Aby se předešlo znehodnocení a rostlina se dostala do mnoha koutů světa včas, používá se výhradně letecká doprava¹⁹⁾.

Průměrná denní spotřeba u osob žvýkajících khat se odhaduje přibližně na 100 – 200g listů této rostliny²⁰⁾.

Obr. 3 Svazek khatu zabalený v listu banánovníku

1.3 Specifika nelegální přepravy

Při pašování khatu do zemí, kde je zakázán se často využívá **kurýrů**. Kurýři se rekrutují z mladých lidí

nepocházejících z Afriky ani oblasti Středního východu, aby nevzbudili nadměrnou pozornost při příletu do země určení a vyhnuli se tak namátkovým osobním prohlídkám. Osoby dělající tuto činnost nejsou časově zatíženy a mohou přepravovat khat na určená místa třeba i několikrát za den (např. lodí, autem nebo vlakem). Tímto způsobem se podstatně množství dovezeného khatu rozmělní na malé dávky. Mezi zadrženými kurýry se v několika případech objevily osoby ve věku osmnácti let a dokonce i mnohem mladší (např. ve Švédsku). Přeprava khatu za pomoci kurýrů je velmi dobře organizovaná a jedná se o propracovanou mezinárodní síť, která funguje zcela nezávisle.

Podle informací poskytovaných DEA se objem přepravovaného kurýry pohybuje v rozmezí 20 – 140 kg na osobu. Do USA se khat dále dopravuje také prostřednictvím zásilkové služby (*express mail service*), kdy hmotnost zásilek obsahujících khat představuje v průměru 9 – 25 kg²¹⁾.

V USA se používají i podpůrné praktiky, jež mají zastřít pravý obsah dopravovaného zboží, v podobě výkazů deklarujících, že se jedná o zcela jiné komodity (např. etiopský nebo africký čaj, kazící se salát, čerstvá zelenina, tabákové listy nebo léčivé byliny). Dokonce se objevil případ, kdy byl khat vykázán jako náhradní součástky pro automobily²²⁾.

2. Historické ohlédnutí

V dávné minulosti bylo na khat nazíráno jako na jeden z nejstarších léků na světě. Údajně se používal už ve starověkém Egyptě za vlády Alexandra Velikého a dokonce i při věštách v řeckých Delfách²³⁾.

V roce 1237 byly účinky khatu poprvé popsány v knize, v níž byly shromážděny poznatky o všech v té době známých rostlinných drogách (*The Book of Compound Drugs*). Autor doporučuje jeho podání při

¹⁶⁾ DEA uvádí, že tomu tak je do 48 hodin od sklizně, www.usdoj.gov/dea/pubs/pressrel/pr072606a.html.

¹⁷⁾ Překlad monografie Drug of Abuse, Drug Enforcement Administration s. 36. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 7. 7. 2009] <http://www.usdoj.gov/dea/pubs/abuse/index.html>.

¹⁸⁾ Srov. VALÍČEK, P., HORÁK, V. Kat. *Bulletin NPC*, 1996, roč. 2, s. 15.

¹⁹⁾ V dnešní době je khat natolik významnou obchodní komoditou, že její transport do Adenu (největší jemenský přístav) byl jedním z rozhodujících důvodů pro založení Etiopských aerolinií.

²⁰⁾ Srov. Khat Habit and its Health Effect. A Natural Amphetamine (strana 12). Dostupné na World Wide Web [cit. dne 28. 9. 2009] <http://publib.upol.cz/~abd/fulltext/Biomed/2004/1/11.pdf>.

²¹⁾ Srov. server DEA – informace o khatu Dostupné na World Wide Web [cit. 16. 8. 2009] www.usdoj.gov/dea/pubs/pressrel/pr072606a.html.

²²⁾ Srov. *Intelligence Bulletin – Khat (Catha edulis)*, U.S. Department of Justice, 2003, č. 5, s. 3. dostupné na World Wide Web [cit. dne 22. 8. 2009] www.usdoj.gov/ndic/pubs3/3920/3920p.pdf.

²³⁾ Obdobně je velkou částí veřejnosti na khat nahlíženo v některých zemích (nap. Jemen apod.) dodnes. Uvedený přístup však zřejmě postrádá vědecké zdůvodnění.

léčbě deprese a při potlačování melancholických stavů²⁴⁾.

Mnohem později byl khat užíván Muslimy namísto alkoholu a stal se součástí náboženských slavností. Věřící díky němu dokázaly udržet svou pozornost a nepodléhali spánku při celou noc trvajících modlitbách²⁵⁾. Khat byl také podáván vojákům jako prostředek k odvrácení únavy a sloužil k udržení jejich pozornosti.

Etiopané zavlekli khat do Afriky, když dobyli Jemen a odtud se pak jeho užívání v patnáctém století rozšířilo dále.

Ke khatu poprvé vzbudil větší pozornost v nearabském světě v okamžiku, kdy byl popsán evropskými botaniky, kteří navštívili Jemen²⁶⁾.

3. Současná situace

Rostlina se původně žvýkala jen na Arabském poloostrově a ve východní Africe, ale s přílivem uprchlíků pocházejících ze Somálska, Etiopie a Jmenu se dostala i do Evropy a na Severoamerický kontinent.

Dříve se tato rostlina pěstovala výhradně v Etiopii. V současnosti je rozšířena v mnoha oblastech východní Afriky a v jihozápadní části Arabského poloostrova.

Obrovská poptávka po této rostlině způsobila, že zemědělci v zemích východní Afriky začali pěstovat khat namísto tradičních plodin. Tento trend se projevil hlavně na množství plantáží kávovníku, jejichž počet dramaticky poklesl. Zemědělci dostanou za khat zaplacen v průměru pětkrát více než za kávu. Podle údajů UNDOC (*The United Nations Office on Drugs and Crime*) patří Etiopie s Keňou mezi dominantní producenty této rostliny na světě. Poptávka po khatu je v současnosti zaznamenána z mnoha zemí světa, a proto i export této rostliny dynamicky vzrostl. DEA (*The Drug Enforcement Administration*) uvádí, že khat odhadem žvýká několik desítek milionů lidí po celém světě²⁷⁾.

Tomuto problému přispívá i úroveň náročnosti pěstování, která je oproti kávě nižší a úroda se navíc

sklízí dvakrát do roka. Nastíněné skutečnosti činí boj proti pěstování této přírodní drogy velmi nesnadným. Nejzávažnější problém však spočívá ve skutečnosti, že díky relativně vysokému zisku se začala tato rostlina pěstovat i na dosud zemědělsky nevyužitých plochách. Pěstování khatu je proto také jednou z hlavních příčin majících za následek velký úbytek zásob vody. Podle údajů z roku 2007 poklesla v Jemenu hladina podzemní vody za předcházející čtyři roky o osm metrů.

Žvýkání khatu je nejčastěji praktikováno v oblastech jeho pěstování, neboť se zde jedná o tradiční součást života místních obyvatel. Z geografického hlediska je tak khat nejčastěji užíván v jihozápadní části Arabského poloostrova (Jemen – největší spotřeba vůbec) a v Africe (např. Džibutsko, Etiopie, Keňa, Eritrea, Somálsko, Zimbabwe, Tanzanie, Malawi, Jižní Afrika nebo Uganda). V Keni prokázal průzkum, že hned po tabáku a alkoholu se jedná o třetí nejvíce užívanou drogu²⁸⁾. Žvýkání khatu má v těchto lokalitách rituální význam a je spojováno se stěžejními událostmi lidského života, jakými jsou např. svatba, pohřeb, světské oslavy, náboženské obřady apod. Avšak setkání, při nichž se žvýká khat jsou v mnoha případech i mnohem prostšího rázu. Khat zde zastává socializační funkci, neboť představuje důvod, proč jsou lidé spolu.

Většina uživatelů v uvedených lokalitách nakupuje khat v mafradži (**mafresh**), což je specifické místo, kde se tato rostlina také přímo žvýká. Uvedená místnost se v Jemenu nachází těsně pod střechou a má velká okna kvůli výhledu do krajiny. Vybavení je strohé, nachází se zde pouze několik stolů a nízké sezení²⁹⁾.

V současné době se mnohem více prosazuje individuální charakter žvýkání, kdy se tak děje osamoceně v pohodlí domova. Prodejci žvýkají ve svých obchodech, řidiči taxi v automobilech a dělníci na pracovištích.

Tato zvyková záležitost se spolu s etnickými skupinami transferuje do míst, kam tyto osoby emigrují za vidinou lepších životních podmínek. Zde se samozřejmě nesetkává tento zvyk s pochopením. Příčinou je zejména značná odlišnost jednotlivých

²⁴⁾ Srov. odborný článek o khatu. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 16. 7. 2009] www.drugscope.org.uk/resources/drugsearch/drugsearchpages/khat.html.

²⁵⁾ Podobně je tomu i dnes, kdy je khat žvýkán mnoha Muslimy během měsíce Ramadánu.

²⁶⁾ Srov. studie *Advisory Council on the Misuse of Drugs* (strana 4), dostupné na World Wide Web [cit. dne 16. 7. 2009] http://drugs.homeoffice.gov.uk/publication-search/acmd/khat-report-2005/Khat_Report_.pdf?view=Binary.

²⁷⁾ Srov. server DEA – základní informace o khatu. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 16. 7. 2009] www.usdoj.gov/dea/concern/khat.html.

²⁸⁾ Srov. vědecká studie *Khat (Qat): Assessment of Risk to the Individual and Communities in the UK* (strana 11). Dostupné na World Wide Web [cit. dne 16. 7. 2009] http://drugs.homeoffice.gov.uk/publication-search/acmd/khat-report-2005/Khat_Report_.pdf?view=Binary.

²⁹⁾ Srov. MÍŘEJOVSKÝ, D. Kat: zkáza či naděje. *Koktejl* – geografický magazín, 2007, roč. 16, č. 6, s. 90.

kultur, v důsledku čehož je žvýkání khatu pokládáno na roveň nelegálního užívání jiných drog. Etnické skupiny se díky tomu dostávají na samotný okraj společnosti. Uvedenému přístupu nelze z mého pohledu nic zazlívát, neboť užívání khatu s sebou přináší některé poměrně vážné negativní sociální a zdravotní důsledky (viz níže).

Cena za svazek khatu, který váží něco kolem 100 g, činí přibližně 3 libry³⁰). To potvrzují i jiné zdroje, které uvádí, že cena většího svazku khatu (*bundle*) o hmotnosti přibližně 250 g (včetně stonků a listů) se v mafradži ve Velké Británii pohybuje v rozmezí 3 – 5 liber (viz obr. 4).

Obr. 4 Svazek khatu (*Bundle*)

4. Dopady užívání khatu na jedince a společnost

Dopady pro uživatele khatu jsou jak sociálního, tak i zdravotního rázu. Pro rodiny, jejichž členové jsou závislí na žvýkání khatu, vzniká tímto značné ekonomické břemeno, protože pravidelné užívání khatu je velmi nákladné. Odhaduje se, že v Jemenu je více jak jedna třetina disponibilních finančních prostředků celé rodiny použita na nákup této rostliny.

U osoby žvýkající khat se projevují následující příznaky: zrychlený srdeční tep a dýchání, zvýšená tělesná teplota, dostává se pocit žízně a současně dochází k potlačení pocitu hladu, zvýšení krevního tlaku a rozšíření zorniček, což vyvolává upřený až vytržený pohled. Osoba se stává více energickou a dochází k výraznému nárůstu životní energie. Lidé žvýkající khat se stávají více hovornější, živě gestikulují, mají

radostnou náladu a zažívají pocity duševní pohody a zvýšeného sebevědomí. Mají pocit, že se jim zlepšuje paměť, cítí se intelektuálně na výši a věří, že jsou schopni vyřešit jakýkoliv problém. Po odeznění uvedených pocitů, jsou tyto nahrazeny stresem, podrážděností a zmatkem. U osob se dostavuje neklid a stávají se často agresivními. Nezřídka mívají také pocit, že jsou pronásledováni.

Negativní důsledky na zdraví a možná rizika poškození organismu:

- srdeční infarkt,
- časté záněty ústní dutiny,
- zánět myokardu,
- střevní onemocnění,
- poškození jater,
- rakovina ústní dutiny³¹),
- rakovina jícnu,
- poškození zubního chrupu,
- sexuální potíže – ztráta sexuální potence u mužů,
- hemeroidy,
- anorexie,
- zácpa, jež může přivodit i kýlu³²),
- úbytek váhy,
- problémy se spánkem – nespavost,
- trvající pocit sucha v ústech.

Za mnohá onemocnění, která zde jsou vyjmenována, a jejich četnost mohou velkou měrou zbytkové pesticidy používané při pěstování této rostliny. Problém se snažily příslušné orgány vyřešit schválením nařízení v zemích původu, na podkladě kterých by se měly listy a výhonky khatu před prodejem důkladně omýt vodou. Prodejci však tento požadavek často nerespektují, zejména z obavy před snížením stimulačního účinku po provedení této procedury.

Rizika vzniku negativních psychických stavů a duševních poruch:

- migrény,
- podrážděnost,
- pocity úzkosti,
- opakující se deprese,
- paranoia,
- akutní psychózy³³) a bludné stavy,
- delirium tremens, halucinace a projevy agresivity,
- suicidium³⁴).

Důvodem, proč si většina uživatelů odmítá přiznat rizika spojená se žvýkáním khatu, je fakt, že v domovských zemích etnických skupin, pro něž je žvýkání khatu příznačné, se užívají listy tohoto keře

³⁰) Srov. MITTELSTADEDT Von, J. Das grüne Gold. *Der Spiegel*, 2009, č. 18, s. 123.

³¹) Khat způsobuje buněčné změny v ústech, které mohou vést k rakovině ústní dutiny.

³²) Listy khatu obsahují velké množství třísloviny.

³³) Zejména u lidí, kteří mají genetické predispozice je velká pravděpodobnost vzniku psychóz.

³⁴) Dlouhodobé užívání khatu může v některých případech vést až k sebevraždě.

především při společenských příležitostech a v mírných dávkách. Změna nastává, když se tyto lidé přestěhují do evropských zemí nebo USA, automaticky dochází v mnoha případech k nárůstu spotřeby jako reakce na vypořádání se změnou životních podmínek³⁵). Tato stresová situace se může v kombinaci s užíváním většího množství khatu podepsat na větším výskytu výše uvedených problémů³⁶).

Obecně lze konstatovat, že užívání khatu může vyústit ve vznik závislosti. Ve srovnání s jinými simulanty typu amfetaminu je však toto riziko mnohem nižší. Při srovnání s méně účinnými simulanty, jakými je třeba kofein, je tomu naopak.

Drogy s rychlým nástupem jejich účinku jsou charakteristické vysokým procentem vzniku závislosti. Ač žvýkání khatu představuje účinnou cestu jak uvolnit z rostliny aktivní ingredience, trvá relativně dlouhou dobu než dosáhne stimulační účinek maximální úrovně ve srovnání s jinými nebezpečnějšími simulanty, pro něž je současně typický mnohem vyšší stimulační účinek (např. amfetamin nebo kokain)³⁷).

5. Methcathinon

Cathinon se nejprve dodával jako pasta vhodná ke kouření a později jako syntetická látka vyráběná ilegálně v USA³⁸). Uvedeným způsobem vznikl **methcathinon** (2-Methylamino-1-phenylpropanon), který se jinak nazývá také ephedron, CAT nebo jeff. Jedná se o plně syntetickou drogu (bílý krystalický prášek), která se šnupe, někdy kouří, polyká nebo aplikuje injekčně³⁹). Mnohem rychleji způsobuje u člověka závislost než cathinon, který je obsažen v rostlině khatu. Rozdíl mezi těmito látkami je obdobný jako v případě kokainu a listů keře koka.

Pro distribuci na nelegálním trhu se methcathinon vyrábí v domácích laboratořích z běžně dostupných chemikálií. Tato substance byla klinicky zkoušena v lékařství jako antidepresivum a také ve formě dietních pilulek. V současnosti je však zakázána. Methcathinon je často přirovnáván svými účinky a riziky

ke cracku (hydrochlorid kokainu). Substance odstraňuje únavu, potlačuje pocit hladu, zvyšuje výkon organismu, navozuje euforii, odstraňuje zábrany. Osoby jsou více komunikativní, číší hyperaktivitou, ale současně pocítují neklid. Účinky se dostavují při šňupání do 10 – 20 minut, při polykání do 30 – 45 minut a při kouření a injekční aplikaci je nástup velmi rychlý, řádově v sekundách⁴⁰). Tato látka bývá někdy toxikomany užívána jako alternativa k metamfetaminu, efedrinu nebo pseudoefedrinu. Současně může sloužit také jako prekursor. V současné době je tato syntetická látka vytlačována z drogové scény především extází a metamfetaminem, resp. pervitinem.

Uměle vyráběný methcathinon obsahuje škodlivé příměsi pocházející z výrobního procesu (např. kyselina sírová, vysoce jedovaté látky – toluen, manganistan draselný, dichroman sodný apod.). Tyto doprovodné látky škodí mnoha životně důležitým orgánům, jakými jsou zejména srdce, játra, mozek, kůže a ledviny⁴¹).

6. Právní status khatu ve vybraných zemích světa

V této kapitole jsou uvedeny pouze ty země světa, jichž se podle mého názoru problematika související se zneužíváním khatu dotýká nejvíce.

Afrika a střední východ

Khat je zakázán v několika afrických zemích a na středním východě. Z toho důvodu přistěhovalci khat do zemí jako jsou **Spojené Arabské Emiráty** nebo **Saudská Arábie**⁴²) pašují (dopravuje se například v podobě prášku – drcené listy). Prodej tohoto prášku přináší zainteresovaným osobám značný zisk. Saudská Arábie má v tomto směru přísnou legislativu, což přispívá k četným záchytům zásilek v podobě listů khatu na jejím území. Důvody, proč je khat zakázán v některých muslimských zemích, jsou zejména náboženského a ekonomického původu.

³⁵) Srov. SHAPIRO, H. *Drogy – obrazový průvodce*. Praha: Nakladatelství Svojtka & Co., s. r. o., 2005, s. 243.

³⁶) Srov. vědecká studie *Khat (Qat): Assessment of Risk to the Individual and Communities in the UK* (strana 20). Dostupné na World Wide Web [cit. dne 16. 7. 2009]
http://drugs.homeoffice.gov.uk/publication-search/acmd/khat-report-2005/Khat_Report_.pdf?view=Binary.

³⁷) Srov. studie *Advisory Council on the Misuse of Drugs* (strana 16), dostupné na World Wide Web [cit. dne 16. 7. 2009]
http://drugs.homeoffice.gov.uk/publication-search/acmd/khat-report-2005/Khat_Report_.pdf?view=Binary.

³⁸) SHAPIRO, H. *Drogy – obrazový průvodce*. Praha: Nakladatelství Svojtka & Co., s. r. o., 2005, s. 240.

³⁹) Srov. Methcathinon – bližší informace o této „taneční“ droze. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 28. 9. 2009]
www.awaredance.ch/methcathinon.html.

⁴⁰) Srov. Methcathinon – bližší informace o této „taneční“ droze. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 28. 9. 2009]
www.awaredance.ch/methcathinon.html.

⁴¹) Srov. SHAPIRO, H. *Drogy – obrazový průvodce*. Praha: Nakladatelství Svojtka & Co., s. r. o., 2005, s. 243.

⁴²) Přísný zákaz se vztahuje jak na kultivaci khatu, tak také na jeho užívání.

V několika zemích, kde khat není výslovně zakázán, přistoupili k omezení jeho konzumace. Za příklad může posloužit **jižní Jemen**, kde se může užívat pouze ve dvou dnech v týdnu (čtvrtek a pátek). V **severním Jemenu** se naopak požaduje, aby zaměstnanci neužívali khat před druhou hodinou odpolední.

● Jemen

Vláda i sama veřejnost v Jemenu si uvědomuje, že je třeba učinit nějakou zásadní změnu. Dokonce se vážně uvažovalo i o vydání prezidentského dekretu zcela zakazujícího žvýkání khatu. Většina odborníků se však domnívá, že tento krok má malou šanci na úspěch. Existuje zde důvodná obava, že khat bude nahrazen jinými pro zdraví člověka více nebezpečnými látkami – opiem nebo heroinem.

Do budoucna jsou plánovány **rozsáhlé preventivní akce** zaměřené na dvě klíčové skupiny osob – ženy a děti, prostřednictvím kterých by měly být informovány o nebezpečích, která s sebou žvýkání khatu pro lidský organismus přináší. Předpokládá se, že postupem času by bylo možné žvýkání khatu označit za škodlivé a postavit jej na roveň kouření cigaret.

S tímto úzce souvisí i důkladné propracování volnočasových aktivit, neboť bude třeba zaplnit prázdná místa, která po žvýkání khatu vzniknou.

Specifickým preventivním krokem je založení dětského parlamentu (*The Children's Parliament*), který má sezení v budově jemenského parlamentu. Byl založen v roce 2000 a umožňuje dětem veřejně mezi sebou diskutovat a učinit tak silnou čáru za žvýkáním khatu. Děti, které se zde setkávají nesmí žvýkat khat a pokud se prokáže porušení tohoto pravidla, je osoba z parlamentu ihned vypovězena.

Po incidentu, jenž vzbudil velký rozruch, kdy se jedenáctiletý hoch žvýkající khat udusil při fotbalu, se dětský parlament spojil s iniciativou vycházející z vesnice, kde se tato nešťastná událost stala. V řádném parlamentu byl tento podnět základem pro vznik oficiální žádosti adresované vládě, aby v praxi zrealizovala předchozí doporučení zakazující dětem mladším sedmnácti let žvýkat khat⁴³).

● Somálsko

V roce 1980 byl V Somálsku khat zakázán z intervence diktátora Siada Barre. Poté však, co byl v roce

1991 vyhnán ze země, došlo v této zemi ke značnému nárůstu jeho zneužívání. Nástupu této rostlinné drogy přispěla značnou měrou tamní občanská válka. Jednalo se o jednu z mála možností, jak zajistit základní potřeby pro vlastní rodiny, a proto ženy začaly prodávat khat, aby uživily své děti. V této zemi stále ještě přetrvává názor, že uvedená rostlina je využitelná pro lékařské účely, zejména se hovoří o možnosti její aplikace při léčení diabetes.

Avšak i zde se objevují zprávy naznačující změny poměrů v této zemi. Jedna z posledních informuje o zákazu žvýkání khatu v jižní části Somálska, která se nachází pod nadvládou somálských Islamistů⁴⁴).

● Jižní Afrika

Nakládání s cathinonem a methcathinonem je zde kontrolováno. Khat má však od roku 2004 zvláštní status a je chráněn jako původní rostlina (chráněný rostlinný druh). Uvedené změně klasifikace přispěl fakt, že khat je velmi odolnou rostlinou, která má nezastupitelnou funkci při zdolávání lesních požárů. SANAB (*The South African Narcotics Bureau*) se snažila o vykácení a zničení keřů khatu, které jsou pěstovány ve východním cípu země. Od této činnosti muselo být z výše uvedeného důvodu upuštěno. Pokud jde o postih za přechovávání a konzumaci listů khatu, situace je nejasná. Khat zde byl užíván od nepaměti, přesto se prosazují tendence toto jednání trestat⁴⁵).

● Izrael

Izraelský zákon o nebezpečných drogách z roku 1973 (*The Dangerous Drugs Act*) se nevztahuje na listy khatu v přírodní podobě určené ke žvýkání. V roce 2004 byl rozšířen výčet kontrolovaných látek o cathinon, cathin a methcathinon.

Zmíněný zákon o nebezpečných drogách nerozděluje omamné a psychotropní látky do několika skupin podle jejich nebezpečnosti. Proto je u všech kontrolovaných látek nelegální jejich držení, výroba, distribuce, export, import a samozřejmě také konzumace⁴⁶).

Evropa

● Švédsko

Ve Švédsku se khat dostal na seznam zakázaných

⁴³) Srov. Khat chewing in Yemen: turning over a new leaf. *Bulletin of the World Health Organization*, 2008, č. 10. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 28. 8. 2009] www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=2649518.

⁴⁴) Více informací v článku BBC News – Somali Islamists Ban Popular Drug. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 20. 8. 2009] <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6157216.stm>.

⁴⁵) Více informací v odborném článku Notes on Legal Status of Khat in South Africa. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 28. 8. 2009] www.erowid.org/plants/khat/khat_law3.shtml.

⁴⁶) Srov. Drug Law in Israel. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 5. 8. 2009] www.erowid.org/psychoactives/law/countries/israel/israel_law.shtml.

omamných látek v roce 1989. V této zemi se však vyžaduje zadržení velkého množství této rostliny při domovní prohlídce, aby se uvedené jednání mohlo pokládat za závažný zločin. Spodní hranice trestní odpovědnosti za závažný zločin byla stanovena na 400 kg této rostliny, ale v nedávné době byla snížena na polovinu. Držení khatu o hmotnosti pohybující se v rozmezí od 4 kg do 200 kg je považováno za běžný nikoli závažný drogový trestný čin. Pokud je zadrženo množství nedosahující 4 kg jedná se o bagatelní trestný čin (přestupek).

● Finsko

Khat je v této severské zemi klasifikován jako nelegální droga a jeho dovoz, prodej a konzumace jsou v rozporu se zákonem.

● Norsko

Jakékoliv nakládání se všemi částmi rostliny je zde považováno za nelegální.

● Belgie

V říjnu roku 2006 byl na území tohoto státu přijat zákon, který rozšířil kontrolu na substance mCPP, oCPP a pCPP⁴⁷⁾. Současně tento zákon kontroluje nakládání s halucinogenními houbami a jejich částmi a některými rostlinami mající omamné nebo psychotropní účinky – khat, šalvěj divotvorná (*Salvia divinorum*) a kaktus peyotl⁴⁸⁾.

● Německo

V Německu je cathin kontrolovanou substancí a z toho důvodu je držení a prodej rostliny považován za nelegální.

● Velká Británie

Ve Velké Británii není khat v současnosti uveden v zákoně o zneužívání drog z roku 1971 (*The Misuse of Drug Act*), a proto může být legálně do této země dovážen, pokud je deklarován jako zelenina. Nezbytnou podmínkou je však držení licence pro dovoz zeleniny a povolení pro osobu, která tak činí. Obě psychoaktivní složky – cathinon a cathin jsou zařazeny do Třídy C (*Class C*) zmíněného zákona⁴⁹⁾. Trestný čin je spáchán, pokud jsou tyto látky extrahovány z rostliny. Přestože byl v praxi uvedený trestný čin už zaznamenán, nebyl dosud za uvedené protiprávní jednání nikdo trestně stíhán. Přechovávání obou látek

je možné pouze tehdy, je-li subjekt držitelem licence pro účely výzkumu. Khat je podle lékařského zákona z roku 1968 (*The Medicines Act*) považován za lékařský produkt, avšak dosud nenašel své praktické využití.

Ve Velké Británii také existují mafradže a obchod s khatem je tak zcela odlišného charakteru než ilegální obchod s drogami. Mafradže musí splňovat bezpečnostní a zdravotní požadavky, protože se jedná o veřejně přístupná místa. Khat je možné také zakoupit v malých obchodech, které se nacházejí v oblastech, kde jsou soustředěny etnické skupiny běžně užívající khat ve svých rodných zemích. Další alternativou je mobilní prodej, kdy se khat prodává přímo z aut nebo dodávek.

Množství, které se každodenně přiváží do Velké Británie z pěstitelských zemí, je odhadováno přibližně na 5 až 7 tun. Celkový objem dovozu za rok 2005 se odhaduje kolem 10 000 tun⁵⁰⁾. V následujících letech bylo toto množství khatu překonáno. **Velká Británie představuje hlavní centrum pro import a export khatu ve vztahu k dalším zemím světa** (evropské země, USA a Kanada).

V roce 2005 byla Poradním výborem v oblasti zneužívání drog (ACMD – *The Advisory Council on the Misuse of Drugs*) vypracována studie zabývající se stanovením rizik, které představuje užívání khatu pro jednotlivce a společnost ve Velké Británii [**Khat (Qat): Assessment of Risk to the Individual and Communities in the UK**]⁵¹⁾. Jejím účelem bylo doporučit resp. nedoporučit na podkladě vědeckých informací zavedení přísnějšího režimu pokud jde o nakládání s uvedenou rostlinou.

Při analýze tohoto problému nebyly zjištěny žádné signály, které by naznačovaly na propojení užívání, distribuce nebo prodeje khatu se závažným organizovaným zločinem ve Velké Británii. Důvodem jsou zřejmě nižší zisky, které plynou z obchodování s khatem v uvedené zemi, což činí tuto činnost neatraktivní pro organizovaný zločin. Jedná se tak o jeden z hlavních důvodů, proč nebyl doporučen krok v podobě kriminalizace tohoto jednání. Cena khatu by v důsledku toho rapidně stoupla a mohl by se pak stát zajímavým artiklem pro organizovaný zločin působící na poli drogové trestné činnosti.

⁴⁷⁾ Jedná se o psychoaktivní látky patřící do skupiny látek s piperazinovou strukturou. Tyto látky mají účinky podobné stimulačním a halucinogenním účinkům MDMA. V souhrnu jsou tyto látky řazeny mezi tzv. „taneční“ drogy.

⁴⁸⁾ Srov. Belgium: New Substances Controlled include mCPP And Khat (20/12/2006). Dostupné na World Wide Web [cit. 5. 8. 2009]
<http://eldd.emcdda.europa.eu/html.cfm/index5176EN.html?sLanguageISO=EN&pluginMethod=eldd.shownewsdetails&id=20/12/2006BELGIUM:%20New%20substances%20controlled%20include%20mCPP%20and%20khat>.

⁴⁹⁾ Vedle khatu sem náleží např. konopí (cannabis), anabolické steroidy nebo benzodiazepiny.

⁵⁰⁾ Srov. MITTELSTADET Von, J. Das grüne Gold. *Der Spiegel*, 2009, č. 18, s. 123.

⁵¹⁾ Originální verze je dostupná na World Wide Web [cit. dne 16. 7. 2009]
http://drugs.homeoffice.gov.uk/publication-search/acmd/khat-report-2005/Khat_Report_.pdf?view=Binary.

Doporučení a závěry, ke kterým dospěl poradní výbor v oblasti zneužívání drog (ACMD):

Prvním a zřejmě nejpodstatnějším závěrem studie je, že by se khat neměl dostat pod kontrolu zákona o zneužívání drog z roku 1971. Důvodů je hned několik, zejména je to tvrzení, že khat se dál téměř nešíří mezi obyvatelstvo Velké Británie a je spíše uzavřen uvnitř jemenské a somálské komunity. Studie dodává, že nejsou důkazy, které by prokazovaly šíření khatu mezi tamní populaci.

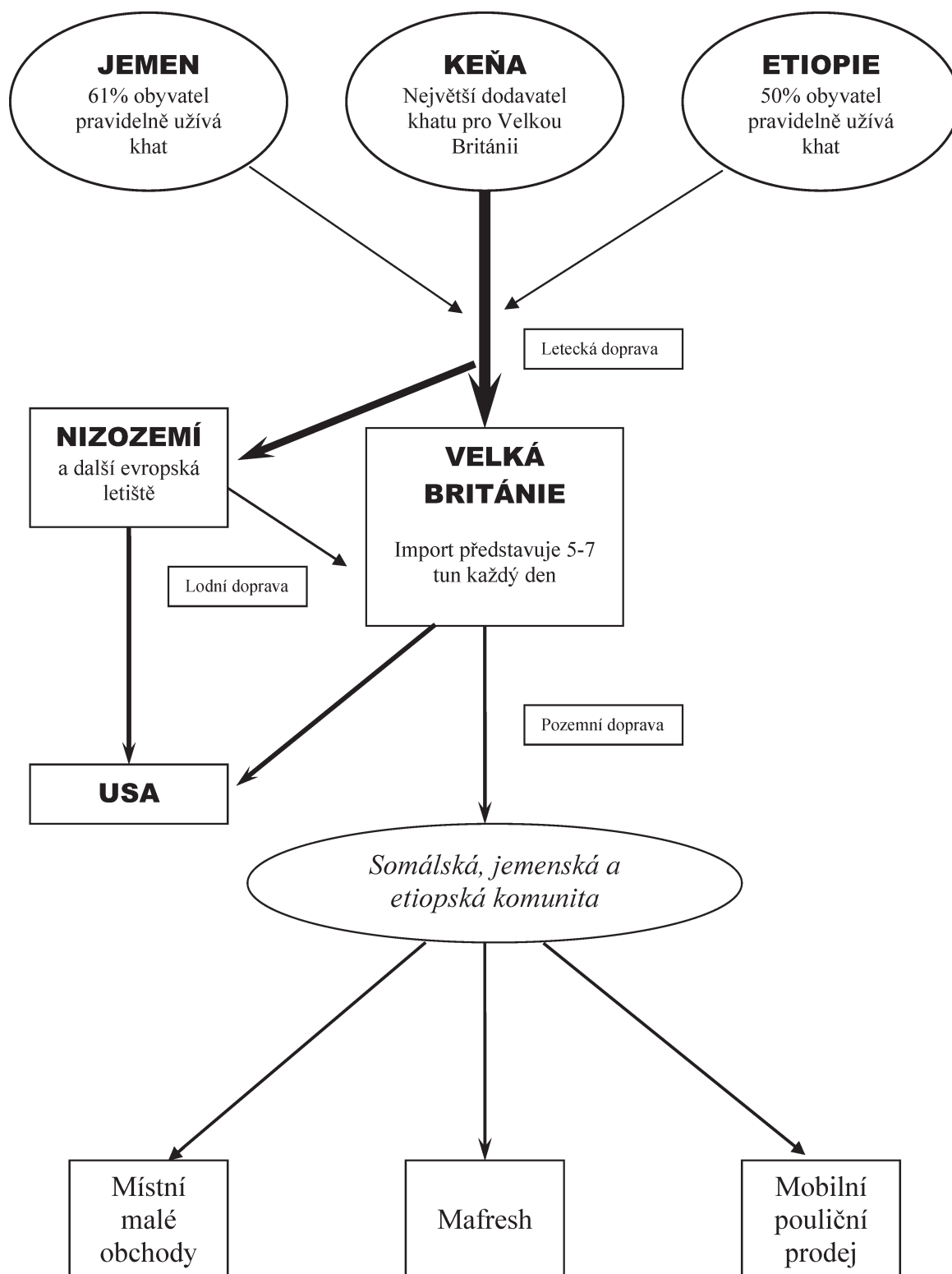
Výbor dále upozorňuje na neznalost této problematiky, především pokud jde o životní styl Jemenců, Somálců a Etiopců.

Otázka příčinného vztahu mezi khatem a ostatními nebezpečnějšími drogami zůstává nevyjasněna, protože jak uživatelé khatu, tak osoby užívající jiné drogy vykazují obdobné znaky, které mohou vést ke vzniku tohoto patologického jevu: bydlení na nízké úrovni, nízké vzdělání, sociální izolace – osoby nacházející se na okraji společnosti a neuspokojivý zdravotní stav. Rozdíl je možné spatřovat v tom, že konzumenti khatu, kteří nejsou kriminalizováni za své jednání, nepřichází do přímého kontaktu s distributory (dealery) nelegálních drog. Navíc se předpokládá, že jakmile by se stal khat nelegálním, existuje zde nezanedbatelné riziko, že by osoby jej dosud užívající mohly najít náhradu v podobě drog mnohem nebezpečnějších pro jejich zdraví.

Z těchto důvodů by veškeré úsilí mělo být upřeno na minimalizaci možných rizik – případných zdravotních problémů a preventivní činnosti. Důraz je kladen na harm reduction strategie a rozsáhlé informačně preventivní kampaně (vzdělávací přístup).

Konkrétní doporučení:

1. Nezařazovat khat mezi kontrolované drogy.
2. Vzdělávací a zdravotní péče by měla být zajišťovaná profesionály – primární prevence. Vzdělávání by se mělo týkat těchto oblastí:
 - informování o zdravotních rizicích spojených s užíváním khatu,
 - informování o dalších negativních důsledcích užívání khatu,
 - omezení rizik a snaha o bezpečnější užívání khatu,
 - stanovení podmínek pro užívání khatu,
 - odrazování dalších osob od užívání khatu (podobně jako je tomu v případě tabákových výrobků).
3. Uzavření dohody s maloobchodníky, že khat nebude prodáván osobám mladším osmnácti let (ve Velké Británii se množí případy, kdy khat je touto ohroženou skupinou populace užíván).
4. Stanovení zdravotních a bezpečnostních požadavků, které by měly splňovat místa, kde je khat žvýkán (mafradže).

Schéma zobrazující distribuční síť obchodování s khatem⁵²⁾

⁵²⁾ Grafické znázornění převzato s úpravami ze studie: *Khat (Qat): Assessment of Risk to the Individual and Communities in the UK*, jedná se o vlastní překlad autora. Dostupné na World Wide Web [cit.dne 16. 7. 2009]
http://drugs.homeoffice.gov.uk/publication-search/acmd/khat-report-2005/Khat_Report_.pdf?view=Binary.

● Nizozemí

V Holandsku je prodej, držení, pěstování a užívání khatu zcela legální. Pokud jde o prodej, vyžaduje se pouze certifikát potvrzující jeho čerstvost.

● Ostatní

Nakládání s khatem je dále kontrolováno například v **Itálii, Dánsku, Slovinsku a Francii**. Obecný problém však spočívá v tom, že boj proti nelegální distribuci khatu má ve většině zemí poměrně malou prioritu a nedostává se mu takové pozornosti jako v případě mnoha jiných omamných a psychotropních látek.

Oproti tomu nakládání s khatem nepodléhá kontrole například v **Řecku, Portugalsku, na Maltě** nebo na **Kypru**.

Americký kontinent

● USA

Federální právní úprava

Khat jako rostlina není výslovně zahrnut v seznamech zakázaných látek, které jsou přílohou zákona o kontrolovaných látkách (*The Controlled Substances Act*) Spojených států amerických. Federální parlament však reagoval na nebezpečí, které s sebou přináší cathinon. Uvedená látka byla proto zařazena do Seznamu I⁵³⁾. *Controlled Substances Act* (dále jen CSA), čímž se stalo nelegálním jednání spočívající ve výrobě, koupi, přechovávání nebo distribuci⁵⁴⁾, pokud oprávněná osoba není držitelem licence vydané DEA. Stejně zařazení a s tím související režim se vztahuje na methcathinon. Pokud jde o cathin, zde se uplatňuje režim mírnější, neboť se jedná o látku uvedenou v Seznamu IV⁵⁵⁾ CSA.

Podle stanoviska DEA má khat status nelegální rostliny, ale tento názor není závazný a není zakotven v americkém federálním právu, proto nelze pěstování této rostliny označit za trestné a osobu následně postihnout trestem.

V USA lze vysledovat z množství zabaveného khatu stoupající trend v oblibě konzumace uvedené rostliny⁵⁶⁾, neboť množství zabavené v roce 1996 čítající 17,6 tun narostlo do roku 2001 na úctyhod-

ných 37,2 tun. V roce 2005 bylo podle některých pramenů jen v New Yorku zajištěno více jak 25 tun khatu⁵⁷⁾.

Tento odlišný režim týkající se nakládání s khatem má za důsledek mnohem vyšší pouliční cenu za kilogram (přibližně 300 – 600 USD)⁵⁸⁾ než je tomu ve Velké Británii (přibližně 16 liber), kde kontrolován není.

Právní úprava jednotlivých států USA

Federální právní úprava se však může podstatně lišit od právní úpravy v jednotlivých členských státech. Za příklad může posloužit právní úprava státu **Missouri** ohledně rostliny khatu, která je mnohem přísnější povahy.

Khat je zde uveden v Seznamu I, včetně všech jeho částí nadzemních i podzemních. Dále se také nerozlišuje zda se jedná o rostoucí či sklizenou rostlinu. Režim v uvedeném státě se vztahuje na semena této rostliny, jakékoli extrakty z ní, všechny směsi, v nichž je obsažena, soli, deriváty a listy připravené ke konzumaci.

● Kanada

Na území Kanady je khat zařazen mezi kontrolované drogy a vztahuje se na něj zákon o kontrole drog a jiných látek z roku 1997 (*The Canadian Controlled Drugs and Substance Act*). Khat je zařazen do Seznamu 4 uvedeného zákona a cathinon do Seznamu 3. Podoba seznamů je oproti USA značně odlišná. Užívání této rostliny je v drtivé většině omezeno výhradně na komunity, které tak činí tradičně ve svých rodných zemích.

Austrálie a Nový Zéland

● Austrálie

Podle dostupných pramenů⁵⁹⁾ je zde právní status této rostliny poněkud nejasný. Nakládání s rostlinou khat jako takovou není na federální úrovni regulováno. Jinak je tomu v případě aktivních látek v ní obsažených – cathin a cathinon, ty kontrolovány jsou. Právní stav lze zřejmě vysvětlit následujícím způsobem. Pěstování rostliny není považováno za nelegální,

⁵³⁾ Seznam 1 – látky u nichž hrozí velká pravděpodobnost zneužití, v současnosti nemají v USA lékařské využití a jejich užívání je vysoce nebezpečné i pod lékařským dohledem, jedná se o látky, které není možné předepsat lékařem (patří sem například Heroin, LSD, Marihuana nebo Psilocybin).

⁵⁴⁾ Zahnuje prodej, obchodování, nebo darování.

⁵⁵⁾ **Seznam 4** – látky s nízkou pravděpodobností zneužití vzhledem k látkám uvedeným v seznamu 3, v současnosti je v USA povoleno jejich lékařské využití, jejich zneužití může vést k omezené fyzické závislosti a nebo psychické závislosti vzhledem k látkám uvedeným v seznamu 3 (patří sem například Valium nebo Rohypnol).

⁵⁶⁾ Často je khat v USA neskrytě nabízen na tabulích restaurací, barů, obchodů s potravinami a s kuřáckými potřebami, které provozují etnické skupiny pocházející ze zemí původu této rostliny. Tyto tabule jsou psány v jejich rodných jazycích.

⁵⁷⁾ Srov. MITTELSTADET Von, J. Das grüne Gold. *Der Spiegel*, 2009, č. 18, s. 123.

⁵⁸⁾ Cena za svazek khatu se pohybuje v rozmezí 30 – 60 USD.

⁵⁹⁾ Srov. informace o právním statusu Catha edulis. Dostupné na World Wide Web [cit. dne 5. 9. 2009] www.erowid.org/plants/khat/khat_law.shtml.

dokud není sklizena nebo se nekonzumuje. Dovoz khatu do země je omezen a vyžaduje se pro tento účel povolení.

● Nový Zéland

Khat má zde od roku 1998 status kontrolované drogy. K jeho zadržení však dochází jen velmi zřídka. Bylo rozhodnuto, že dospělé keře khatu, které byly na Zélandu vysazeny dříve, než došlo ke zpřísnění režimu u této rostliny, nemusí být zničeny. Nezákonným jednáním je sbírání jejich listů nebo jakákoliv příprava rostliny pro její budoucí spotřebu.

Právní režim OSN na úseku kontroly omamných a psychotropních látek

Rostlina khat není uveden na seznamu omamných ani psychotropních látek OSN, a to ani v jedné ze tří základních mezinárodních úmluv na úseku kontroly nakládání s těmito látkami. Jinak je tomu u psychotropních látek obsažených v rostlině (cathin a cathinon), které jsou vyjmenovány v Seznamech **Úmluvy o psychotropních látkách** z roku 1971⁶⁰).

Už od roku 1980 je považována rostlina khat Světovou zdravotnickou organizací (*The World Health Organization* – WHO) za zvlášť škodlivou a bylo doporučeno, aby byla zařazena mezi mezinárodně kontrolované drogy.

Podle skupiny expertů působících v uvedené organizaci může žvýkání této rostliny přivodit mírnou, ale

často trvající psychickou závislost. Abstinenci příznaky v podobě otupělosti, mírné deprese, chvění a vracejících se špatných snů vznikající po dlouhodobém užívání khatu, jsou však po jeho vysazení pouze krátkého trvání⁶¹).

● Česká republika

Cathin je kontrolovanou látkou na našem území a je uveden v **příloze 6** zákona o návykových látkách č. 167/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o návykových látkách). Obdobně je tomu v případě cathinonu a methcathinonu, které jsou vyjmenovány v **příloze 4** téhož zákona. Na všechny tyto látky se vztahuje § 283 tr. zákoníku Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy a je zakázána jejich výroba, dovoz, vývoz, průvoz, nabízení, zprostředkování, prodej a jiné opatřování nebo přechovávání pro jinou osobu. Přechovávání cathinonu a methcathinonu pro vlastní potřebu v množství větším než malém je považováno za trestný čin podle § 284 odst. 2 tr. zákoníku Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu. Hranice trestní odpovědnosti definovaná jako „množství větší než malé“ byla stanovena pro tyto látky (viz tabulka níže) **vládním nařízením č. 467/2009** ze dne 14. 12. 2009, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.

Typ látky (obecně vžitý název; „typ drogy“)	mezinárodní nechráně- ný název (INN) v českém jazyce	množství větší než malé	účinná psychotropní látky	nejmenší množství účinné psychotropní látky, jež musí obsahovat látka, označená jako droga, aby bylo její zkoumané množ- ství považováno za větší než malé
Methkathinon		více než 4 tablety/ kapsle nebo 0,80g práš- kovité či krystalické substance	2-(methylamino)-1-fe- nylpropan-1-on	0,200g
Khat	Kathinon	80 g čerstvého rostlin- ného materiálu	()-2-aminopropiofenon	4 g

Otázkou zůstává, jak je to na našem území s pěstováním a konzumací khatu? Khat jakožto rostlina (tj. keř khatu) není obsažen ve výčtu psychotropních a omamných látek uvedených v přílohách zákona o návykových látkách. Jinak je tomu v případě rostliny konopí nebo keře koka. Z tohoto pohledu se proto nejedná přímo o omamnou nebo psychotropní látku.

Označení „khat“ se objevuje ve shora cit. vládním nařízení v sloupci – „vžitý název pro omamnou nebo psychotropní látku“. V tomto případě zastávám názor,

že se zde tímto pojmem nemíní rostoucí rostlina, ale sklizený rostlinný materiál obsahující cathinon.

Přechovávání sklizené rostliny khat pro vlastní

⁶⁰) Cathinon, stejně jako methcathinon jsou uvedeny v Seznamu I Úmluvy o psychotropních látkách. Cathin je uveden v Seznamu III.

⁶¹) Srov. Khat Habit and its Health Effect. A Natural Amphetamine (strana 13). Dostupné na World Wide Web [cit. dne 28. 9. 2009] <http://publib.upol.cz/~abd/fulltext/Biomed/2004/1/11.pdf>.

potřebu dosahující množství, jež je považováno za větší než malé (obsahující minimálně 4 g účinné látky cathinon) je podle trestního zákoníku již trestné.

V případě, že množství účinné látky nenaplní zákonný znak množství větší než malé, bude se takové jednání posuzovat jako korespondující přestupek podle § 30 odst. 1 písm. j) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Při úvaze, jestli se v konkrétním případě jedná o trestný čin nebo přestupek, by mělo být také zohledněno, zda se vypěstovaná rostlina využívá k alternativní léčbě (srov. Rt 52/2008 – týkající se konopí setého). Takové jednání nelze zřejmě považovat za společensky škodlivé ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

Vyskytly se názory, že by se mohlo v případě manipulace s uvedenou rostlinou jednat o protiprávní jednání naplňující znaky trestného činu **Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu** podle § 286 tr. zákoníku. Rostlina khat by byla považována na základě této úvahy za **jiný předmět určený k nedovolené výrobě** omamné nebo psychotropní látky nebo přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu. Domnívám se, že by se pro nastíněný závěr muselo jednoznačně prokázat, že tato rostlina měla být nebo byla určena k výrobě zakázaných látek (cathinon, cathin nebo methcathinon). Pokud by jejím pěstováním byl sledován jiný cíl – např. pěstování pro okrasu, bude takové jednání dle mého názoru beztrestné. Takové tvrzení podporuje i vládní nařízení č. 455/2009, o němž se zmiňuji v úvodu příspěvku, jež stanoví, jaké rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku ve smyslu § 285 tr. zákoníku. Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku, neboť ve výčtu těchto rostlin khat **nefiguruje**.

Samotná konzumace rostliny khat (žvýkání jejích listů) je beztrestná jako v případě jiných omamných a psychotropních látek (např. pervitin, cannabis, kokain, LSD, MDMA apod.).

Na podkladě uvedených faktů jsem dospěl k názoru, že v současnosti není v České republice jak pěstování khatu, tak i jeho konzumace protiprávní, tj. postižitelná případnou sankcí. Jinak je tomu však v případě jeho přechovávání ve sklizené podobě za splnění dalších zákonných podmínek.

Závěr

Možná východiska při řešení problému, jak omezit šíření žvýkání khatu do dalších zemí mezi tamní populací, nelze podle mého názoru natolik zobecnit, aby

se podařila vytvořit vhodná doporučení univerzálně použitelná ve všech zasažených místech po celém světě. Naopak je třeba vycházet z kulturních odlišností a tyto nanejvýš zohlednit. Doporučení by pak měla vykazovat značně individuální charakter (viz například výše uvedená možná východiska v Jemenu).

Při bližší analýze popsaných faktů se zřejmě není třeba obávat, že by se khat do budoucna ve velkém měřítku rozšířil mezi evropskou populací, konkrétně do České republiky. Důvody lze shrnout do následujících bodů:

- khat se ve velké míře soustřeďuje uvnitř etnických komunit, pro které je jeho žvýkání součástí jejich kultury a na našem území jsou tyto komunity zastoupeny v minimálním měřítku,
- krátká doba expirace, kdy se listy a stonky khatu poměrně brzo začínají kazit (během několika dnů),
- existují zde sice výše vyjmenovaná zdravotní rizika spojená se žvýkáním khatu, ale ta jsou do jisté míry srovnatelná s obdobnými následky, jež mohou vzniknout při nadměrném užívání alkoholu nebo tabákových výrobků. Současně jsou tato rizika mnohem nižší než v případě užívání jiných silnějších stimulačních látek (např. pervitin nebo kokain),
- nejedná se „zatím“ na našem území o zakázanou látku, proto khat ztrácí pro nejvíce ohroženou část populace – mládež punc atraktivity.

Po zhodnocení dostupných informací pocházejících zejména ze zahraničních zdrojů, jsem dospěl k závěru, že by se i do budoucna měl v České republice zachovat khatu jeho status nekontrolované rostliny, podobně jako je tomu u jiných rostlinných druhů (např. durman obecný, blín černý, šalvěj lékařská nebo mandragora lékařská).

V předkládaném článku jsem se pokusil zejména o shrnutí významných údajů o této rostlině, na jejichž podkladě by si mohl čtenář sám udělat názor, zda a do jaké míry je nezbytné postavit mimo zákon pěstování a následné nakládání (zejména distribuci) s touto rostlinou.

Samozřejmě pokud se jedná o extrakci účinných látek obsažených v khatu (cathin a cathinon), příp. výrobu methcathinonu, pak se domnívám, že z tohoto pohledu jsou jakékoliv úvahy o případné dekriminlizaci tohoto jednání zcela nemístné, neboť obě látky jsou kontrolovány prostřednictvím vnitrostátní i mezinárodní protidrogové legislativy.

JUDr. Jiří HRUŠKA,

Katedra trestního práva, Fakulta bezpečnostně právní Policejní akademie ČR v Praze

Obrázky, které byly v tomto článku použity, jsou volně dostupné na internetu:
www.erowid.org/cgi-bin/search/htsearch.php?exclude=&words=khat

ZÁPADNÍ AFRIKA

A MEZINÁRODNÍ DROGOVÝ ZLOČIN

Ve svém příspěvku autor seznamuje se současnou situací v západní Africe z geopolitického hlediska a jejím dopadem na oblast nelegálního obchodu s drogami. Rovněž popisuje spolupráci odpovědných orgánů jednotlivých zemí na řešení této situace.

s využitím materiálů UNODC

Ekonomická a politická situace většiny států v oblasti Západní Afriky vytváří mimořádně příznivé podmínky pro činnost organizovaného zločinu. Jde o jeden z nejhudších regionů na světě, jehož země jsou zmítány politickou nestabilitou a masivní korupcí. Zeměpisně je Západní Afrika skutečnou křižovatkou tras nelegálního obchodu a líní pěšáků pro mnoho kriminálních skupin. Zločinci využívají tyto podmínky pro pašování širokého rejstříku nelegálních produktů napříč regionem: omamné a psychotropní látky, cigarety, zbraně a munice, nelegální migranti, falešné léky, toxický odpad i přírodní bohatství. Uvedené aktivity jsou pro tento křehký a nestabilní region obrovským rizikem – podkopávají vládu práva, prohlubují korupci, znečišťují prostředí, ohrožují lidská práva, drancují přírodní a lidské zdroje a ničí zdraví jeho obyvatel.

Z pohledu mezinárodního drogového zločinu dominuje aktuálně Západní Afrika jako tranzitní oblast pro přepravu kokainu z produkčních zón v Jižní Americe na rostoucí evropský nelegální trh. Pokles poptávky na severoamerickém trhu a její neustálé zvyšování v Evropě vyústilo přibližně od roku 2005 v sérii záchytů dodávek kokainu. V Západní Africe či na cestě do ní byly odhaleny zásilky o váze stovek kilogramů. Současně byly detekovány stovky kokainových kurýrů na komerčních leteckých linkách ze zemí Západní Afriky do Evropy.

Pašeráci z Latinské Ameriky používají Západní Afriku jako tranzitní oblast a za to platí části přepraveného materiálu, který je následně pašován na sever širokou sítí západoafrických překupníků (zejména Nigerijců), kteří jsou v Evropě velmi aktivní.

Objem tohoto nelegálního kokainového toku je přibližně 2 miliardy amerických dolarů ročně. To dává zločineckým skupinám výrazně větší zdroje, než všem agenturám vymáhajícím právo v této oblasti a současně i prostředky pro korupci představitelů nejvyšších úrovní státních aparátů. Např. po smrti svého otce v prosinci 2008 přiznal syn prezidenta Guiney svou účast na nelegálním drogovém obchodu, pro

který využíval svou pozici velitele prezidentské gardy a všechny možnosti dané použitím diplomatických pasů a diplomatických zavazadel a pošty.

Od roku 2008 se zdá, že tento kokainový proud slábne, a to především díky rostoucímu mezinárodnímu úsilí a zájmu o region Západní Afriky. Přesto přes tuto oblast ročně projde kokain za více než miliardu dolarů a západoafrické distribuční sítě v Evropě zůstávají prakticky nenarušeny.

Na nepříznivé situaci se negativně projevuje také globalizace a rozvoj turistického ruchu. V poslední době došlo k výraznému zjednodušení letecké dopravy mezi Jižní Amerikou a Západní Afrikou zavedením přímých letů, jako je např. linka z brazilského San Paula do senegalského Dakaru, operovaná leteckou společností Turkish Airlines. Takové přímé linky jsou pak využívány kokainovými kurýry, často Evropany.

Dlouhodobým problémem Západní Afriky je významná produkce konopných drog, hašiše, hašišového oleje a marihuany, s jejich následným exportem do Evropy.

Nestabilita oblasti láká do Západní Afriky stále častěji také producenty syntetických drog a pašeráky prekurzorů. Politické podmínky prakticky vylučují kontrolu sledovaných chemických látek i účinný boj proti nelegálním laboratorům, které často nepostrádají krytí z nejvyšších úředních míst. Přesto došlo v roce 2009 ve státech Západní Afriky, zejména díky soustředěnému tlaku mezinárodních společenství a Interpolu, k odhalení několika velkých průmyslových laboratorů na produkci syntetických drog a k zajištění značného množství chemikálií k jejich výrobě. Tyto chemikálie byly oficiálními místy deklarovány jako látky sloužící k výrobě čistidel.

Zlepšení složité situace v Západní Africe je cílem společného úsilí Úřadu pro drogy a zločin Organizace spojených národů (UNODC) a Evropské unie, které směřuje ke zlepšení efektivity práce místních policejních a celních jednotek, výměně zpravodajských informací a spolupráci při provádění operací v oblasti Západní Afriky, či proti západoafrickým zločineckým skupinám v Evropě. Zejména Francie, Velká Británie

a Španělsko využívají svých historických vazeb na některé státy oblasti a na základě bilaterálních smluv se přímo policejně i vojensky podílejí na boji s drogovým zločinem v konkrétních zemích Západní Afriky.

Jednou z forem aktivní spolupráce je systém styčných důstojníků evropských států, působících v zemích Západní Afriky. Tito zástupci evropských policejních a celních jednotek zajišťují navazování kontaktů, výměnu informací, konzultační a poradenskou činnost pro jednotky hostitelské země i přímou spolupráci v konkrétních kauzách. Pro koordinaci působení zmíněných styčných důstojníků probíhají jejich pravidelná setkání.

Jedno z těchto setkání bylo svoláno na 6. října 2009 švédským předsednictvím EU do senegalského Dakaru a pokračovalo následující den, na stejném místě, jednáním zástupců UNODC k problematice západoafrického drogového zločinu. Obou jednání se za Českou republiku zúčastnili také příslušníci Národní

protidrogové centrály SKPV PČR. Smyslem této cesty však nebyla jen účast na jednáních, spojená s navazováním nových kontaktů, ale bohužel také snaha o přímou spolupráci a nastavení informační výměny v konkrétním případě českého občana, zadrženého senegalskými celními orgány v létě 2009, s více než sedmi kilogramy kokainu.

Závěrem je třeba zmínit, že v Senegal je právní úprava drogové trestné činnosti, co do výše trestů, podobná právní úpravě v České republice. Situace v tamních věznicích, zejména vyčerpávající vysoká vlhkost a teplota, riziko malárie a dalších nemocí, velmi špatné hygienické podmínky, nedostatečná strava a násilí mezi vězni, však vytváří podmínky, které jsou pro Evropana mimořádně obtížné.

*pplk. Mgr. Jiří NOVÝ,
koordinátor mezinárodní spolupráce, Národní
protidrogová centrála SKPV*

DEXTROMETHORFAN – NEJEN SIRUP PROTI KAŠLI

Autor ve svém článku popisuje riziko zneužívání látky dextromethorfan, který bývá obsažen v lécích také nabízených ve volném prodeji. Autor charakterizuje tento problém zneužívání uvedené látky ve světovém kontextu a uvádí možné riziko rostoucí obliby zneužívání této látky i v České republice.

Svět léků a drog má, a vždy měl, k sobě velmi blízko. Je to dáno i původním významem pojmu droga¹). V minulém čísle jsem se blíže věnoval této problematice především z pohledu zneužívání léků v Československu po 2. světové válce a následně v České republice se zaměřením na léky s obsahem pseudoefedrinu zneužívanými k výrobě metamfetaminu. V rámci monitorování tohoto problému v sousedních státech přišlo upozornění z Polska, kde mládež zneužívá jiný přípravek – léky proti kašli obsahující účinnou látku dextromethorfan (DXM). Po částečném zmapování situace u nás lze konstatovat, že ani naši mládeži není tato látka neznámá.

DXM se používá k léčbě suchého a dráždivého kašle. V čistém stavu se jedná o bílý prášek nebo krystalky. Byl patentován v USA v roce 1954 a následně jej americký Úřad pro kontrolu potravin a léků (FDA) v roce 1958 schválil pro užívání jako léku proti kašli. Lék se dlouhou dobu prodával ve formě tablet pod názvem Romilar, který byl velmi levný a byl volně prodáván bez lékařského předpisu. Měl se stát náhražkou kodeinu, který byl v té době, především v USA, masivně zneužíván v lécích proti kašli. Jak v minulosti již několikrát, netrvalo dlouho a lidé přišli na jeho vedlejší účinky, a sice, že ve vysokých dávkách působí DXM jako halucinogen. Z tohoto důvodu byla v roce 1973 forma tablet nahrazena výrobou sirupů, které měly zabránit masovému zneužívání.

Obr. 1. Lék Romilar prodáváný

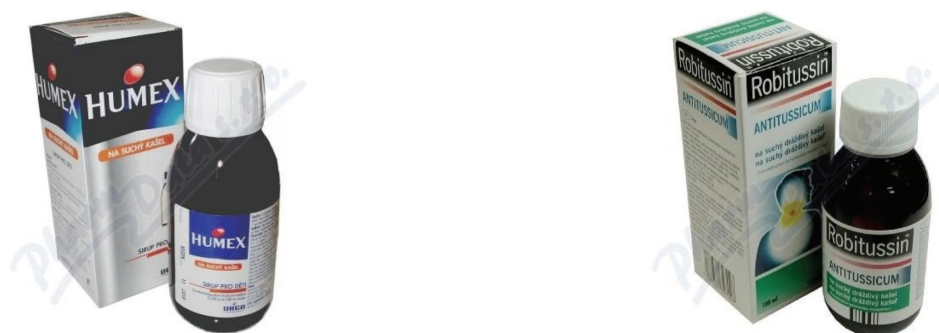
Obr. 2 Lék Romilar je v některých státech dostupný i ve formě tablet, v USA od roku 1973 ve formě sirupu

V České republice je DXM obsažen v několika různých lécích, ale pouze ve dvou je jedinou účinnou látkou. Jedná se o sirup Humex pro děti na suchý kašel, prodáváný v baleních po 125 ml (125 mg DXM) za cenu cca 65 Kč, a sirup Robitussin anti-tussicum na suchý kašel prodáváný v balení po 50–100 ml (75–150 mg DXM) v ceně cca 90 Kč. V zahraničí je obdobných přípravků daleko více a například v Polsku je obdobných přípravků registrovaných 10, které stejně jako u nás jsou volně prodejné.

DXM má široké přednosti – působí rychle, je málo toxický, dobře se snáší, není drahý, ale vždy existuje nějaké ALE. V poslední době získává stále větší popularitu mezi tzv. rekreačními drogami. DXM při dávkách mnohonásobně překračujících doporučené dávkování je vysoce toxický, stává se halucinogenem s účinky podobnými ketaminu (viz bulletin č. 3/2009).

Doporučené dávkování pro léčbu, pokud lékař nestanoví jinak, je určeno pro děti 1 mg dextromethorfanium hydrobromidu/kg/den, rozděleno do 3–4 dávek. Jedna čajová lžička (5 ml) přípravku Humex pro děti sirup na suchý kašel obsahuje 5 mg dextromethorfanium hydrobromidu. Děti od 30 měsíců do 6 let mohou užívat 13–20 mg dextromethorfanium hydrobromidu. Děti od 6 do 15 let obvykle 20–50 mg dextromethorfanium hydrobromidu za den.

¹) Pojem **droga** (drug) původně označoval „surovinu rostlinného nebo živočišného původu používanou k přípravě léků“, dnes je již tento pojem takto chápán jen v určitých odborných kruzích (např. ve farmacii).

Obr. 3. Léky s obsahem DXM na trhu v České republice

Při užívání vyšším než 200 mg již dochází k mírným změnám vnímání a dostavuje se psychoaktivní účinek. První účinky užití DXM se začínají objevovat po 30–60 min. a trvat mohou cca 6–8 hodin, někdy i déle, především v kombinaci s alkoholem. Dextromethorfan je dissociativum²⁾, které způsobuje jakési oddělení duše a mysli od reálného světa. To jsou stavy, kdy je člověk částečně v realitě a částečně v jakémisi snu a vnímá sebe i okolí jiným způsobem.

Při požití dávky kolem 200 mg se člověk cítí spokojeně, rozjařeně, má pocit stále dosti energie apod. Dávky od 400–600 mg způsobují již středně silnou dissociaci, pocit odloučení duše od těla, člověk má pocit krásného snu, raduje se z každé věci, okolí mu připadá výjimečné, má příjemný pocit tepla po těle, napadají ho zvláštní myšlenky.

Dávky 700–900 mg navozují již silnou dissociaci, člověk si připadá zcela oddělen od reality a spíše jako pozorovatel v jiném světě, objevují se halucinace. Mezi somatické příznaky patří potíže neurologické – poruchy rovnováhy, nesoustředěnost, poruchy artikulace řeči, dále jej mohou doprovázet deprese, zvýšená teplota, vysoký krevní tlak, přeludy, projevy úzkosti, zvracení, poruchy paměti, zrychlení činnosti srdce.

Při vysokých dávkách nad 1200 mg již se ztrácí zcela kontakt s realitou, popisovány jsou prožitky vlastní smrti či opuštění těla (astrální cestování). Nebezpečí předávkování a životu nebezpečné jsou dávky nad 2000 mg.

Užívání DXM ve formě sirupu je doprovázeno velmi častou nevolností a zvracením, způsobeném právě velkým množstvím vypitého sirupu. Při ztrátě vědomí, například způsobeném pádem, může být právě zvracení příčinou smrti.

U DXM pravděpodobně neexistuje fyzická závislost, můžeme zde spíše definovat částečnou závislost psychickou, přesto tato látka nese s sebou značná rizika, především v kombinaci s jinými psychoaktivními látkami. Velmi nebezpečná může být kombinace s dalšími látkami s tlumivým účinkem (alkohol nebo

např. kodein, heroin atd.) vzhledem k velkému riziku ztráty vědomí (úrazy) a snadnému předávkování, po němž dochází k útlumu dechového centra (úmrtí).

V kombinaci s chlorfenaminem, který se vyskytuje i v některých lécích na nachlazení, dochází ke křečím, ztrátě vědomí, krvácení z kůže a sliznic a potenciálnímu ohrožení života; kombinací s guaifenesinem, který bývá součástí léků na odkšlívání a léků snižujících úzkost či relaxujících svalstvo, vyvolává silné zvracení.

Dalším rizikem bývá kombinace DXM s paracetamolem (např. Paralen, Panadol, Coldrex, Eferalgan, Korylan), který je ve vyšších dávkách velmi toxický pro játra; stejně tak je potenciálně velmi nebezpečné užívat DXM v kombinaci s některými typy antidepresiv, amfetaminy (pervitin, XTC) a některými léky na alergii. Tyto kombinace mohou vést ke vzniku či rozvoji serotoninového syndromu, při kterém dochází ke zvýšení tělesné teploty nad 43 °C s vysokou pravděpodobností úmrtí, popř. trvalého poškození mozku.

DXM se někdy objevuje v tabletách prodáváných jako XTC, velmi nebezpečná je kombinace s MDMA – obě je totiž rozkládá stejný jaterní enzym CYP2D6, což znamená, že při kombinaci těchto látek nejsou játra schopná snížit dávku MDMA na přijatelnou úroveň, takže se enormně zvyšuje riziko předávkování a serotoninového syndromu, což vede k přehřátí a celkovému kolapsu organismu.

Po užití tablety XTC, která obsahovala DXM, se často objevují pocity závratí, svědění kůže, neschopnost tancovat, popřípadě halucinace. V Evropě se v tabletách XTC vyskytuje zřídka, nicméně v USA se s ním lze setkat poměrně často.

Jak již bylo v úvodu uvedeno, problém se zneužíváním DXM není nový, přesto do dnešního dne není vyřešen. V lednu 2008 byla v USA zveřejněna znepokojující zpráva (Report Details U.S. Cough, Cold Medicině Abuse; Dunham W. Reuters), že asi 5 % Američanů ve věku 12 – 25 let (tj. asi 3,1 milionů) užívá DXM jako prostředek měnící vědomí.

²⁾ Dissociace osobnosti – porucha osobnosti projevující se ztrátou koordinace projevů a rozštěpením jednotlivých osobnostních funkcí (např. rozpolcenost myšlení a jednání vedoucí až k rozpadu osobnosti).

V Polsku u mládeže ve věku 9 – 17 let vzrostl počet případů předávkování v letech 1999 – 2004 více než 10x.

Nejrizikovější věkovou skupinou, které DXM zneužívají, jsou děti ve věku 13 – 14 let. Některé studie poukazují, že je to záležitost spíše dívek než chlapců.

Problém však je, že běžné toxikologické testy nejsou schopny DXM odhalit a často se může jednat o falešnou pozitivitu s PCP³⁾.

Celosvětově lze pozorovat nárůst zneužívání DXM, problém není až také samotné zneužívání tohoto léku – především v sirupu, jelikož velmi často při vypití většího množství se organismus brání vyvoláním zvracení, ale především kombinace s jinými léky či drogami. Krystalické DXM není v České republice v prodeji, lze ho však v některých státech koupit. Například v USA tuto látku koupit lze, kdy za \$ 370.50 lze získat 50 g čisté substance. A jak již bylo výše uvedeno, 1 g je schopen způsobit silnou intoxikaci.

V České republice zatím nedochází k masivnímu zneužívání DXM, přesto je nutné o tomto problému vědět a připravit se na něj. V posledních měsících již byly zaznamenány diskuse v rámci internetu, kde mladí lidé již zjišťují k této látce informace a diskutují o jejích účincích. Největší nebezpečí je především v tom, že se jedná o látku, která není zakázána, je levná a dostupná, vyvolává pocit bezpečné drogy především jednoduchým způsobem aplikace. Toto je problém i dalších zneužívaných léků.

Jakým způsobem tento problém tedy řešit? Vždy se nabízejí 2 radikální řešení. Zakázat veškerý prodej, zrušit registraci tohoto přípravku, popř. látku zařadit mezi omamné látky. Nebo nedělat nic v rámci hesla „ať si každý dělá, co chce“, „každý má právo na všechno“ apod. Každé řešení má však i druhou

stránku věci. První řešení může obchod s DXM přesunout do ilegálna a může se stát zajímavým pro organizovaný zločin. Mimo to, svět drog nezná hranic a izolované omezení v jednom státě a volný prodej v sousedních toho moc neřeší, což jsme mohli poznat již při omezení u léků s obsahem pseudoefedrinu. Kromě toho jsou léky s DXM podle některých studií účinné při léčbě chřipkových onemocnění a mírnění suchého kašle, podle jiné, má účinky jako placebo⁴⁾. Daleko větších úspěchů při léčbě kašle má oproti DXM běžný včelí med. V druhém případě, tedy „reakce pštrosa“, jsou následky neřešeného problému známy např. ze států, které se snažily k problému drog přistupovat velmi tolerantně a v současné době za tuto svou „slabost“ velmi tvrdě platí.

DXM zcela jistě není zanedbatelným problémem, a to především ze dvou důvodů. Prvním důvodem je, že je DXM zneužívaný především dětmi a to velmi mladými, u kterých často takové jednání nepředpokládáme. Právě tyto experimenty mohou vést ke zneužívání dalších, rizikovějších drog. Druhým jsou zdravotní následky, především v kombinaci s dalšími drogami, nebo léky, které děti již užívají (např. na astma). Přesto možnost řešení můžeme spatřovat v omezení prodeje těchto a dalších rizikových léků osobám mladším 18 let, jelikož právě tato věková kategorie je nejvíce riziková k těmto experimentům. Účinné je také vedení centrální evidence o prodeji těchto léků a tvrdé postihování nelegálního podávání mládeži. Současně i přenesení větší společenské odpovědnosti na lékaře a lékárníky, v oblasti dostupnosti nejen léků s DXM, ale i dalších zneužívaných léčiv, ať již volně prodejných, či také vázaných na recept.

*pplk. Mgr. Miroslav HRACHOVEC,
Národní protidrogová centrála SKPV*

Použitá literatura:

- Argiro, M., *Nebezpečí dextromethorphan*, <http://cs.articlesnatch.com/Article/The-Dangers-Of-Dextromethorphan-/779152>
- Luszczyńska, W., *O léčbě*, <http://www.gazetalekarska.pl/xml/oil/oil68/gazeta/numery/n2008/n200810/n20081012>
- Boyer, E. W. *Dextromethorphan Abuse*, http://www.erowid.org/references/refs_view.php?A=ShowDocPartFrame&ID=6876&DocPartID=6286
- Páleníček, T., Kubů, P. *Odvracená tvář XTC*, <http://old.lf3.cuni.cz/drogy/articles/odvracenatvarXTC.html>
- Selteneichová, G., *Dextromethorphan a diphenhydramin nejsou účinné v léčbě kašle u dětí*
- <http://www.zdn.cz/clanek/dextromethorphan-a-diphenhydramin-nejsou-ucinne-v-lecbe-kasle-u-162813>
- Švihovec, J., *Humex, sirup na suchý kašel (dextromethorphan hydrobromidum): profil léčivého přípravku* <http://www.edukafarm.cz/clanek.php?id=213>
- http://www.drogy.net/clanek/ingredient-in-cough-medicine-results-in-more-than-12000-visits-to-hospital-emergency-departments-in-2004-more-than-5000-visits-involved-nonmedical-use_2006_11_10.html
- http://www.drogy.net/clanek/teen-use-of-over-the-counter-cold-medicines-rising-2006_12_12.html
- <http://mythos.ic.cz/viewtopic.php?id=21>
- <http://vcela.webnode.cz/news/med-je-pro-deti-vhodnym-prirodnim-lekem-na-kasle/>

³⁾ PCP – Fencyklidin (Andělský prach) – droga původně vyvinutá jako veterinární anestetikum.

⁴⁾ MUDr. Gabriela Selteneichová, *Dextromethorphan a diphenhydramin nejsou účinné v léčbě kašle u dětí* <http://www.zdn.cz/clanek/dextromethorphan-a-diphenhydramin-nejsou-ucinne-v-lecbe-kasle-u-162813>.

STAV DROGOVÉ PROBLEMATIKY V EVROPĚ

VÝROČNÍ ZPRÁVA 2009

Následující článek je výňatkem z výroční zprávy EMCDDA (Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost). Výroční zprávu lze stáhnout ve 23 jazycích na adrese:

<http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2009>. *Statistický věstník 2009* <http://www.emcdda.europa.eu/stats09> obsahuje kompletní soubor zdrojových tabulek, z nichž vychází statistická analýza v této zprávě. Rovněž obsahuje další podrobné údaje o použité metodice a asi 100 dalších statistických grafů. Přehledy o jednotlivých zemích <http://www.emcdda.europa.eu/publications/country-overviews> obsahují shrnutí klíčových aspektů drogové situace v každé zemi. Národní zprávy kontaktních míst sítě Reitox, které podrobně popisují a analyzují drogovou problematiku v jednotlivých zemích, jsou k dispozici na internetové stránce EMCDDA <http://www.emcdda.europa.eu/publications/national-reports>.

Orientační přehled – odhady užívání drog v Evropě

Odhady uvedené dále se týkají dospělé populace (15–64 let) a vycházejí z nejnovějších dostupných údajů. Úplné soubory údajů a informace o metodice naleznete v průvodním statistickém věstníku.

Konopí

Celoživotní prevalence: nejméně 74 milionů (22 % evropských dospělých)

Užití v posledním roce: zhruba 22,5 milionu evropských dospělých, respektive jedna třetina celoživotních uživatelů

Užití v posledním měsíci: zhruba 12 milionů Evropanů

Rozdíly mezi zeměmi v užití v posledním roce: celkový rozptyl 0,4 až 14,6 %

Kokain

Celoživotní prevalence:

zhruba 13 milionů (3,9 % evropských dospělých)

Užití v posledním roce: 4 miliony evropských dospělých, respektive jedna třetina celoživotních uživatelů

Užití v posledním měsíci: zhruba 1,5 milionu

Rozdíly mezi zeměmi v užití v posledním roce: celkový rozptyl 0,0 až 3,1 %

Extáze

Celoživotní prevalence: zhruba 10 milionů (3,1 % evropských dospělých)

Užití v posledním roce: zhruba 2,5 milionu evropských dospělých, respektive jedna čtvrtina celoživotních uživatelů

Užití v posledním měsíci: méně než 1 milion

Rozdíly mezi zeměmi v užití v posledním roce: celkový rozptyl 0,1 až 3,5 %

Amfetaminy

Celoživotní prevalence: zhruba 12 milionů (3,5 % evropských dospělých)

Užití v posledním roce: zhruba 2 miliony evropských dospělých, respektive jedna šestina celoživotních uživatelů

Užití v posledním měsíci: méně než 1 milion

Rozdíly mezi zeměmi v užití v posledním roce: celkový rozptyl 0,0 až 1,3 %

Opiáty

Problémoví uživatelé opiátů: dle odhadu 1,2 až 1,5 milionu Evropanů

Úmrtí vyvolaná drogami činila 4 % všech úmrtí Evropanů ve věku 15–39 let, u asi tří čtvrtin z nich byly zjištěny opiáty.

Hlavní droga u asi více než 50 % všech žádostí o léčbu drogové závislosti.

Více než 650 000 uživatelů opiátů podstoupilo v roce 2007 substituční léčbu.

Souběžné užívání více drog a průvodní problémy s alkoholem jsou nyní určujícími prvky evropské drogové problematiky

V oblasti drogové prevence se již dlouho má za to, že problémy s užíváním látek lze nejlépe řešit holisticky a v rámci zdravého životního stylu a informovaného rozhodování. Rozprava o užívání drog je naopak často soustředěna na konkrétní látku. Lze se

jen těžko ubránit závěru, že tento jednostranný pohled je pro pochopení vyvíjející se povahy vzorců užívání látek v Evropě ve stále větší míře škodlivý. Jednotlivci, kteří užívají drogy, téměř nikdy neomezují svou spotřebu na jedinou látku. V Evropě jsou dnes vzorce souběžného užívání více drog normou a kombinované užívání různých látek odpovídá za většinu problémů, jimž čelíme, nebo tyto problémy zhoršuje. To vyvolává potřebu vypracovat komplexnější, integrovaný a více látek postihující pohled, abychom lépe porozuměli situaci a mohli navrhnout a hodnotit vhodné reakce. Platí to stejnou měrou i pro trh s drogami. Hodnota opatření pro snížení nabídky jedné látky se jasně snižuje, pokud tato opatření jen otevírají dveře užívání substituční látky, která může být ještě škodlivější.

Letošní výroční zprávu doprovází vybrané téma o souběžném užívání více drog, které zkoumá, jaký má užívání více látek dopad na různé skupiny uživatelů drog. Zjištění jsou znepokojivá. U mladých lidí může užívání více látek zvýšit riziko akutních problémů a je předzvěstí možného rozvinutí chronické drogové závislosti v pozdějším věku. U starších a pravidelných uživatelů drog je užívání více látek hlavním problémem při předávkování, komplikuje léčbu drogové závislosti a je spojováno s násilným a protiprávním chováním. Roste i sortiment drog, z něhož si mohou spotřebitelé v Evropě vybírat.

Aktuální zpráva upozorňuje na tyto jevy: rozšiřující se škála do velké míry nekontrolovaných látek zaměřených na trh s konopím, inovace ve výrobě syntetických drog a narůstající obavy ze zneužívání léků na předpis. Kromě toho bylo uznáno, že určujícím činitelem evropského problému s užíváním látek je souběžná spotřeba alkoholu. I tu lze pozorovat v každé věkové skupině. U školních dětí poslední údaje uvádějí silnou souvislost pití s cílem opít se a užíváním drog. Pití s cílem opít se jde často ruku v ruce s rekreačním užíváním drog, což zvyšuje rizika nepříznivých důsledků u mladých dospělých. Ve skupině chronických uživatelů drog je užívání alkoholu tak časté, že často prochází bez povšimnutí, a pro střediska léčby závislosti na drogách se stále důležitějším problémem stává nutnost zabývat se souběžnou závislostí na alkoholu.

Problémy s alkoholem mohou být zvláště škodlivé pro osoby závislé na opiátech, protože ty mohou mít již sníženou funkci jater v důsledku nákazy hepatitidou a hrozí jim vyšší riziko předávkování.

Inovace a dostupnost prekurzorů: vzájemně působící činitele, které mají stále větší dopad na trh se syntetickými drogami.

V oblasti dostupnosti a užívání syntetických drog v Evropě pozoruje agentura EMCDDA složitější a nestálější situaci.

Nelegální trh a jeho dodavatelé prokazují vysokou míru inovací z hlediska výrobních postupů, nových produktů a příležitostí k uvádění produktů na trh, stejně jako schopnost rychle se přizpůsobovat kontrolním opatřením. Kromě toho představují varovný vývoj i stále dokonalejší způsoby prodeje „legálních alternativ“ k nelegálním drogám.

Příkladem nestálosti trhu může být nedávný vývoj dostupnosti extáze. Do roku 2007 obsahovala většina tablet extáze analyzovaných v Evropě 3,4-metylendioxymetamfetamin (MDMA) nebo jinou látku podobnou extázi.

První údaje ze systému včasného varování z počátku roku 2009 však naznačují, že tato situace se v některých členských státech může měnit, například v Dánsku a Nizozemsku. Až v polovině všech tablet analyzovaných v uvedených zemích nebyl zjištěn žádný MDMA ani žádný z jeho analogů. Tablety obsahovaly spíše 1-(3-chlorofenyl) piperazin (mCPP), a to buď samotný, nebo v kombinaci s jinou psychoaktivní látkou. Ačkoli mCPP není uveden v seznamech úmluv OSN, podléhá v některých členských státech EU kontrolním opatřením. Důvody současné změny na trhu nejsou zcela jasné, možným vysvětlením však je nedostatek 3,4-metylendioxyfenyl-2-propanonu (PMK), hlavního prekurzoru pro syntézu MDMA. Nelze zatím říci, zda je tento vývoj dočasným vybočením nebo znamená významnější přechod na trh s extází. Systém včasného varování EU monitoruje mCPP od roku 2005 a EM CDDA a Europol pečlivě sledují vývoj v této oblasti a v roce 2010 vypracují zprávu o trhu.

Změny na trhu extáze mohou poukazovat na stále úspěšnější snahy zabránit přesměrování chemických prekurzorů a tyto snahy mohou mít i významné dopady na dostupnost a užívání jiných látek. Existují například určité známky toho, že v některých částech severní Evropy metamfetamin možná vytlačuje amfetamin. I zde jsou důležité tržní činitele a chemické prekurzory, přičemž se zdá, že výroby metamfetaminu se nyní nacházejí v Litvě, jejíž zeměpisná poloha usnadňuje dovoz prekurzorů, v tomto případě 1-fenyl-2-propanonu (BMK), ze zemí mimo Evropskou unii. Situace v severních zemích zvyšuje obavy ohledně možného šíření metamfetaminu mimo Českou republiku. V této zemi jsou problémy s metamfetaminem dlouhodobé, ale výroba probíhá obvykle v malém měřítku pro osobní či místní spotřebu. Určitou míru užívání metamfetaminu nyní hlásí řada středoevropských zemí a Europol uvádí, že v jiných částech Evropy bylo zjištěno a zlikvidováno několik větších výroben. Existují i určité důkazy o tom, že užívání metamfetaminu rychle narůstá v některých zemích, které mají s Evropskou unií společnou hranici. Dosud se této droze nepodařilo vstoupit na velký trh stimulantů v západní Evropě, kde stále dominuje

užívání kokainu či amfetaminu. Nicméně vzhledem k tomu, jak poměrně snadno lze metamfetamin vyrábět a jak značný škodlivý dopad může tato droga mít na veřejné zdraví, není zde místo pro uspokojení. Rychlost, s jakou se mohou rozvinout problémy, dokresluje Slovensko, které představuje nedávnou případovou studii země, v níž užívání metamfetaminu významně vzrostlo.

Internet a způsoby prodeje: bude mít budoucnost přichut' koření?

Jen málo oblastí současného života neproměnil pokrok informační technologie, díky níž nyní internet představuje nejen neomezený zdroj informací, ale i zásadní virtuální trh pro směnu zboží a služeb. Proto není nijak překvapivé, že toto médium má nyní dopad i na oblast drog. EM CDDA letos zahájila první přezkum internetových léčebných přístupů a zdá se, že u některých forem prevence, léčby a intervencí pro minimalizaci škod mají přístupy odvozené od internetu značný potenciál. Méně příznivé jsou obtíže, jež se objevují při regulaci tohoto virtuálního a globálního jevu, a skutečnost, že internet lze využívat k propagaci užívání psychoaktivních látek. Vedle obav vyvolaných on-line prodejem alkoholu a léků existují i obavy spojené se skutečností, že se objevuje celá škála údajně „legálních“ alternativ ke kontrolovaným psychoaktivním látkám.

EM CDDA nyní pravidelně monitoruje psychoaktivní látky, které internetoví prodejci nabízejí. Tento trh se za posledních několik let zvětšil a nyní zahrnuje širokou škálu produktů rostlinného původu, zejména bylinných směsí, i zboží obsahující syntetické sloučeniny. Nové látky, které se objevují na internetovém trhu, mohou sahát od drog tradičně užívaných v některých částech světa po experimentální chemické látky syntetizované v laboratořích a netestované na lidech. K dalším inovacím patří vývoj samostatných obchodních značek a používání atraktivních obalů. Význačným příkladem toho jsou bylinné směsi, které jsou na trh uváděny pod označením „spice“ (koření).

Byla zjištěna řada značek „spice“ v různém balení a s různým uvedeným složením. Forenzní analýze se však do velké míry nepodařilo zjistit rostlinné látky uváděné na označení, ale v některých vzorcích zjistila syntetické kanabinoidy, které byly do směsí přidány. Tyto látky nebyly ve výčtu složení uvedeny, a proto by byly užívány nevědomky. Zjištěné kanabinoidy jsou poměrně neznámé sloučeniny pocházející z výzkumu, některé z nich jsou mimořádně účinné a je málo známo o jejich účincích na lidi.

Pokusy o obcházení kontroly drog prodejem neregulovaných substitučních látek nejsou nové. Novým prvkem je široká škála látek, které jsou nyní zkoumány, agresivní uvádění záměrně nepravdivě označených produktů na trh, rostoucí využívání internetu

a rychlost, s jakou trh reaguje na kontrolní opatření. „Spice“ pro nás může být i varováním před budoucími problémy. To, že jsou rafinovaní chemici, kteří často sídlí mimo oblast příslušnosti evropských orgánů, schopni levně provádět organickou syntézu, poskytuje potenciálně přístup ke značnému počtu psychoaktivních látek. Tím se mohou na scénu dostat zcela nové chemické skupiny obsahující mnoho analogických látek, které mohou být obtížně zjistitelné a mohou představovat značné potíže pro politiky kontroly založené na jednotlivých sloučeninách. Kromě toho, protože některé tyto látky mohou být legitimně používány nebo mohou být prodávány za údajně legitimním účelem, mohou spadat do oblasti mezi kontrolou drog a regulací obchodu.

PROTIDROGOVÉ POLITIKY A LEGISLATIVA

Evropská databáze zákonů o drogách

Evropská databáze zákonů o drogách (European Legal Database on Drugs, ELD) je on-line databáze EMCDDA s informacemi o evropské legislativě související s drogami pro členské státy a Norsko. Databáze ELDD poskytuje právní texty v jejich původních formátech, profily protidrogových zákonů v každé zemi a podrobné zprávy ke konkrétním tématům. Ve svém přehledu témat poskytuje také shrnutí právní situace k vybraným tématům včetně nezákonného obchodu s drogami, substituční léčby a programů výměny jehel a stříkaček (Přehled témat databáze ELD: <http://eldd.emcdda.europa.eu/html.cfm/index5036EN.html>)

ŘEŠENÍ DROGOVÉ PROBLEMATIKY V EVROPĚ – PŘEHLED

Prevence

Drogovou prevenci lze rozdělit do několika úrovní nebo strategií, od těch, které se zaměřují na společnost jako celek (prevence prostředí), až po ty, které se zaměřují na ohrožené jedince (indikovaná prevence). V ideálním případě tyto různé strategie mezi sebou nesoutěží, ale vzájemně se doplňují. Následující přehled se zaměřuje na nedávný vývoj a na nově hlášené výsledky kontrolních studií v oblasti prevence.

Všeobecná prevence

Všeobecná prevence je určena celé populaci. Snaží se odvrátit nebo zpozdít nástup užívání drog a problémů souvisejících s drogami tím, že mladým lidem poskytuje informace a dovednosti potřebné k tomu, aby nezačali užívat drogy. Preventivní opatření přijatá v Evropě jsou nyní poprvé systematicky monitorována většinou členských států. Nejnovější zprávy potvrzují, že intervence zaměřené na poskytování informací o drogách, jako jsou jednorázové přednášky, představují hlavní přístup ve školní a komunitní všeobecné prevenci ve všech těchto zemích.

Účinnost intervencí tohoto typu přitom není potvrzena dostupnými důkazy. V současnosti jsou však z dalších zemí (Česká republika, Kypr, Rakousko, Polsko, Slovinsko, Slovensko) hlášeny intervence s lepším vědeckým základem, jako například programy prevence postupující podle standardizovaných protokolů.

Omezeným počtem programů prevence s prokázanou účinností se v Evropě zabývá studie EU-Dap (<http://www.eudap.net>). Studie, která zahrnuje 7 000 studentů ve věku 12–14 let v sedmi evropských zemích, hodnotí program založený na přístupu komplexního sociálního vlivu, který spojuje nácvik životních dovedností s normativní výukou a získáváním znalostí o látkách. Po dvou letech bylo zjištěno, že program je účinný při snižování časté opilosti a častého užívání konopí.

Výsledky studie EU-Dap jsou ovlivněny pohlavím, přičemž celková účinnost programu se dokládá jeho účinkem pouze na chlapce. Není jasné, zda je tomu tak proto, že dívky jsou méně ohroženy, nebo proto, že u nich program neměl odezvu. Účinky v závislosti na pohlaví se objevily také v dánské kontrolní studii programu nácviku životních dovedností. U dívek měl program největší účinek z hlediska šikany a konzumace alkoholu v posledním týdnu a v posledním měsíci, zatímco u chlapců měl program největší účinek, co se týká pití více než pěti nápojů během jedné příležitosti, a toho, zda zkusili konopí.

Kontrolovaná studie v Praze porovnávala komunitní program, který zahrnoval vzdělávací složku, program založený na vrstevnických skupinách, nácvik životních dovedností a rodičovské programy, se standardním „programem minimální prevence“ ve školách (Miovský a kol., 2007). Komunitní program byl účinnější při snižování konzumace alkoholu a ovlivňování postojů k užívání látek mezi žáky ve věku 13–15 let, zvláště v určitých zranitelných skupinách dětí, včetně dětí z neúplných rodin. Proto bylo konstatováno, že program má potenciál pro využití v selektivní prevenci.

Selektivní a indikovaná prevence

Selektivní i indikovaná prevence vycházejí z toho, že problémové užívání drog se koncentrovaně vyskytuje u zranitelných skupin nebo jednotlivců s omezenými sociálními a osobními příležitostmi (EMCDDA, 2008).

Selektivní prevence působí na konkrétní skupiny, rodiny nebo komunity, kde může být kvůli nedostatečným sociálním vazbám a prostředkům větší pravděpodobnost, že lidé začnou užívat drogy nebo se u nich vyvine závislost na drogách. Důkazní báze pro tento přístup je prezentována v novém oddílu Portálu správné praxe. Cílem indikované prevence je určit osoby s problémy v chování nebo s psychologickými problémy, u kterých lze později v životě před-

pokládat problémové užívání látek, a individuálně se na ně zaměřit speciálními intervencemi. Nové informace o selektivní prevenci zaměřené na etnické skupiny byly hlášeny z Belgie a Lucemburska. Systematické protokoly intervencí pro mladistvé pachatele po jejich kontaktu se systémem trestní justice jsou hlášeny pouze z Rakouska, Německa, Katalánska (Španělsko) a Lucemburska, zatímco ostatní země hlásily všeobecné nebo přesně cílené intervence. Od roku 2008 je s podporou EU prováděn v deseti členských státech systematický protokol intervencí pro mladistvé pachatele FRED. Nové hodnocení programu FRED ve 140 německých zařízeních prokázalo omezenou míru recidivy a užívání drog mezi účastníky.

Nové projekty indikované prevence jsou hlášeny pouze z Německa, Nizozemska, Slovenska a Švédska a v Evropě zůstávají i nadále velmi vzácné, bez ohledu na informace o jejich účinnosti (EM CDDA, 2009b). K současným příkladům projektů indikované prevence v Evropě patří nácvik rodičovských dovedností – model Oregon, který je realizován v Nizozemsku a Norsku pro rodiče dětí ve věku 4–12 let s disruptivní poruchou chování. Obdobně je také metoda „Komet för föräldrar“, která se využívá v téměř 30 % švédských obcí, zaměřena na rodiče dětí, u nichž se projevují externalizované problémy chování kombinované s obtížemi v navazování pozitivních vztahů s vrstevníky.

Randomizovaná kontrolní studie zahrnující 159 rodin ukázala u zúčastněných rodičů významně zlepšené rodičovské dovednosti a u jejich dětí snížení problémů s chováním.

Kampaně v hromadných sdělovacích prostředcích zaměřené na konkrétní látku

V Evropě byly vytvořeny kampaně v hromadných sdělovacích prostředcích zaměřené na užívání konopí (Dánsko, Irsko, Francie, Nizozemsko, Spojené království) a v poslední době na užívání kokainu (Irsko, Španělsko, Spojené království).

Téměř všechny tyto kampaně varují před nebezpečími užívání této drogy a některé z nich používají taktiku šoku. Pouze dvě kampaně využívají odlišný přístup. Společná kampaň Spojeného království a Kolumbie nazvaná „Společná odpovědnost“ se zabývá odpovědností uživatelů za environmentální a sociální škody spojené s výrobou kokainu. Nizozemská kampaň proti konopí v roce 2006 se namísto varování a popisů užívání zaměřila na vnímání norem se skutečnými příběhy mladých lidí jako kladnými modelovými příklady. Její hodnocení zjistilo, že kampaň posílila negativní sociální postoje proti konopí a že se nijak negativně neprojevila v úmyslu konopí užívat ani neměla negativní dopady na vnímání norem. (Wammes a kol., 2007).

Kampaně v hromadných sdělovacích prostředcích upozorňující na nebezpečí užívání drog jsou

jen zřídka kdy hodnoceny z hlediska změn v chování, postojích nebo úmyslu užívat drogy. Navíc byly vyjádřeny obavy z jejich malé účinnosti a možné škodlivosti. Například podrobné hodnocení výsledků národní kampaně proti konopí v USA nezjistilo žádné celkové účinky. Objevily se však důkazy, že kampaň měla nežádoucí dopady ve prospěch konopí a jedinci, kteří se předtím o tuto drogu nezajímali, uváděli svůj úmysl ji vyzkoušet (Horník a kol., 2008). Podobné problémy byly uváděny v hodnocení skotské kampaně proti kokainu s názvem „Know the score“ (EM CDDA, 2007a). Rozhodování mladých lidí je složitý proces, silně ovlivněný interakcí se skupinou vrstevníků a vnímáním společenských norem. Ukazuje se, že komunikace prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků na tuto složitost dosud nedokázala reagovat.

Sociální reintegrace

Sociální reintegrace je uznávána jako nezbytná složka komplexních protidrogových strategií. Může být prováděna v kterémkoli stádiu užívání drog a v různých prostředích a zahrnuje budování kapacit, zlepšování sociálních dovedností, opatření umožňující a podporující zaměstnání a opatření k získání nebo zlepšení bydlení. V praxi mohou reintegrační programy nabízet pracovní poradenství, pracovní uplatnění a podporu bydlení. Intervence ve věznicích, které mají dopad na relaps a recidivu, mohou v rámci přípravy na propuštění zkontaktovat vězně s komunitními službami podpory bydlení a sociální podpory (generální ředitelství pro zdraví a ochranu spotřebitele, 2008a). Obecně výsledky opatření sociální reintegrace mnohdy záleží na efektivní spolupráci mezi institucemi zdravotnictví a sociální péče.

Bezdomovectví spolu s nestálým ubytováním je jednou z nejvážnějších forem sociálního vyloučení, se kterou se uživatelé drog setkávají – týkalo se asi 10 % uživatelů drog, kteří v roce 2007 nastoupili léčbu. V určitých skupinách uživatelů drog bude tento počet pravděpodobně ještě mnohem vyšší.

Všechny členské státy uvádějí dostupnost programů bydlení, které mohou zajistit ubytování uživatelům drog.

Informace o tom, do jaké míry jsou potřeby bydlení uživatelů drog naplňovány, jsou však vzácné. Například na Slovensku v důsledku omezených finančních zdrojů ubytovací kapacita resocializačních služeb mnohdy nestačí pokrýt poptávku. Několik zemí (např. Česká republika, Německo, Irsko, Nizozemsko, Finsko, Švédsko, Spojené království) uvádí podporované bydlení.

Tyto programy dočasného bydlení obvykle představují nocleh se snídaní nebo malý zařízený byt s krátkodobým pronájmem a často jsou poskytovány po propuštění z ústavní léčby, aby umožnily lidem žít nezávisle. Například v Irsku uživatelé zodpovídají za

uhrazení nájmu a některé nájemní služby, přičemž se záležitostmi nájmu a zajištěním přístupu ke vzdělání, výcviku nebo zaměstnání jim pomáhá podpůrný personál.

Protože 45 % uživatelů nastupujících léčbu dosáhlo vzdělání nejvýše na úrovni dokončené základní školy a asi 40 % uživatelů nastupujících léčbu je nezaměstnaných (23), jsou klíčovými prvky sociální reintegrace uživatelů drog pomoc při hledání zaměstnání a odborná příprava.

Programy v této oblasti uvádí většina členských států. V Maďarsku, České republice, Litvě, Slovinsku a na Slovensku přispěly k reintegraci uživatelů drog na pracovním trhu projekty financované v rámci iniciativy EU proti diskriminaci na pracovním trhu (EQUAL). Většina těchto projektů pomáhá stabilizovaným klientům v protidrogové léčbě najít pracovní uplatnění v souladu s jejich schopnostmi. Hodnotu tohoto přístupu podporují výsledky skotské studie, která zjistila, že zotavující se uživatelé drog, kterým se dostalo podpory v souvislosti se zaměstnáním, měli třikrát vyšší pravděpodobnost, že naleznou placené zaměstnání (McIntosh a kol., 2008).

Trestné činy porušující protidrogové právní předpisy

Výchozí zprávy o trestných činech porušujících protidrogové právní předpisy, především od policie, jsou jedinými údaji o trestné činnosti související s drogami, jež jsou v Evropě běžně dostupné. Zprávy obvykle uvádějí trestné činy jako je výroba drog, obchodování a nezákonné zacházení s drogami i užívání drog a držení drog pro vlastní potřebu.

Údaje o trestných činech porušujících protidrogové právní předpisy lze vnímat jako nepřímé ukazatele užívání drog a obchodování s drogami nebo jako přímější ukazatele činnosti prosazování právních předpisů. Zahrnují však pouze ty činnosti související s drogami, které se staly předmětem pozornosti orgánů pro prosazování práva, a mohou být také výrazem národních rozdílů v legislativě, prioritách a zdrojích. Vedle toho se mohou lišit národní informační systémy, zvláště co se týká evidence a výkaznictví. Z těchto důvodů je obtížné provést spolehlivá porovnání mezi zeměmi a je vhodnější porovnávat spíše trendy než absolutní čísla.

Na základě dat poskytnutých 21 členskými státy, jež představují 85 % populace ve věku 15–64 let v Evropské unii, stoupl počet hlášených trestných činů porušujících protidrogové právní předpisy v období od roku 2002 do roku 2007 odhadem o 29 %. Údaje odhalují stoupající trendy ve všech sledovaných zemích s výjimkou Bulharska, České republiky, Řecka, Lucemburska, Maďarska a Slovinska, přičemž všechny tyto země vykázaly za toto období setrvalý stav nebo celkový pokles.

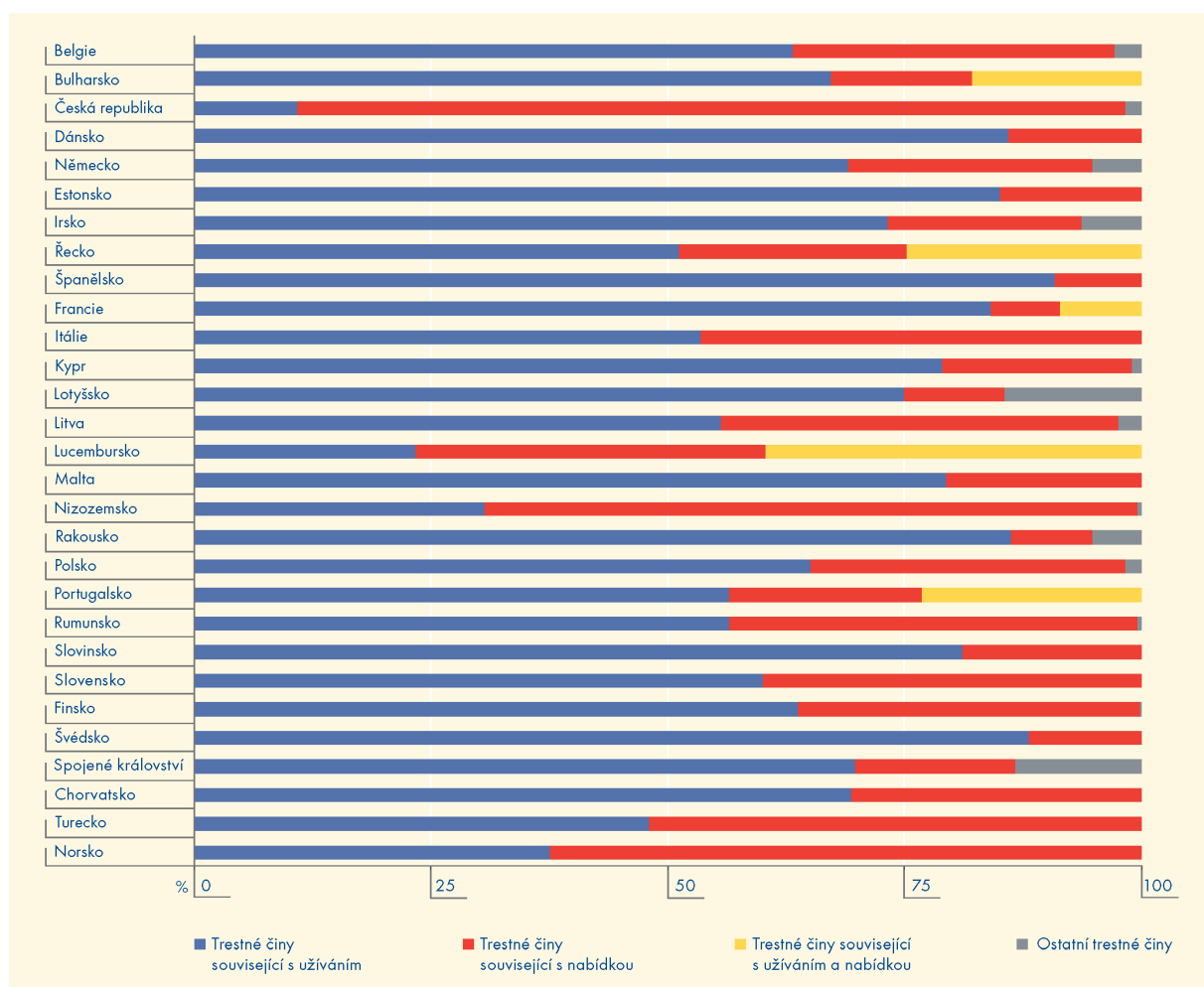
Trestné činy spojené s užíváním a nabídkou drog

V rovnováze mezi trestnými činy porušujícími protidrogové právní předpisy souvisejícími s užíváním a těmi, jež souvisely s nabídkou (nezákonné zacházení, obchodování, výroba), nedošlo ve srovnání s předchozími lety k žádnému většímu posunu. Ve většině evropských zemí trestné činy související s užíváním drog nebo držením drog pro vlastní potřebu nadále zahrnují většinu trestných činů porušujících protidrogové právní předpisy, přičemž v roce 2007 představovaly až 91 % (Španělsko) celkového počtu. Trestné činy související s nabídkou však převažují v České republice (87 %) a v Nizozemsku (69 %)

(obr. 2). V České republice lze za držení malého množství drogy bez úmyslu dalšího šíření uložit výstrahu nebo pokutu, zatímco v Nizozemsku trestné činy související s užíváním drog obecně nejsou stíhány.

V období let 2002 až 2007 počet trestných činů porušujících protidrogové právní předpisy v souvislosti s užíváním drog ve většině zemí vzrostl, když pouze Bulharsko, Řecko, Nizozemsko a Slovinsko zaznamenaly za toto období pokles. Celkový počet trestných činů porušujících protidrogové právní předpisy v souvislosti s užíváním drog v období 2002 až 2007 vzrostl odhadem o 32 %.

Typy trestné činnosti ve zprávách o trestných činech porušujících protidrogové právní předpisy v Evropě

Pozn.: Další informace viz obr. DLO-2 ve Statistickém věstníku 2009.

Zdroje: Národní kontaktní místa sítě Reitox.

Počet trestných činů souvisejících s nabídkou drog v období 2002–2007 rovněž stoupal, avšak mnohem pomalejším tempem, přičemž nárůst v Evropské unii činil asi 14 %. Za toto období hlásí osm zemí celkový pokles v počtu trestných činů souvisejících s nabídkou drog a osm zemí hlásí nárůst.

Trendy u jednotlivých drog

Konopí zůstává v Evropě nadále nejčastěji hlášenou nezákonnou drogou, co se týče trestných činů porušujících protidrogové právní předpisy. Ve většině evropských zemí trestné činy související s konopím v roce 2007 tvořily 55 až 85 % hlášených trestných činů porušujících protidrogové právní předpisy. Trestné činy související s jinými drogami počtem převyšují trestné činy související s konopím pouze ve dvou zemích: v Litvě, heroin (26 %); a v České republice, metamfetamin (59 %). V Lotyšsku jsou trestné činy porušující protidrogové právní předpisy rovnoměrně rozděleny mezi konopí, heroin a extázi. Během pětiletého období 2002–2007 počet trestných činů porušujících protidrogové právní předpisy v souvislosti s konopím vzrostl nebo zůstal neměnný ve většině sledovaných zemí, což vedlo k odhadovanému nárůstu o 23 % v Evropské unii. Sestupné trendy hlásí Bulharsko, Česká republika a Slovinsko.

Trestné činy související s **kokainem** vzrostly za období 2002–2007 ve všech sledovaných zemích s výjimkou Bulharska a Německa. V Evropské unii za stejné období počet trestných činů souvisejících s kokainem celkově vzrostl asi o 59 %.

Sestupný trend v počtu trestných činů souvisejících s heroinem v Evropské unii, který uváděly předchozí zprávy, nyní podle všeho ustal a za období 2002–2007 byl zaznamenán nárůst přibližně o 7 %. Národní trendy se však rozcházejí a stoupající trend je hlavně důsledkem nárůstu v Belgii, Řecku, Španělsku, Francii, Polsku a Portugalsku a stabilizace v Německu a Rakousku během posledních dvou let.

Počet trestných činů souvisejících s **amfetaminy** hlášených v Evropské unii vykazuje nadále stoupající trend, při odhadovaném nárůstu o 59 % v období 2002 až 2007. Naproti tomu trestné činy související s **extází** za stejné období poklesly odhadem o 22 %.

Vzorci užívání konopí

Dostupná data ukazují na rozmanitost vzorců užívání konopí. Z osob ve věku 15–64 let, které někdy užily konopí, tak pouze 30 % učinilo v posledním roce. Avšak z těch, kteří tuto drogu užili v posledním roce, tak v průměru 50 % učinilo v posledním měsíci a nedávný výzkum naznačuje, že opakované užívání této látky může být stabilní po velmi dlouhá období, dokonce i mezi mladšími uživateli (Perkonig, 2008).

Odhad prevalence intenzivních a dlouhodobých vzorců užívání je významnou otázkou v oblasti veřejného zdraví kvůli své korelaci s negativními dů-

sledky, jako jsou dýchací obtíže, neprospívání nebo závislost (Hall a Solowij, 1998). Denní nebo téměř denní užívání (užívání 20 či více dnů za posledních 30 dnů) je v současné době nejlepším dostupným srovnatelným ukazatelem intenzivního užívání. Data o této formě užívání konopí v Evropě byla sebrána v letech 2007–2008 v rámci „terénní studie“ koordinované centrem EMCDDA ve spolupráci s národními odborníky a národními kontaktními místy sítě Reitox ze 13 zemí, pokrývající 77 % dospělé populace EU (15 až 64 let). Na základě těchto údajů se odhaduje, že více než 1 % všech dospělých Evropanů, asi 4 miliony, užívá konopí denně nebo téměř denně. Většina těchto uživatelů konopí, asi 3 miliony, je ve věku 15 až 34 let, což představuje přibližně 2 až 2,5 % všech Evropanů v této věkové skupině.

Trendy intenzivního užívání konopí je obtížné posoudit kvůli nedostatku dat. Ze sedmi zemí, které poskytly data o nejnovějších tendencích, čtyři (Španělsko, Francie, Itálie, Portugalsko) hlásily nárůst prevalence denního užívání konopí, jedna setrvalý stav (Irsko), zatímco jen dvě hlásily pokles (Řecko, Nizozemsko). Tyto výsledky ukazují na to, že za poslední desetiletí v Evropě možná došlo k celkovému nárůstu v počtu osob, které konopí užívají intenzivně.

Závislost na konopí je čím dál tím více uznávána jako možný důsledek pravidelného užívání drogy, i když kritičnost a následky se mohou jevit jako méně vážné než následky běžně spojované s některými jinými psychoaktivními látkami (např. heroinem nebo kokainem). Nicméně vzhledem k poměrně velké části populace, která užívá konopí pravidelně, může být celkový dopad intenzivních forem užívání konopí na veřejné zdraví výrazný. Uživatelé, zvláště intenzivní uživatelé, se také mohou potýkat s problémy, aniž přitom nutně splňují klinická kritéria závislosti.

Studie ukazují, že vznik závislosti na konopí je méně prudký než u ostatních drog (např. kokainu) a že podíl mezi počtem osob, u nichž dojde ke vzniku závislosti, a počtem těch, kteří užili tuto drogu nejméně jednou ve svém životě, možná nepřesahuje 10 % (Wagner a Anthony, 2002). V údajích z průzkumů v běžné populaci ze Spojených států byla závislost zjištěna asi u 20–30 % denních uživatelů. Další studie nasvědčují tomu, že závislost na konopí může být relativně stabilní v čase (Swift a kol., 2000). Pravděpodobně více než polovina uživatelů konopí, kteří přestanou drogu užívat, však není schopna tak učinit bez léčby (Cunningham, 2000; Ellingstad a kol., 2006).

Žádosti o léčbu

V roce 2007 bylo konopí primární drogou asi ve 20 % případů nastoupení léčby (73 000 klientů), což z konopí činí druhou nejčastěji hlášenou drogu po heroinu. Rozdíly mezi zeměmi jsou však výrazné,

přičemž Bulharsko, Litva a Slovinsko uvádějí méně než 5 % svých klientů jako uživatele konopí coby primární drogy a Dánsko, Francie, Maďarsko, Nizozemsko a Turecko uvádějí více než 30 %. Tyto rozdíly lze vysvětlit prevalencí užívání konopí, potřebami protidrogové léčby, poskytováním a organizací léčby nebo postupy odesílání k léčbě. Co se týká dvou zemí s největšími podíly klientů užívajících konopí, ve Francii se poradenská centra zaměřují na mladé uživatele drog a v Maďarsku je pachatelům trestné činnosti užívajícím konopí nabízena protidrogová léčba jako alternativa trestu. V obou těchto zemích má významnou úlohu při odesílání klientů k léčbě systém trestní justice, avšak členské státy celkově uvádějí, že většina uživatelů konopí, kteří v Evropě nastupují léčbu, tak činí ze svého vlastního podnětu.

Klienti přicházející do ambulantních center kvůli užívání konopí mnohdy uvádějí užívání dalších drog. Podle údajů shromážděných ve 14 zemích 85 % z nich užívá další drogu, většinou alkohol (65 %) nebo kokain (13 %), a někteří uvádějí užívání jak alkoholu, tak kokainu (12 %).

Trendy v počtu nových žádostí o léčbu drogové závislosti

V 19 zemích, u nichž jsou dostupná data, vzrostl v letech 2002 až 2007 počet a podíl uživatelů konopí jako primární drogy na počtu osob poprvé nastupujících léčbu z asi 19 000 na 34 000 (z 25 % na 31 %). Tento trend byl však podle všeho v letech 2006 a 2007 přerušen, když většina zemí hlásila pokles nebo stabilní podíl nových klientů užívajících konopí. Může to souviset s nejnovějšími trendy v užívání konopí, avšak může to také být výraz změn ve vykazování, nasycení kapacit služeb nebo využívání jiných služeb (např. primární zdravotní péče, psychiatrické péče).

Profily klientů

V Evropě jsou uživatelé konopí nastupující ambulantní léčbu většinou mladí muži, přičemž poměr počtu mužů k počtu žen je 5,5:1 a průměrný věk je 25 let. Mezi uživateli drog poprvé nastupujícími ambulantní léčbu uvádí užívání konopí jako primární drogy 67 % těch, kteří jsou ve věku 15–19 let (68 %), a 78 % těch, kteří jsou mladší 15 let. Celkově je 24 % uživatelů konopí jako primární drogy nastupujících ambulantní léčbu příležitostnými uživateli, kteří jsou pravděpodobně často odesláni k léčbě systémem trestní justice; 12 % užívá konopí jednou týdně nebo méně často; asi 18 % ho užívá dvakrát až šestkrát týdně; a 47 % jsou každodenní uživatelé, nejproblematičtější skupina.

Mezi zeměmi jsou patrné značné rozdíly. V Maďarsku, Rumunsku a Chorvatsku je většina klientů užívajících konopí příležitostnými uživateli, zatímco

v Belgii, Dánsku, Španělsku, Francii, na Maltě a v Nizozemsku je většina každodenními uživateli. Francouzská studie provedená mezi klienty specializovaných poradenských center zjistila, že 63 % každodenních uživatelů konopí je závislých (Obradovic, 2008).

Mnozí klienti užívající konopí jsou ještě studenty a mají stálé bydlení (EM CDDA, 2008a). Ve Francii však 34 % klientů užívajících konopí navštěvovalo technickou školu, ve srovnání s 6,8 % v běžné populaci (Obradovic, 2008), což odráží nižší úroveň vzdělání.

Vztah mezi užíváním konopí a psychiatrickou komorbiditou zůstává nevyřešenou a složitou otázkou (EM CDDA, 2008a). Studie však zjistily, že u lidí s poruchou duševního zdraví, zvláště schizofrenií, je vyšší riziko vzniku intenzivního užívání konopí (Henquet a kol., 2005). A jsou jasné důkazy, že užívání konopí může mít nepříznivý vliv na osoby s již existujícími problémy duševního zdraví (ACMD, 2008). Protidrogové služby se také poměrně často mohou setkávat s adolescenty odeslanými k léčbě kvůli problémům s konopím, za nimiž se skrývají problémy duševního zdraví (Schroder a kol., 2008). Může tomu tak být proto, že tyto lidé třeba nehledali nebo nenašli vhodnou léčbu svých problémů v nespecializovaných zařízeních psychiatrické péče (Zachrisson a kol., 2006).

Poskytování léčby

Specifické programy léčby pro uživatele konopí mohou poskytovat služby šité na míru potřebám této skupiny a mohou také snižovat riziko, že mladí lidé se začnou stýkat s problematičtějšími a staršími uživateli drog. V roce 2008 provedla EM CDDA sběr informací o dostupnosti těchto programů v Evropě. Národní odborníci uváděli, že existují ve 13 z 25 zemí poskytujících údaje. Dostupnost služeb se mezi zeměmi lišila. Bylo odhadnuto, že: ve Francii, Řecku a Slovinsku by se specifické léčby dostalo téměř všem, kdo ji vyhledají; v Německu a ve Spojeném království více než polovině z nich; a ve zbývajících osmi zemích pouze menšině. Z dvanácti zemí, které hlásí, že specifické programy pro uživatele konopí u nich neexistují, plánují jejich zřízení v následujících třech letech Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Kypr, Rumunsko a Turecko.

Metamfetamin

Výroba metamfetaminu je koncentrována ve východní a jihovýchodní Asii a Severní Americe, přičemž se množí zprávy o související aktivitě v Latinské Americe a v Oceánii. V roce 2007 bylo zabaveno 18,2 tun metamfetaminu, což je pokračováním stabilního trendu od roku 2004. Většina drogy byla zachycena ve východní a jihovýchodní Asii (56 %), po níž následovala Severní Amerika, přičemž Evropa přispěla pouze 2 % záchytů (UNOD C, 2009).

K nezákonné výrobě metamfetaminu v Evropě

dochází, i když se z velké části omezuje na Českou republiku, kde bylo v roce 2007 odhaleno asi 390 malých „kuchyňských laboratoří“. Droga se vyrábí také na Slovensku a v Litvě. Za rok 2007 bylo v Evropě hlášeno téměř 4500 záchytů metamfetaminu v celkovém objemu asi 340 kg. Většina záchytů a největší celkové množství metamfetaminu bylo zaznamenáno v Norsku. V období 2005 až 2007 se počet záchytů metamfetaminu v Evropě i jeho objem zvýšil, i když oba ukazatele v porovnání s ostatními drogami zůstávají stále nízké.

Výroba metamfetaminu v Evropě: Společná publikace EMCDDA a Europolu

V roce 2009 EMCDDA a Europol vytvořily ediční řadu společných publikací o nabídce drog v Evropě. První zpráva této řady poskytuje komplexní přehled problémů výroby metamfetaminu a obchodování s ním v Evropě a zabývá se řešeními na evropské a mezinárodní úrovni. (Dostupné na adrese: <http://emcdda.europa.eu/publications/>)

Problémové užívání metamfetaminu

Oproti jiným částem světa, kde užívání metamfetaminu v posledních letech vzrostlo, se míra jeho užívání v Evropě jeví jako omezená. Z historického hlediska se užívání této drogy v Evropě koncentruje v České republice a na Slovensku. V roce 2007 byl počet problémových uživatelů metamfetaminu v České republice přibližně odhadován na 20 400–21 400 (2,8 až 2,9 případu na 1 000 obyvatel ve věku 15–64 let), což je dvakrát více než odhadovaný počet problémových uživatelů opiátů, a na Slovensku přibližně na 5 800–15 700 (1,5 až 4,0 případy na 1000 obyvatel ve věku 15–64 let), což je asi o 20 % méně než odhadovaný počet problémových uživatelů opiátů.

V obou zemích uvádí metamfetamin jako primární drogu vysoký počet klientů nastupujících léčbu: 61 % v České republice a 26 % na Slovensku. V letech 2002 až 2007 počet žádostí o léčbu v souvislosti s užíváním metamfetaminu v obou zemích stoupl. Nejčastěji uváděným způsobem aplikace, který uvádějí léčeni uživatelé metamfetaminu, je injekční užívání (82 % v České republice, 41 % na Slovensku). Často bývá uváděno také užívání dalších drog, hlavně konopí, alkoholu a opiátů. Na Slovensku byl zaznamenán prudký vzestup počtu klientů substituční léčby závislosti na opiátech, kteří uvádějí užívání metamfetaminu. Uživatelé metamfetaminu nastupující léčbu v České republice a na Slovensku jsou relativně mladí, v průměru 24–25 let, a převážně muži. Ženy však tvoří vyšší podíl osob léčených kvůli problémům souvisejícím s metamfetaminem než v případě jiných drog.

Amfetaminy a extáze v prostředí zábavních podniků: užívání a intervence

Užívání drog a alkoholu je někdy spojeno s pro-

středím určitých zábavních podniků, kde se scházejí mladí lidé (např. taneční akce, hudební festivaly). Studie užívání drog v těchto prostředích mohou poskytnout náhled na chování těch, kdo užívají amfetaminy a extázi nebo jiné drogy, jako např. ketamin a GHB. Odhady užívání drog v tomto prostředí jsou obvykle vysoké, ale nelze je zobecnit pro širší populaci a užívání drog se zde odehrává spíše o víkendech a obdobích volna (EM CDDA, 2006b).

Údaje o prevalenci ze studií prováděných prostředí zábavních podniků v roce 2007 jsou dostupné z pěti zemí (Belgie, Česká republika, Lotyšsko, Litva, Rakousko). Odhady celoživotní prevalence se pohybovaly od 15 do 71 % u užívání extáze a od 17 do 68 % u amfetaminů. Čtyři z těchto studií rovněž uvedly odhady celoživotní prevalence užívání halucinogenů hub, které se pohybovaly v rozmezí 4 až 64 %. V těchto prostředích také dochází k častému užívání extáze nebo amfetaminů, avšak je obecně mnohem nižší.

Představu o tom, do jaké míry by se užívání těchto drog mohlo koncentrovat v populaci mladých lidí navštěvujících noční podniky, lze získat z průzkumu kriminality v Británii za období 2007–2008. Ve věkové skupině 16–24letých měli ti, kdo uvedli, že v posledním měsíci čtyřikrát nebo vícekrát navštívili noční podnik, více než třikrát vyšší pravděpodobnost, že v posledním roce užili extázi (8 %), než ti, kdo noční podniky nenavštěvují (2,3 %) (Hoare a Flatley, 2008).

Zdraví a bezpečnost lidí, kteří navštěvují noční podniky a užívají drogy, jsou v rostoucí míře problémem veřejného zdraví. Na tomto poli se stávají důležitým nástrojem metodické pokyny, jako např. dokument „Safer dancing“ vytvořený ve Spojeném království. Avšak přestože 12 zemí nyní hlásí, že takové metodické pokyny pro noční podniky vytvořilo, pouze Nizozemsko, Slovinsko, Švédsko a Spojené království uvádějí, že jsou tyto pokyny monitorovány a prosazovány.

Pokyny pro bezpečnější návštěvu nočních podniků se snaží omezit možnosti výskytu problémů souvisejících s drogami a zahrnují dostupnost studené vody zdarma, okamžitou dostupnost první pomoci a terénní preventivní práci. Zprávy o dostupnosti takových opatření v nočních klubech, kde je cílová populace dostatečně velká pro provádění těchto intervencí, poskytl národní odborníci. Celkově se v prostředí evropských zábavních podniků ukazuje omezená dostupnost jednoduchých opatření k prevenci nebo snižování zdravotních rizik a užívání drog. Terénní preventivní práce je podle zpráv dostupná ve většině relevantních nočních podniků pouze v Litvě a Slovinsku a v menšině nočních klubů v 18 zemích. V šesti zemích neexistuje. Pět zemí hlásí dostupnost okamžité první pomoci ve většině relevantních nočních

klubů (Lucembursko, Portugalsko, Slovinsko, Spojené království, Norsko); v 15 zemích je toto opatření dostupné pouze v menšině relevantních nočních podniků a v Řecku a Švédsku není dostupné. Konečně studená voda je zdarma k dispozici ve většině relevantních nočních podniků v jedenácti zemích a v menšině relevantních nočních podniků v devíti zemích. Toto opatření není dostupné v Řecku, na Kypru a v Rumunsku.

Jak rozumět poklesu cen kokainu v Evropě

Od roku 2000 ceny kokainu očištěné o inflaci v Evropě klesají, přičemž poptávka po této látce stoupá, jak ukazuje prevalence užívání kokainu v běžné populaci a mezi problémovými uživateli drog. Toto zjištění, které chápáním v rozporu s intuitivním chápáním, lze vysvětlit několika faktory. Klíčovým faktorem je zde jistě zvýšení dodávek kokainu do Evropy, které se odráží ve stoupajících objemech záchyťů. To, že jihoameričtí obchodníci s kokainem hledají alternativy trhu ve Spojených státech, může být aktivně přispívajícím faktorem, který je hnací silou zvýšeného zaměření na evropský trh. Pasivně přispívajícím faktorem může navíc být rostoucí poptávka po kokainu v Evropě. Zvýšený objem spotřeby kokainu v Evropě spolu s relativně silnými evropskými měnami v porovnání s americkým dolarem mohly vyrovnat pokles cen a snad i menší ziskové marže.

Cenu kokainu však mohly ovlivnit i jiné faktory. Technický pokrok a použití nových přepravních tras, jako je například západoafrická trasa, kde je kontrola drog špatně prosazována a která zajišťuje levné pašeráky, mohly vést k poklesu dopravních nákladů a snížení rizik pašování.

Cenu drogy v Evropě mohla také ovlivnit větší konkurence na kokainovém trhu (Desroches, 2007). Pro nedostatek údajů v této oblasti je tato analýza nutně spekulativní a zdůrazňuje, jak důležité je lépe porozumět faktorům, které ovlivňují evropský trh s drogami. Centrum EM CDDA přijalo závazek pokračovat v rozvíjející se spolupráci a výzkumu v této oblasti.

Užívání kokainu mezi mladými dospělými

Podle odhadů užilo kokain alespoň jednou v životě 7,5 milionu mladých dospělých v Evropě (15–34 let), neboli v průměru 5,6 %. Národní údaje se pohybují od 0,1 po 12,0 %. Evropský průměr užití kokainu v posledním roce se u této věkové skupiny odhaduje na 2,2 % (3 miliony) a užití v posledním měsíci na 0,8 % (1 milion). Užívání je zvláště vysoké u mladých mužů (15–34 let), přičemž Dánsko, Španělsko, Irsko, Itálie a Spojené království uvádějí prevalenci užití kokainu v posledním roce mezi 4,2 a 7,7 %. Ve většině zemí je poměr mezi počtem mužů a žen v prevalenci užití kokainu v posledním roce u mladých

dospělých nejméně 2:1. Prevalence užití kokainu v posledním roce se u této věkové skupiny odhaduje na 2,2 %, což v Evropě představuje 1,5 milionu 15–24letých uživatelů. Oproti odhadům prevalence užívání konopí a extáze, které jsou nejvyšší ve věkové skupině 15–24 let, jsou míry nedávného užívání kokainu (v posledním roce a v posledním měsíci) podobné jako ve věkových skupinách 15–34 a 15–24 let. Užívání kokainu je také spojeno s užíváním alkoholu a s určitým životním stylem. Například analýza údajů z průzkumu kriminality v Británii za období 2007–2008 odhaduje, že užití kokainu v posledním roce uvádí 13,5 % 16–24letých, kteří v posledním měsíci navštívili hospodu nejméně devětkrát, v porovnání s 1,7 % těch, kteří hospodu nenavštívili. Také návštěvy nočních klubů byly spojeny se zvýšeným užíváním kokainu, jelikož téměř 10 % 16–24letých, kteří noční podnik navštívili v posledním měsíci nejméně čtyřikrát, uvádí užití kokainu v posledním roce, oproti 3,3 % u těch, kdo noční podnik nenavštívili. Studie také uvedla nízkou míru užívání cracku, a to i mezi uživateli kokainu, což potvrzuje zjištění jiných studií, které hlásí rozdíly v profilech uživatelů těchto dvou látek (Hoare a Flatley, 2008).

Studie provedené v prostředí zábavních podniků také uvádějí vyšší prevalenci užívání kokainu než v běžné populaci (EMCDDA, 2007a). Navíc nedávná internetová studie provedená mezi příznivci elektronické hudby v České republice uvedla, že kokain užilo 30,9 % respondentů.

Průzkum Eurobarometer 2008, který byl proveden v 27 členských státech, ukazuje, že 85 % 15–25letých vnímá užívání kokainu jako vysoce rizikové pro lidské zdraví. Podíly respondentů, kteří vnímají podobně vysoké riziko při užívání jiných látek, jsou mnohem nižší: 40 % u konopí, 28 % u tabáku a 24 % u alkoholu. Pouze užívání heroínu je vnímáno jako vysoce rizikové větším procentem respondentů. Mezi zeměmi jsou jen malé rozdíly a 95 % respondentů se domnívá, že kokain by měl i nadále být zakázaný (Evropská komise, 2008b).

Zdravotní důsledky užívání kokainu

Rozsah zdravotních důsledků užívání kokainu je pravděpodobně podceňován. Je tomu tak částečně z důvodu často nespecifické nebo chronické povahy patologií obvykle vznikajících při dlouhodobém užívání kokainu a částečně z důvodu obtížně stanovitelných příčinných vztahů mezi onemocněním a užíváním drogy. Pravidelné užívání kokainu, včetně šňupání, může být spojeno s kardiovaskulárními, neurologickými a psychickými problémy a se zvýšeným rizikem úrazů a násilí. Některé problémy související s kokainem může zvyšovat také souběžné užívání dalších látek, včetně alkoholu (viz EM CDDA, 2007a). Průzkum provedený ve Spojených státech odhadl, že částí uživatelé kokainu mají sedminásobně

vyšší riziko nefatálního infarktu myokardu než neuživatelé (Qureshi a kol., 2001). Celkově bylo odhadnuto, že „častému užívání kokainu“ lze připisat čtvrtinu nefatálních infarktů myokardu u osob ve věku 18–45 let. Nedávné zprávy ukazují, že v zemích s relativně vysokou prevalencí užívání kokainu tato droga podle všeho figurovala ve většině urgentních příjmů v nemocnicích, jež souvisely s drogami. Americká síť výstrahy před zneužíváním drog (American Drug Abuse Warning Network, DAWN) odhadla, že v roce 2006 figuroval kokain, samotný nebo v kombinaci s jinými drogami, v šesti z deseti urgentních výjezdů souvisejících s drogami. Ve Španělsku zjistil národní systém hlášení urgentních příjmů v nemocnicích v souvislosti s nelékařským užíváním psychoaktivních látek, že v roce 2006 byl nejčastěji hlášenou látkou kokain (59 %), následovalo konopí (31 %), sedativa (28 %) a heroin (22 %), přičemž všechny tyto látky byly často spojeny s užitím alkoholu. Ve studii provedené mezi pacienty oddělení urgentních příjmů v Barceloně, která sledovala problémy přímo související s užíváním kokainu, byly hlavními důvody strach nebo neklid (48 %) a bolesti hrudníku nebo bušení srdce (25 %).

Injekční užívání kokainu a cracku je spojeno s největšími zdravotními riziky (včetně kardiiovaskulárních příhod, problémů duševního zdraví a zhoršení zdravotního stavu). Ty jsou obvykle ještě zhoršovány sociální marginalizací a dalšími specifickými problémy, jako jsou například rizika související s injekční aplikací. Souběžné užívání opiátů a kokainu je podle všeho spojeno s vyšším rizikem předávkování opiátů (EM CDDA, 2007a).

Jedním z negativních důsledků užívání kokainu je závislost

Studie provedená ve Spojených státech ukázala, že asi u 5 % uživatelů kokainu může závislost vzniknout v prvním roce užívání, třebaže ke vzniku závislosti v delším časovém horizontu nedošlo u více než 20 % uživatelů (Wagner a Anthony, 2002). Další studie ukázala, že z těch, u kterých vznikla závislost, se necelých 40 % zbavilo závislosti, aniž absolvovali protidrogovou nebo protialkoholní léčbu (Cunningham, 2000). Existují také důkazy, že mnoho uživatelů kokainu zvládalo své užívání drogy stanovením pravidel, například co do množství, četnosti nebo kontextu užívání (Decorte, 2000).

Ceny heroinu na různých úrovních trhu

Monitorování cen drog je důležitým nástrojem pro pochopení trhů s drogami. Centrum EMCDDA shromažďuje údaje o spotřebitelských cenách, obvykle vyjádřených v eurech za gram, dávku nebo tabletu. Na základě těchto informací lze odhadnout typickou cenu, kterou uživatel zaplatí za danou drogu v příslušné evropské zemi. Změny cen v čase mohou ukazovat

na možné změny v nabídce nebo poptávce po drogách. Dalším užitečným faktorem, který umožňuje náhled na zisky trhu, jsou informace o velkoobchodních cenách, tzn. ceně, kterou platí prodejci drog velkým distributorům na trhu, kde se droga užívá. Srovnatelné údaje o velkoobchodních i spotřebitelských cenách za rok 2007 jsou dostupné pouze pro několik málo zemí (Česká republika, Německo, Španělsko, Rumunsko, Spojené království). V těchto zemích se hlášená velkoobchodní cena heroinu pohybuje od 12,5 do 35,8 EUR za gram a průměrná spotřebitelská cena, pokud je známa, se pohybuje v rozmezí 36 až 62,7 EUR. Na velkoobchodní i maloobchodní úrovni trhu hlásí nejnížší ceny Rumunsko a nejvyšší Španělsko. Poměr mezi maloobchodní a velkoobchodní cenou se rovněž značně liší, a to od 1,6:1 v České republice po 2,8:1 ve Spojeném království. Možné rozdíly v čistotě cen buďto mezi zeměmi, úrovněmi trhu nebo v čase vyžadují obezřetnost při porovnávání. Analýza v této oblasti však může mít výpovědní hodnotu, zvláště s ohledem na trendy v čase, protože může poukazovat na důležité změny probíhající na trhu.

Infekční nemoci a úmrtí související s drogami

HIV mezi injekčními uživateli drog v Evropské unii a sousedních zemích: stoupající trendy na východě

Epidemie HIV mezi injekčními uživateli drog se v jednotlivých evropských zemích nadále vyvíjí různě. V zemích Evropské unie jsou počty hlášených nově diagnostikovaných případů infekce HIV mezi injekčními uživateli drog většinou stabilní a nízké nebo klesají. V mnoha bývalých sovětských republikách však v roce 2007 vzrostly (Wiessing a kol., 2008b), což nasvědčuje tomu, že stávající preventivní opatření jsou možná nedostatečná a potřebují posílit.

V těch východních zemích, kde od dosažení vrcholu v roce 2001 došlo k určitým poklesům (Rusko, Bělorusko), byl v posledních letech zaznamenán nový nárůst. V roce 2007 se počty nově diagnostikovaných a hlášených případů infekce HIV mezi injekčními uživateli drog pohybovaly v rozpětí od nuly v Turkmenistánu k 80 případům na milion obyvatel v Kazachstánu a 152 případům na milion obyvatel na Ukrajině. Nejnovější údaj pro Rusko je 78 případů na milion obyvatel v roce 2006.

V absolutních číslech uvádí největší počty nově hlášených případů HIV mezi injekčními uživateli drog za rok 2007 Ukrajina (7087 případů), následuje Uzbekistán (1816 případů) a Kazachstán (1246 případů), zatímco v roce 2006 Rusko hlásilo 11 161 případů. Několik dalších bývalých sovětských republik s celkově nižšími počty a procenty vykazuje stoupající trend v počtu hlášených případů, což nasvědčuje tomu, že mezi injekčními uživateli drog může

probíhat epidemie. Mezi tyto země patří Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Kyrgyzstán, Moldávie a Tádžikistán.

Prevalence hepatitidy C jako možný ukazatel rizika HIV v souvislosti s injekčním užíváním drog

Skupina prognostiků a epidemiologů sestavená centrem EM CDDA zkoumala potenciál využití informací o prevalenci viru hepatitidy C (HCV) mezi injekčními uživateli drog jako ukazatele rizika přenosu HIV. HCV se přenáší sdílením jehel podobně jako HIV. Protože HCV je více infekční, může odhalit celkovou úroveň rizikového chování, včetně sdílení jehel, sdílení pomůcek a střídání injekčních partnerů v populacích injekčních uživatelů drog, kde se HIV dosud nerozšířil. Analýza párových údajů o prevalenci HCV a HIV ukázala, že prevalence HCV mezi injekčními uživateli až do přibližně 30 % (interval spolehlivosti 95 %, 21–38 %) je spojena s nulovou nebo velmi nízkou prevalencí HIV. Při vyšších úrovních prevalence HCV byl zjištěn lineární vztah mezi prevalencí HIV a HCV a údaje časové řady nasvědčují tomu, že tempo růstu sledované prevalence HIV je asi poloviční než u prevalence HCV.

Tyto výsledky naznačují, že prevalenci HCV by bylo možné použít k tomu, aby pomohla vytvořit intervence cílené prevence a minimalizace škod mezi injekčními uživateli drog. Navíc může být také použita k hodnocení rizika propuknutí epidemie HIV v zemích, kde je prevalence HIV mezi injekčními uživateli drog stále ještě nízká.

Zdroj: Vickerman a kol.

Léčba injekčních uživatelů drog s chronickou hepatitidou C

Až u 30 % pacientů s neléčenou chronickou hepatitidou C se do třiceti let rozvine cirhóza jater a náklady spojené s managementem terminálního stádia onemocnění jater jsou značné (Jager a kol., 2004). Ke snížení zátěže, kterou hepatitida C v Evropě představuje, je nezbytné propagovat a rozšiřovat přístup k léčbě pro největší skupinu pacientů – chronické přenašeče viru, kteří jsou aktivními injekčními uživateli. Současná léčba chronické hepatitidy C – šesti- až dvanáctiměsíční kombinovaná terapie s dlouhodobě působícím interferonem a ribavirinem – je efektivní u více než 50 % pacientů, kteří dosáhnou trvalé virologické odezvy. Přestože počet dlouhodobých studií zůstává omezený, dostupný výzkum ukázal dobré dodržování léčby a úspěšnost v antivirové léčbě injekčních uživatelů drog (např. Moussalli a kol., 2007). Rovněž byla prokázána nákladová efektivita léčby hepatitidy C ve věznicích (Sutton a kol., 2008) a bezpečnost a účinnost léčby a drogových uživatelů s komorbidními psychickými poruchami (Loftis a kol., 2006).

Přístup uživatelů drog k léčbě hepatitidy C však

zůstává na nízké úrovni. Důvodem toho může být nedostatečná léčebná kapacita, nedostatek informací o možnostech léčby nebo nízká prioritizace uživatelů drog. Několik zemí EU, včetně Dánska, Německa, Francie, Nizozemska a Spojeného království, v posledních letech revidovalo své politiky, aby rozšířilo přístup k testování a léčbě pro chronické přenašeče viru hepatitidy C, kteří jsou aktivními injekčními uživateli drog. Léčba hepatitidy C v kontextu drogové závislosti je někdy náročná, ale může se zlepšit s pečlivě plánovaným a uspořádaným klinickým managementem a při pacientově spolupráci po jeho informovaném souhlasu. Výsledky léčby zlepšují multidisciplinární týmy, které dokážou zajistit management drogové závislosti, léčbu jater a komorbidních duševních poruch (Grebely a kol., 2007).

Úmrtí a úmrtnost související s drogami

Užívání drog je jednou z hlavních příčin zdravotních problémů a úmrtí mladých lidí v Evropě. To lze ilustrovat na mezinárodní studii podpořené EMCDDA, která zjistila, že v sedmi evropských aglomeracích lze 10 až 23 % úmrtí mezi obyvateli ve věku 15 až 49 let připsat užívání opiátů (Bargagli a kol., 2005).

Úmrtnost související s drogami zahrnuje úmrtí přímo způsobená farmakologickým účinkem jedné nebo více látek (úmrtí vyvolaná drogami) a úmrtí, která jsou nepřímo způsobena užíváním drog, často s dalšími souběžnými faktory (např. nehodami). Ke známým příčinám úmrtí patří akutní otrava, dopravní nehody, zvláště ty spojené s alkoholem (EMCDDA, 2007c), násilí, sebevraždy mezi již tak zranitelnými osobami nebo chronická onemocnění v důsledku opakovaného užívání (např. kardiovaskulární problémy uživatelů kokainu). Zatímco ke většině úmrtí souvisejících s drogami dochází mezi problémovými uživateli drog, některá se objevují v jiných skupinách uživatelů, včetně těch, kteří užívají drogy pouze příležitostně.

Úmrtí vyvolaná drogami

Definice EM CDDA pro úmrtí vyvolaná drogami takto označuje úmrtí, která jsou přímo způsobena (předávkováním) konzumací jedné nebo více drog, z nichž alespoň jedna je nezákonná. Počet úmrtí může být ovlivněn faktory, jako jsou prevalence a vzorce užívání drog (injekčně, souběžné užívání více drog), věk a komorbidita uživatelů drog a dostupnost léčebných a pohotovostních služeb. Zvýšení spolehlivosti evropských údajů v posledních letech umožňuje lepší popis evropských a národních trendů a většina zemí nyní přijala případovou definici v souladu s definicí EMCDDA. Nicméně rozdíly mezi jednotlivými zeměmi v kvalitě zjišťování případů, hlášení do národních registrů úmrtnosti a hlášení EMCDDA znamenají, že přímá srovnání je třeba provádět obezřetně.

V období 1990–2006 uváděly členské státy EU, Chorvatsko, Norsko a Turecko každý rok 6 400 až 8 500 úmrtí vyvolaných drogami, což celkově představuje asi 135 000 úmrtí. V roce 2006 si připsaly polovinu všech hlášených úmrtí Spojené království a Německo. Úmrtnost populace v důsledku úmrtí vyvolaných drogami se v jednotlivých zemích velmi liší a pohybuje se v rozmezí od 3 až po více než 85 úmrtí na milion obyvatel ve věku 15–64 let, při průměru 22 úmrtí na milion obyvatel. Více než 20 úmrtí na milion obyvatel hlásí 17 ze 30 evropských zemí a více než 40 úmrtí na milion obyvatel hlásí šest zemí. Mezi Evropany ve věku 15–39 let bylo předávkování drogami důvodem 4 % všech úmrtí.

Úmrtí související s opiáty

Heroin

Ve většině případů úmrtí vyvolaných drogami, jež jsou hlášeny v Evropě, jsou přítomny opiáty, především heroin nebo jeho metabolity. Ve 22 zemích poskytujících údaje tvořily opiáty 35 až téměř 100 % všech případů, přičemž 11 z těchto zemí hlásilo podíl vyšší než 85 %. V toxikologických zprávách o úmrtích připisovaných heroinu jsou často nalezeny také jiné látky. Nejčastěji se uvádí alkohol, benzodiazepiny, jiné opiáty a v některých zemích kokain. To naznačuje, že značný podíl všech úmrtí vyvolaných drogami může souviset se souběžným užíváním více drog. Většinu případů úmrtí na předávkování heroinem, k nimž dochází v Evropě, tvoří muži (82 %). Ve většině zemí je průměrný věk osob umírajících na předávkování kolem 35 let a v mnoha případech stoupá, což svědčí o možné stabilizaci nebo snížení počtu mladých uživatelů heroinu.

Celkově dochází ke 14 % úmrtí z předávkování, jež jsou v Evropě hlášena, u osob mladších 25 let, i když v Bulharsku, Rakousku a v některých zemích uvádějících nižší počty úmrtí vyvolaných drogami (Malta, Kypr, Slovensko, Rumunsko) dochází k více než třetině úmrtí na předávkování právě v této skupině. To může ukazovat na mladší populaci užívající heroin nebo užívající drogy injekčně v těchto zemích. K faktorům spojeným s případy předávkování heroinem patří injekční a souběžné užívání dalších látek, zejména alkoholu, benzodiazepinů a některých antidepresiv, dále komorbidita, dřívější zkušenost s předávkováním a užívání drogy o samotě (Skotská vláda, 2008). Jako období zvláště vysokého rizika úmrtí z předávkování byla vymezena doba bezprostředně po propuštění z věznice nebo protidrogové léčby.

Odhaduje se, že na každé smrtelné předávkování by mohlo připadat 20 až 25 případů nefatálního předávkování, avšak jejich důsledky jsou špatně rozpoznávány. EMCDDA provádí kritický přezkum souvisejících rizikových faktorů a možných intervencí na tomto poli.

Metadon a buprenorfin

Výzkum ukazuje, že substituční léčba závislosti na opiátech snižuje riziko fatálního předávkování. Každý rok je však hlášena řada úmrtí za přítomnosti substitučních látek používaných při substituční léčbě (metadonu nebo buprenorfinu), většinou v důsledku zneužití nebo v malém počtu případů v důsledku problémů během léčby. Několik zemí uvádí, že u značného procenta úmrtí vyvolaných drogami byl přítomen metadon, ačkoliv vzhledem k neexistenci společných standardů vykazování je úloha, kterou tato látka hrála, často nejasná, protože mohou být přítomny další drogy. Navíc mohou být ve hře i další faktory: ztráta tolerance opiátů, příliš vysoké dávkování nebo nesprávné užívání, například nepravdělné užívání a užívání neléčebným účelům. Úmrtí v důsledku otravy buprenorfinem nejsou častá navzdory čím dál tím většímu používání této látky v substituční léčbě v Evropě. Avšak ve Finsku je buprenorfin přítomen u většiny úmrtí vyvolaných drogami, obvykle v kombinaci se sedativy nebo alkoholem, nebo při injekční aplikaci.

Fentanyl a další syntetické opiáty

Epidemie otrav fentanylem v Estonsku způsobila v letech 2005 a 2006 smrt 117 injekčních uživatelů drog (EMCDDA, 2008b). O úmrtích souvisejících s fentanylem v Estonsku nejsou za rok 2007 dostupné žádné informace, i když nedávné studie potvrzují zvýšené užívání této drogy injekčními uživateli drog. V roce 2007 uváděly dvě třetiny injekčních uživatelů drog sledovaných v Tallinu fentanyl jako svou primární drogu a každý desátý injekční uživatel docházející do programu výměny stříkaček uváděl injekční užití fentanylu v posledním měsíci. Další studie provedená v Tallinu zjistila, že injekční uživatelé, kteří uváděli fentanyl jako svou hlavní drogu, měli vyšší prevalenci HIV a vyšší pravděpodobnost rizikového injekčního chování a vyšší celoživotní prevalenci předávkování než injekční uživatel amfetaminu (Talu a kol., 2009). Ve Finsku bylo v souvislosti s opiáty jako oxycodon, tramadol nebo fentanyl hlášeno 21 úmrtí, i když úloha těchto drog nebyla specifikována.

Úmrtí související s jinými drogami

Úmrtí vyvolaná **kokainem** se definují a zjišťují obtížněji než úmrtí související s opiáty. Úmrtí přímo způsobená předávkováním nejsou běžná a obvykle jsou spojena s velmi velkými dávkami kokainu. Většina úmrtí souvisejících s kokainem je jinak zřejmě důsledkem chronické otravy, která vede ke kardiovaskulárním a neurologickým komplikacím. Úloha kokainu v těchto úmrtích nemusí být vždy zjištěna a v takovém případě není hlášena jako úmrtí související s kokainem. Interpretaci údajů dále komplikuje častá přítomnost jiných látek, a proto je těžké vyvodit

příčinné souvislosti. V roce 2007 uvedlo 12 členských států asi 500 úmrtí souvisejících s kokainem (oproti 450 úmrtím ve 14 zemích v roce 2006). Nicméně je pravděpodobné, že úmrtí vyvolaná kokainem nejsou v Evropské unii vždy hlášena.

Úmrtí, při kterých je přítomna **extáze**, nejsou hlášena často a v mnoha těchto případech nebyla tato droga identifikována jako přímá příčina smrti. Úmrtí související s amfetaminy jsou v Evropě rovněž hlášena výjimečně, ačkoliv v České republice byl v roce 2007 významný počet fatálních předávkování – s výjimkou léků – (11 ze 40) připsán pervitinu (metamfetaminu), oproti 14 úmrtím připsaným opiátům. Ve Finsku byly amfetaminy přítomny ve 40 % z 229 hlášených úmrtí za rok 2007, ačkoliv z toho nutně nevyplývá, že tato droga byla přímou příčinou smrti.

Trendy v úmrtích vyvolaných drogami

Počet úmrtí vyvolaných drogami se v Evropě v průběhu 80. let a na počátku 90. let 20. století prudce zvýšil, souběžně s nárůstem užívání heroínu a injekčního užívání drog, a poté zůstal na vysoké úrovni. Ovšem údaje ze zemí s dlouhými časovými řadami naznačují odlišné trendy: v některých zemích (Německu, Španělsku, Francii, Itálii) dosáhla úmrtí vrcholu na počátku a v polovině 90. let 20. století, v jiných zemích (např. v Řecku, Portugalsku, Finsku) dosáhl počet úmrtí vrcholu kolem roku 2000, a v některých jiných zemích (např. v Dánsku, Nizozemsku, Rakousku, Spojeném království) byl pozorován vzestupný trend, ale bez výrazného vrcholu.

V letech 2000 až 2003 většina členských států EU uváděla pokles, po němž v letech 2003 až 2006 následoval vzestup v počtu úmrtí. Předběžné údaje dostupné za rok 2007 naznačují číslo nejméně stejné jako v předchozích letech, přičemž 14 z 18 zemí hlásí nárůst. Důvody počtu hlášených úmrtí vyvolaných drogami je obtížné vysvětlit, zvláště vzhledem k náznakům poklesu injekčního užívání drog a zvýšení počtu uživatelů opiátů, kteří jsou v kontaktu s léčebnými službami a službami minimalizace rizik. Na pozadí tohoto možného zmenšení ohrožené populace se stabilní nebo rostoucí počty úmrtí vyvolaných drogami staly důvodem vážných obav.

Pro tento jev může existovat řada možných vysvětlení, která vesměs vyžadují další zkoumání. Patří k nim: větší zranitelnost populace stárnoucích a více chronicky nemocných uživatelů, vyšší míra souběžného užívání více drog nebo vysoce rizikového chování, neschopnost stávajících služeb zacílit nebo oslovit ty nejzranitelnější, nebo dokonce nárůst v počtu relapsujících uživatelů opiátů propouštěných z věznic nebo léčby, o nichž je známo, že je u nich riziko zvláště vysoké.

Celková úmrtnost související s užíváním drog

Vedle úmrtí vyvolaných drogami zahrnuje celková

úmrtnost související s užíváním drog i ta úmrtí, která byla způsobena užíváním drog nepřímo. Tato úmrtí jsou soustředěna mezi problémovými uživateli drog, i když k některým mohlo dojít mezi příležitostnými uživateli (např. dopravní nehody, některé sebevraždy). Přestože počet úmrtí nepřímo souvisejících s užíváním drog je obtížné vyčíslit, jeho dopad na veřejné zdraví může být značný. Celkovou úmrtnost lze odhadnout několika způsoby: jedna metoda spočívá v kombinování informací z kohoutových studií úmrtnosti s odhady prevalence užívání drog.

Dalším přístupem je využívání existujících všeobecných statistik úmrtnosti a odhadování podílu úmrtí souvisejících s užíváním drog. Použit lze i další specializované informační zdroje, například v případě úmrtnosti související s HIV/AIDS se kombinují informace Eurostatu a EuroHIV.

Odhad celkové úmrtnosti připisované problémovému užívání drog: nový vývoj

Nedávné kohortové studie úmrtnosti v Evropské unii nasvědčují tomu, že úmrtí vyvolaná drogami (předávkování) obvykle představují pětinu až polovinu celkového počtu úmrtí mezi problémovými uživateli drog. To naznačuje, že celková úmrtnost v této populaci by mohla být asi dvakrát až pětikrát vyšší než počet registrovaných úmrtí vyvolaných drogami. Tento násobitel se mezi jednotlivými zeměmi liší podle různých faktorů, včetně rizikového chování, procenta smrtelných předávkování a prevalence dalších možných příčin úmrtí.

Centrum EMCDDA prosazuje výzkum odhadů celkové úmrtnosti mezi problémovými uživateli drog. V roce 2008 přezkoumal literaturu, zdroje dat a možné metody na tomto poli jeden projekt ve spolupráci s vědci z České republiky (viz. <http://www.emcdda.europa.eu/themes/key-indicators/drd>).

Skupina odborníků doporučila pro budoucí studie dvě metody: metodu násobitele založenou na počtu registrovaných smrtelných předávkování a extrapolací metodu založenou na úmrtnosti v kohortách problémových uživatelů drog a národních odhadech populace problémových uživatelů drog. Obě metody byly úspěšně ověřeny v pilotních studiích v České republice a EMCDDA plánuje vytvoření skupiny zemí, které by měly zájem tuto práci v blízké budoucnosti využít.

Úmrtí nepřímo související s užíváním drog

Lze odhadnout, že v roce 2006 zemřelo v Evropské unii na HIV/AIDS, které lze připsat užívání drog, 2100 lidí, přičemž k 89 % těchto úmrtí došlo ve Španělsku, Francii, Itálii a Portugalsku. Po zavedení vysoce účinné antiretrovirové léčby v roce 1996 úmrtnost na HIV/AIDS ve většině zemí EU výrazně poklesla, i když v Portugalsku byl pokles mnohem méně výrazný. Nárůst pozorovaný v posledních

letech v Estonsku je v souladu s vysokými odhady prevalence HIV mezi injekčními uživateli drog v této zemi (pět až šest z deseti) a vysokým podílem těch, kteří o své infekci údajně nevěděli. Nedávný nárůst hlásí také Lotyšsko. V současnosti je ve většině zemí odhadovaná úmrtnost na HIV /AID S mezi uživateli drog nízká, s výjimkou Španělska a Portugalska. V Itálii, Francii a Lotyšsku je úmrtnost na HIV /AIDS na podobné úrovni jako úmrtnost na předávkování.

K dalším chorobám, které jsou příčinou určitého podílu úmrtí mezi uživateli drog, patří chronická onemocnění, jako například choroby jater (v důsledku nákazy hepatitidou C a nadměrného užívání alkoholu), rakovina a kardiovaskulární potíže. Dalším příčinám byla věnována mnohem menší pozornost, bez ohledu na skutečnosti, které naznačují, že mají značný dopad. Například úrazy (nehody, vraždy a další násilí) a sebevraždy mohly zapříčinit 25 nebo více procent úmrtí problémových uživatelů drog. V rámci přehledu literatury (Darke a Ross, 2002) bylo zjištěno, že počet sebevražd mezi uživateli heroinu je 14krát vyšší než v běžné populaci. V nedávných kohortových studiích v Evropě byla sebevražda příčinou 6 až 11 % úmrtí mezi problémovými uživateli drog. Avšak celkový dopad těchto příčin se obtížně posuzuje kvůli omezené dostupnosti údajů.

NOVÉ DROGY A VZNIKAJÍCÍ TRENDY

Užívání nových psychoaktivních látek a nové vzorce užívání drog mohou mít významné důsledky pro veřejné zdraví a politiku. Těžko se však odhalují, protože obvykle se nejdříve objevují na nízkých úrovních a ve specifických místech nebo u omezených podskupin populace. Jen málo zemí má monitorovací systémy, které jsou vůči tomuto novému jevu na poli drog citlivé, a metodické potíže při sledování tohoto druhu užívání drog jsou značné. Nicméně význam určování potenciálních nových hrozeb je široce uznáván. Systém včasného varování Evropské unie poskytuje mechanismus rychlé reakce na objevení nových psychoaktivních látek na drogové scéně. Činnosti na podporu systému včasného varování tvoří významnou součást práce EMCDDA a zapadají do širší perspektivy využívání různých zdrojů dat pro zlepšování včasnosti a citlivosti evropského protidrogového monitorovacího systému.

Opatření v oblasti nových drog

Rozhodnutí Rady o nových psychoaktivních látkách zavádí mechanismus pro rychlou výměnu informací o nových psychoaktivních látkách, které mohou představovat hrozbu pro veřejné zdraví a sociální hrozbu (systém včasného varování). Dává také možnost zahájit formální proces hodnocení rizik, jehož zjištění mohou vést k politickému rozhodnutí zavést kontrolu těchto nových látek v celé Evropské unii.

Od jeho zřízení v roce 1997 bylo systémem včasného varování hlášeno více než 90 látek. Až do nedávné doby tvořily velkou část oznámení fenetylaminy a tryptaminy. V posledních několika letech se však objevuje mnohem rozmanitější škála látek. K těm patří četné deriváty piperazinu a katinonu i různorodé směsi nových látek včetně rostlinných produktů, nevelký počet neobvyklých stimulantů a halucinogenů a některé léčivé přípravky.

V průběhu roku 2008 bylo poprvé v EU prostřednictvím systému včasného varování oficiálně ohlášeno 13 nových psychoaktivních látek. Vedle nových syntetických drog, které představovaly 11 z nově hlášených látek, tato skupina zahrnovala dvě rostliny, avšak žádné léčivé přípravky.

PSYCHOAKTIVNÍ ROSTLINY HLÁŠENÉ SYSTÉMEM VČASNÉHO VAROVÁNÍ

V posledních letech bylo hlášeno pět psychoaktivních rostlin. Druhy zjištěné systémem včasného varování nepodléhají mezinárodní kontrole, ale mohou být kontrolovány členskými státy EU.

Kava (*Piper methysticum*) je keř, který se po staletí používá na Jižních tichomořských ostrovech k ceremoniálním účelům. Čaj vyluhovaný z kořenů rostliny se užívá pro své anxiolytické a relaxační účinky. Panují rostoucí obavy, že dlouhodobé užívání kavy může způsobit poškození jater. Rostlina ani její účinné látky (kavalaktony) nejsou podle hlášení kontrolovány v žádném členském státu EU.

Kata představuje listy a čerstvé výhonky rostliny ***Catha edulis***, keře pěstovaného ve východní Africe a na Arabském poloostrově. Užívá se jako lehký stimulant žvýkáním čerstvé rostlinné hmoty. Účinné látky, katinon a katin, jsou chemicky blízce příbuzné se syntetickými drogami, jako je amfetamin a metkatinon, a jsou mezinárodně kontrolovány podle úmluvy OSN z roku 1971. *Catha edulis* je kontrolována ve 12 členských státech EU.

Kratom (*Mitragyna speciosa*) je dřevina, jejímž domovem je jihovýchodní Asie. Listy lze žvýkat, kouřit nebo vyluhovat jako čaj. Při nízkých dávkách má stimulační účinky. Při vyšších dávkách má kratom účinky podobné opiátům a používá se v tradičním lékařství k léčbě bolesti a abstinence od opiátů. Hlavními účinnými látkami kratomu jsou mitragynin, mitrafyllin a 7-hydroxymitragynin, i když mitragynin pravděpodobně zodpovídá za analgetické působení kratomu a tlášení symptomů abstinence od opiátů. Rostlina, mitragynin a 7-hydroxymitragynin jsou kontrolovány v Dánsku, zatímco v Litvě podléhá kontrole samotná rostlina a látka mitragynin.

Šalvěj divotvorná (*Salvia divinorum*) je trvalka, jejímž domovem je jižní Mexiko, kde je pro své halucinogenní vlastnosti tradičně užívána k ceremoniálním

účelům. Hlavní účinná látka, salvinorin-A, je silný agonista kappa opiátových receptorů. Rekreační způsoby užívání šalvěže zahrnují žvýkání listů a kouření nebo sublingvální podání koncentrovaných výtažků, které podle všeho navozují intenzivní účinky. Požití listů nebo semen rostliny navozuje dlouhodobější, avšak méně intenzivní účinek. *Salvia divinorum* nebo její účinné látky jsou kontrolovány v šesti členských státech a Chorvatsku.

Havajská růže (*Argyreia nervosa*) je popínavá trvalka. Její semena obsahují účinnou látku amid kyseliny d-lysergové (LSA, známý též jako d-lysergamid), což je látka blíže příbuzná s LSD, která může navozovat mírné halucinogenní účinky. LSA podléhá kontrole jako droga v Irsku a Spojeném království.

Chemické složení těchto dvou hlášených rostlin – kratomu a kavy – je z literatury poměrně dobře známé. Tradičně se používají v jiných částech světa a jejich přítomnost na evropské drogové scéně je podle všeho omezená. Nově hlášené syntetické sloučeniny jsou většinou psychotropní látky podobné těm, které jsou uvedeny na Seznamu I a II Úmluvy OSN o psychotropních látkách z roku 1971. Z nových látek hlášených v roce 2008 jich v porovnání s předchozími roky patří méně do hlavních chemických skupin – fenetylaminů (jedna), tryptaminů (dvě) a piperazinů (žádná). Je pozoruhodné, že šest z nově hlášených látek jsou deriváty katinonu. Většina nových syntetických látek má stimulační vlastnosti, zatímco halucinogenní účinky mají pouze tři.

V roce 2008 byl vůbec poprvé systémem včasného varování hlášen syntetický kanabinoid (JWH-018). Přítomnost syntetických kanabinoidů znamená nejnovější etapu ve vývoji „designerských drog“: od drog založených na fentanylu v 80. letech 20. století přes kruhově substituované fenetylaminu na konci 80. let a tryptaminy v 90. letech 20. století až po deriváty piperazinů a katinonů po roce 2000. Existuje více než sto sloučenin, které aktivizují kanabinoidní receptory, a lze předpokládat, že na drogové scéně se budou i nadále objevovat nové látky z odlišných chemických skupin. To vše představuje neustálou výzvu pro orgány veřejného zdravotnictví a orgány pro prosazování práva, a to jak z hlediska forenzní a toxikologické identifikace těchto nových látek, tak z hlediska neprodleného hodnocení rizik a v případě potřeby zavedení kontrolních opatření.

Produkty „spice“ a související syntetické kanabinoidy

Produkty nabízené na internetu a v některých specializovaných obchodech pod názvem „spice“ jsou dostupné nejméně od roku 2006. Přestože „spice“ může být nabízeno jako vonná směs, popisují někteří uživatelé při jejím kouření účinky podobné účinkům konopí. Po hlášení ze Švédska monitoruje systém

včasného varování produkty „spice“ od počátku 2008. Informace na obalu produktů „spice“ uvádí, že obsahují až 14 složek rostlinného původu. Zatímco dvě z těchto složek – *Pedicularis densiflora* a *Leonotis leonurus* – mohou mít jistý psychoaktivní účinek, o farmakologii a toxikologii rostlinného materiálu údajně obsaženého v produktech „spice“ je známo málo. Proto nelze vyslovit žádné konečné stanovisko ohledně potenciálních zdravotních rizik nebo možných psychoaktivních účinků těchto produktů. Syntetické složky v informacích o produktu uvedeny nejsou. V roce 2008 se produkty „spice“ i různé další rostlinné směsi napodobující „spice“ daly koupit v on-line obchodech a byly dostupné v obchodech typu „head shop“ nebo „smart shop“ prodávajících „legální opojení“ nejméně v devíti členských státech EU (Česká republika, Německo, Lotyšsko, Litva, Lucembursko, Rakousko, Polsko, Portugalsko, Spojené království).

Členské státy provedly rozsáhlá forenzní šetření, aby zjistily psychoaktivní složky produktů „spice“. V prosinci 2008 Německo a Rakousko zjistily syntetický kanabinoid JWH-018 (159). Chemická struktura JWH-018 se podstatně liší od chemické struktury tetrahydrokanabinolu (THC), hlavní účinné látky všech konopných produktů. U pokusných zvířat JWH-018 vyvolává stejné účinky jako THC a podle zpráv je silnější. Počátkem roku 2009 byl ve vzorcích „spice“ v E vropě zjištěn druhý syntetický kanabinoid, CP 47,497 (160), a tři jeho homology. Syntetické kanabinoidy byly zjištěny pouze v omezeném počtu vzorků a v různých množstvích. Podle všeho byly tyto syntetické látky přidány tajně, protože informace na obalu produktů „spice“ uvádějí pouze rostlinné složky.

O látkách JWH-018 a CP 47,497 a jejich homologích není známo, že by samy o sobě byly hojně užívány jako psychoaktivní drogy. Proto bude teprve nutné zjistit, zda existuje specifická poptávka po těchto konkrétních látkách a zda je potřeba další opatření, jak stanoví rozhodnutí Rady 2005/387/JVV.

Jako odpověď na potenciální zdravotní rizika přijalo pět členských států různé právní kroky k tomu, aby zakázaly nebo jinak kontrolovaly produkty „spice“ a příbuzné sloučeniny. Německo použilo nouzovou legislativu o omamných látkách ke kontrole pěti syntetických kanabinoidů zjištěných v produktech „spice“ po dobu jednoho roku. Francie klasifikovala šest syntetických kanabinoidů zjištěných v produktech „spice“ jako omamné látky. Rakousko využilo svůj zákon o léčivech k tomu, aby zabránilo dovozu směsí ke kouření obsahujících šest syntetických kanabinoidů nebo jejich prodeji v zemi.

Lucembursko se rozhodlo kontrolovat různé syntetické kanabinoidy jako psychotropní látky. Polsko novelizovalo zákon o omamných látkách, přičemž

začalo kontrolovat JWH-018 a dvě z údajně rostlinných složek produktu „spice“.

Internet: trh pro psychoaktivní látky

Internet se stal novým trhem pro psychoaktivní látky, který dává prodejcem možnost nabízet široké veřejnosti k prodeji alternativy kontrolovaných drog. Internetový trh má důsledky pro potenciální šíření nových psychoaktivních látek a jeho monitorování je čím dál významnějším prvkem zjišťování nových drogových trendů. Zvláště je nezbytné se zaměřit na rizika spojená s látkami, které jsou nabízeny k prodeji. Informace o nových produktech potřebují uživatelé i profesionální pracovníci, včetně klinických toxikologů, specialistů na kontrolu jedů a osob pracujících v protidrogové oblasti.

Ke stanovení současného vývoje na internetovém trhu s drogami provádí EMCDDA každoroční krátkodobou studii. V roce 2009 bylo sledováno celkem 115 on-line obchodů. Podle národních domén a dalších informací na internetových stránkách se tyto on-line obchody nacházejí v 17 evropských zemích. Většina zjištěných on-line prodejců měla sídlo ve Spojeném království (37 %), Německu (15 %), Nizozemsku (14 %) a Rumunsku (7 %).

Halucinogenní houby obsahující psilocin a psilocybin nebyly v roce 2009 nabízeny k prodeji v žádném ze sledovaných on-line obchodů, na rozdíl od roku 2008.

Čtyři on-line prodejci se sídlem ve Francii a v Nizozemsku však nabízeli sklerocium – ztvrdlé mycelium halucinogenních hub *Psilocybe mexicana* a *Psilocybe tampanensis*.

K novým produktům nabízeným k prodeji v roce 2009 patří řada rostlinných produktů určených ke kouření a „párty pilulky“ obsahující nové legální alternativy benzylpiperazinu (BZP). Ve zvýšené míře se objevilo také zaměření na produkty ke šňupání nebo rostlinné prášky. Produkty „spice“ nabízelo k prodeji 48 % sledovaných prodejců. Zatímco on-line obchody prodávající „spice“ měly sídlo ve 14 různých evropských zemích, více než dvě pětiny těchto obchodů se nacházely ve Spojeném království (42 %)

a významné počty také v Irsku, Lotyšsku a Rumunsku.

Obavy ohledně produktů „spice“ vedly k tomu, že řada zemí přijala právní kroky k tomu, aby tyto látky zakázaly nebo jinak kontrolovaly. Do března 2009 byly produkty „spice“ staženy z on-line obchodů se sídlem v Německu, Rakousku a Francii.

V roce 2009 se na internetovém trhu začaly objevovat směsi ke kouření jako alternativa „spice“. Sledování prodejci nabízeli k prodeji nejméně 27 různých rostlinných směsí ke kouření jako alternativy produktů „spice“. Tyto produkty podle reklamy obsahují složky rostlinného původu, i když některé obsahují také halucinogenní houbu *Amanita muscaria*. Alternativy produktů „spice“ nabízené k prodeji v Rakousku a Německu zahrnují několik rostlinných směsí ke kouření, které se prodávají jako „odorizéry místností“ nebo jako vonné směsi. Rychlý nástup náhradních produktů zastupujících „spice“ podtrhuje schopnost tohoto trhu reagovat neprodleně na změněný právní status psychoaktivních látek, často uvedením nových látek na trh.

Protože benzodiazepin začal v členských státech EU podléhat kontrolním opatřením, tuto látku už nelze dále používat v „párty pilulkách“ prodávaných jako legální alternativy extáze. Na začátku roku 2009 nabízelo mnoho on-line prodejců „párty pilulky“ neobsahující BZP. Například on-line obchody se sídlem v Irsku, Polsku a Spojeném království nabízely „retro pilulky“, které měly údajně obsahovat 1-(4-fluorofenyl)piperazin (pFPP), což je látka, u níž bývají popisovány mírné halucinogenní a silné euforické účinky.

Produkty ke šňupání jsou nabízeny jako alternativa ke kontrolovaným drogám jako například kokain nebo amfetaminy. Produkty mají obsahovat kofein a řadu přísad rostlinného původu, jako například *Acorus calamus*, *Hydrastis canadensis* a *Tilia europaea*.

*kpt. Miloš VANĚČEK,
Národní protidrogová centrála SKPV*

NEZÁKONNÉ NAKLÁDÁNÍ S DROGAMI PODKOPÁVÁ MÍR A BEZPEČNOST OSN VOLÁ PO GLOBÁLNÍCH OPATŘENÍCH

Informační centrum OSN Praha

8. prosince 2009 – Rada bezpečnosti dnes vyzvala k větší mezinárodní spolupráci v boji proti nezákonnému nakládání s drogami, které generální tajemník Ban Ki-moon označil za přední hrozbu celosvětovému míru a bezpečnosti.

„Dosud spolupráce mezi vládami zaostávala za spoluprací mezi sítěmi organizovaného zločinu,“ řekl 15-člennému orgánu na počátku celodenní debaty.

Varoval, že nedovolené nakládání s drogami je zdrojem energie pro brutální povstalecké útoky v Afghánistánu, Kolumbii a Myanmaru, stoupající násilí v Západní Africe, Střední Asii, Střední Americe a v Karibiku a hrozbou pro působení mírových jednotek OSN v Afghánistánu, na Haiti, v Guinea-Bissau, Liberii, Sierra Leone a jinde.

Výkonný ředitel Úřadu OSN pro drogy a zločin (UNODC) Antonio Maria Costa uvedl, že Afrika slouží nejen k překládání, ale také jako výrobní a spotřební centrum, s drogovými cestami sbíhajícími se na Sahaře, proudovými letadly nahrazujícími tradiční velbloudí karavany a teroristickými a protivládními silami, financujícími svoje aktivity z nezákonných příjmů tak, jak se to děje v Západní Africe.

V předsednickém prohlášení na počátku rozpravy, do které se přihlásilo téměř 40 národních a regionálních zástupců, vyzvala Rada k posílení koordinace postupu OSN s celosvětovou policejní organizací Interpol a regionálními a sub-regionálními organizacemi, s výslovným zmíněním Afriky.

„Nelegální nakládání s drogami se vyvíjí v jednu z vůbec nejvážnějších hrozeb, která ovlivňuje všechny oblasti světa,“ varoval Ban Ki-moon, volající po vytrvalé politické vůli a efektivním opatření proti tomuto obchodu, jenž v některých státech generuje značný zisk, který může soupeřit s hrubým domácím produktem.

Nadnárodní povaha této hrozby znamená, že jí žádná země nemůže čelit osamoceně. Tento boj vyžaduje komplexní mezinárodní přístup založený na silném vědomí společné odpovědnosti. Státy musí sdílet informace, provádět společné operace, budovat kapacity a poskytovat si vzájemnou právní pomoc, dodal generální tajemník Ban Ki-moon.

Vyzval k vyváženějšímu přístupu ve válce proti

drogám, ke snížení poptávky ve spotřebitelských zemích a podpoře alternativního rozvoje v produkčních oblastech, za současného přerušení nelegálních distribučních tras.

„Nezákonné nakládání s drogami nerespektuje hranice,“ řekl Ban Ki-moon. „Nejvíce ze všeho však nerespektuje lidi. Je nebezpečím pro zdraví společnosti a stejnou měrou také jednotlivců. Je spojeno s hrůzným zneužíváním zejména žen. Ti, kdo pašují, jsou nelítostní a často vraždí. Musíme je sledovat a zmařit jim jejich plány plnou silou práva a mezinárodního odhodlání.“

S pomocí souboru map Antonio Maria Costa zdůraznil „nový znepokojující vývoj“ v Západní a Východní Africe a napříč Saharou, s přílivem kokainu na západě a 30 až 35 tunami afghánského heroinu pašovaného ročně na východ, který se stává „zónou volného obchodu“ pro všechny druhy pašování, ať už drog, migrantů, zbraní, přírodních zdrojů nebo nebezpečného odpadu, zejména následkem chaotické situace v Somálsku.

Ve vnitrozemí se tyto dva ilegální proudy setkávají v oblasti Sahary, vytvářejí nové pašerácké trasy přes Čad, Niger a Mali, kde se kokain a heroin stává novým druhem rovnocenně směšovaného platidla.

Mimo to, nedávné odhalení sedmi laboratoří v Guinei ukazuje, že se Západní Afrika také stává producentem syntetických drog, např. amfetaminu, a krystalického kokainu rafinovaného z kokainové báze.

„Nelegální nakládání s drogami v tomto regionu nabývá úplně nového rozměru. V minulosti obchod na Sahaře zajišťovaly karavany. Dnes pašování nabývá většího objemu, rychlosti a používá high-tech metody“ řekl Antonio Maria Costa a zmínil trosky letounu Boeing 727 nalezené minulý měsíc v oblasti Gao v Mali, v prostoru zamořeném povstalcí a terorismem.

„Je děsivé, že tento nový příklad spojení mezi drogami, zločinem a terorismem byl odhalen díky letecké nehodě,“ dodal a vyzval Radu, aby zřídila síť monitorující trans-saharský zločin, umožňující sdílení poznatků, sledování podezřelých aktivit a podporu regionálního úsilí.

*překlad pplk. Mgr. Jiří NOVÝ,
Národní protidrogová centrála SKPV*

7. LET TOXI TÝMU NA PRAZE 4

K 1. 1. 2002 jsme byli převeleni na 2. skupinu OOK SKPV Praha 4, jejímž zaměřením byla i problematika TOXI na území Prahy 4. Od 1. 1. 2004 vzniklo nové OŘ Praha IV a problematika TOXI byla zařazena pod 1. odd. OOK SKPV Praha IV. První na čem jsme se kolektivně dohodli bylo, že problematika TOXI se nemůže dělat na efekt, tím jsme mysleli čárky a tzv. rychlá zatčení, ale prostě pachatele drogových deliktů musíme realizovat tak, aby došlo k jejich odsouzení a nebo alespoň k pravomocnému rozhodnutí u vyšetřované věci. Bohužel počet pracovníků zaměřených na trestnou činnost na území Prahy 4 v souvislosti s OPL nikdy na počet nepřesáhl více jak čtyři „operativce“ a jednoho „vyšetřovatele“. Na problematice TOXI se za zmíněnou dobu vystřídal více jak deset „operativců“ a „vyšetřovatelů“, přičemž všichni se svou činností zasloužili o výsledky, které tímto článkem prezentujeme.

Dá se říci, že po vzájemné dohodě jsme začali již od prvního měsíce operativně rozpracovávat dealery, kteří měli větší pole působnosti na Praze 4 a od nichž drogu odebíralo větší množství narkomanů. Na tyto osoby jsme se prvotně zaměřili. Samozřejmě jsme zároveň dokumentovali drogovou trestnou činnost na školách všech stupňů a mezi mládeží.

V uvedené době jsme velmi těsně spolupracovali s Národní protidrogovou centrálou, kdy její pracovníci s námi spolupracovali na námi rozpracovaných případech a na oplátku oni nás zvali k realizacím jejich případů. Můžeme vzpomenout např. realizace NPC pod krycími názvy TANGO, OLGOJ, CITRON, TUNIS, aj.

Společně s NPC a PIS Správy hl. m. Prahy a OŘ Praha IV jsme zároveň spolupracovali na primární

prevenci, přičemž jsme se účastnili preventivních akcí zaměřených zejména na mládež v základních školách.

Již v polovině roku 2002 jsme se chtěli pracovníčně identifikovat a proto jsme nechali zhotovit sérii 70 ks nášivek, které charakterizovaly naši problematiku – základem je pouty spoutaný symbol listu konopí. Vznikla tak jejich omezená série s tím, že každá z nich je na zadní straně nesmazatelně očíslována a označena razítkem PČR.

Za sedm let naší činnosti jsme zrealizovali 192 pachatelů tzv. „drogové“ trestné činnosti, z nichž většina byla pravomocně odsouzena nebo bylo pravomocně rozhodnuto ve věci.

Výběr nejzajímavějších případů – akcí:

2002:

BĚŽEC – v dubnu byli zadrženi čtyři pachatelé – P. K., K. B., M. C. a P. L., byli obviněni z tr. činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1,2a,b) tr. zákona, z tr. činu neoprávněného držení platební karty dle § 249b tr. zákona, z tr. činu nedovoleného ozbrojování dle § 185/1,2 tr. zákona. Uvedení prodávali drogu PER-VITIN, přičemž jim byl prokázán prodej minimálně 565,5 gramu a dále i prodej marihuany. Při domovních prohlídkách byly u obviněných nalezeny různé platební karty, velké množství munice a střelného prachu, zbraně a části zbraní. P. K. byl pravomocně odsouzen na 4 roky a 6 měsíců nepodmíněně. K. B. byla pravomocně odsouzena na 3 roky se zkušební dobou na 5 let. M. C. byl pravomocně odsouzen na 15 měsíců nepodmíněně a P. L. byl pravomocně odsouzen na 18 měsíců nepodmíněně a k ochranné protitoxikologické léčbě ambulantní formou.

BOBR – v říjnu byli zadrženi dva pachatelé – J. Z. a L. M., byli obviněni z tr. činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1,2a,b) tr. zákona, § 188/1,2a) tr. zákona, z tr. činu neoprávněného držení platební karty § 249b tr. zákona, z tr. činu poškozování cizích práv dle § 209/1a) tr. zákona. Uvedení prodávali drogu PER-VITIN, přičemž jim byl prokázán prodej minimálně 1007,4 gramu, dále prodávali opium v ampulích a lék Rohypnol, které získávali v lékárnách za pomoci zfalšovaných receptů různých lékařů. Při domovní prohlídce byla u obviněných nalezena kompletní laboratoř na výrobu pervitinu s velkým množstvím chemikálií a léků, několik platebních karet, velké množství vyplněných i nevyplněných orazítkovaných receptů

a množství razítek lékařů. J. Z. byl pravomocně odsouzen na 5 let nepodmíněně. L. M. byla pravomocně odsouzena na 30 měsíců nepodmíněně.

KEVIN – v listopadu byl obviněn jeden pachatel – T. F., nacházející se ve výkonu trestu v Litoměřicích a to z tr. činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1 tr. zákona, přičemž uvedenému byl prokázán prodej PERVITINU minimálně v množství 204,4 gramu. Proč uvedený případ zmiňujeme, když se jednalo o standardní případ prodeje drog? Pachateli bylo sděleno obvinění v obecné rovině, přičemž odběratelé-uživatelé pervitinu byli ve dvou dnech vyslechnuti jako svědci ihned při první návštěvě na policii. Stíhání bylo policií ukončeno během měsíce. T. F. byl pravomocně odsouzen na 3 roky nepodmíněně.

2003:

MARYŠA – v září byla zadržena pachatelka – M.B., byla obviněna z tr. činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1,2b) tr. zákona, přičemž uvedená byla prokázána prodejem PERVITINU v množství minimálně 70,0 gramu. Jmenovaná bydlela v bytě o jedné malé místnosti s malým dítětem, přičemž se jednalo o dealerku mající kontakty na tzv. „starou gardu“ varičů pohybující se mezi uživateli pervitinu 10-15 let. M. B. byla pravomocně odsouzena na 18 měsíců s podmíněným odkladem na 5 let.

STROM – v listopadu byl zadržen pachatel – V. M., byl obviněn z tr. činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1, tr. zákona, § 187a/1 tr. zákona, z tr. činu podílnictví dle § 251/1a) tr. zákona, přičemž uvedenému byl prokázán prodej PERVITINU v minimálním množství, při zadržení u něj byl nalezen PERVITIN v množství větším než malém a bylo mu prokázáno, že zprostředkoval prodej několika odcizených vozidel. Jmenovaný patřil mezi tzv. „starou gardu“ varičů a dealerů pervitinu, který nikdy nebyl pro tuto trestnou činnost potrestán. V. M. byl pravomocně odsouzen k 400 hodinám obecně prospěšných prací.

2004:

BUCHTA – v srpnu byl zadržen pachatel – M. K., byl obviněn z tr. činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1 tr. zákona a tr. činu šíření toxikomanie dle § 188a/1 tr. zákona, přičemž tento se přes půl roku vyhýbal trestnímu stíhání a celou dobu se nacházel v Celoštátním pátrání Policie ČR. Ačkoliv uvedenému byl prokázán prodej PERVITINU v množství pouze 13,6 gramu byl M. K. pravomocně odsouzen na 1 rok s podmíněným odkladem na 5 let.

MOR – říjnu byli zadrženi pachatelé P. V., B. R., J. V. a J. P., byli obviněni z tr. činu nedovolené výroby

a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1,2a),b) tr. zákona a dle § 188/1,2a) tr. zákona, uvedení vyráběli a prodávali drogu PERVITIN, přičemž jim byl prokázán prodej minimálně 760,6 gramu. Při zadržení podezřelých byla nalezena kompletní laboratoř na výrobu pervitinu v činnosti, bylo nalezeno větší množství pervitinu řádově v desítkách gramů a větší množství peněz na hotovosti. Zajímavostí bylo, že obviněná B. R. z výnosu prodeje drog platila soukromou školu svým nezletilým dětem. Poté co jim při varu pervitinu začal hořet byt, tento vyráběli v chatičce na okraji Prahy. P. V. byl pravomocně odsouzen na 40 měsíců nepodmíněně se zákazem pobytu na území Prahy na 3 roky, B. R. byla pravomocně odsouzena na 40 měsíců nepodmíněně se zákazem pobytu na území Prahy na 3 roky, J. V. byl pravomocně odsouzen na 32 měsíců nepodmíněně. a J. P. byl pravomocně odsouzen na 2 roky nepodmíněně.

2005:

TARANTULE – v listopadu byli zadrženi pachatelé J. S. aj. J. P., byli obviněni z tr. činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1,2a) tr. zákona a dle § 188/1,2a) tr. zákona a z tr. činu nedovoleného ozbrojování dle ust. § 185/2b) tr. zákona, přičemž při zadržení bylo u J. P. nalezeno 37 ks tzv. psaníček s pervitinem o hmotnosti 7,4 gramu, a u J. S. velké množství pistolové a brokovnicové munice, uvedení prodávali drogu PERVITIN, přičemž jim byl prokázán prodej minimálně 1385,0 gramů. Jmenovaní patřili mezi distributory pervitinu od 70. let. J. P. byl pravomocně odsouzen na 6 let nepodmíněně. J. S. byl pravomocně odsouzen na 10 let nepodmíněně. Můžeme spekulovat proč tresty jsou za obdobných podmínek a rozsahu trestné činnosti rozdílné. J. P. se však k trestné činnosti doznal, J. S. veškeré protiprávní jednání popřel.

2006:

TMA – v dubnu byli mimo jiných prodejců v Herně baru v Nuslích zadrženi i R. L. a H. H., byli obviněni

z tr. činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1 tr. zákona a dle § 187a/1 tr. zákona, přičemž při jejich zadržení bylo u nich nalezeno 6,0036 gramu heroínu a uvedení prodávali HEROIN, přičemž jim byl prokázán prodej minimálně 173,9 gramu. Zajímavostí bylo, že svědci začali při vyšetřování H. H. měnit své výpovědi, ale po sdělení obvinění z křivého obvinění své výpovědi opět změnili. U R. L. svědci změnili své výpovědi až u soudu na základě čehož (soud si to vyložil jako pochybnost ve prospěch pachatele) bylo upuštěno od jeho potrestání. H. H. byla odsouzena na 3 roky nepodmíněně. Možná by bylo zajímavé posoudit, jak hodnotit u svědků jejich hodnověrnost z důvodu užívání drog a odlišit to od změny „svědecké“ výpovědi z jiného důvodu (u R. L. byly výpovědi 14 „svědků“).

DOKTOR – v květnu byl zadržen P.J., byl obviněn z tr. činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 188/1 tr. zákona, z tr. činu neoprávněného držení platební karty § 249b tr. zákona, z tr. činu poškozování cizích práv dle § 209/1a) tr. zákona, z tr. činu podvodu dle ust. § 250/1,2 tr. zákona, při domovní prohlídce byla u uvedeného nalezena cizí platební karta a předměty určené k výrobě metamfetaminu, jmenovaný falšoval lékařské recepty na různé léky a léky DHC-CONTINUS, DIAZEPAM, NEUROL, RIVOTRIL, přičemž je v 132 případech použil v lékárnách na území Prahy. P.J. byl odsouzen na 30 měsíců nepodmíněně.

GOLIÁŠ – v listopadu byl zadržen D. S., byl obviněn z tr. činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1 tr. zákona, dle § 187a/1 tr. zákona a dle § 188/1 tr. zákona, přičemž při zadržení u něj bylo nalezeno 1,1066 gramu o čistotě 66,1% a při domovní prohlídce kompletní přenosná laboratoř na výrobu PERVITINU i s chemikáliemi. Jmenovanému byl prokázán prodej PERVITINU minimálně v množství 43,2 gramu. D. S. byl odsouzen na 12 měsíců se zkušební dobou na 5 let.

2007:

FANTOM – v březnu byl zadržen J. H., byl obviněn z tr. činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1 tr. zákona, dle § 187a/1 tr. zákona, přičemž při zadržení u něj bylo nalezeno 6,2405 gramu o čistotě 57,3 %. Jmenovanému byl prokázán prodej PERVITINU minimálně v množství 168,0 gramu a MARIHUANY minimálně v ceně 7500 Kč. Zajímavostí bylo, že při domovní prohlídce byla nalezena malá pěstírna na marihuanu. J. H. byl odsouzen na 2 roky nepodmíněně.

HYDRA – v červnu byli zadrženi M. A., M. A., P. A. a L. C., byli obviněni z tr. činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1 tr. zákona, dle § 187a/1 tr. zákona a dle § 188/1 tr. zákona. Jmenovaným byl prokázán prodej PERVITINU minimálně v množství 1858,0 gramu a MARIHUANY minimálně v ceně 3000 Kč. U jmenovaných byly nalezeny čtyři kompletní laboratoře na výrobu PERVITINU a PERVITIN o hmotnosti 18,1330 gramu. Zajímavostí bylo, že obvinění byli pravomocně odsouzeni z výroby PERVITINU (metamfetaminu) na základě znaleckých posudků kriminalistického ústavu vyhotovených na základě rozhořů získaných z odposlechnutí telefonických hovorů. Na místě byl nalezen i dřevěný vylupovač tablet z plátek léků. Na jednom z tří míst zásahů byla nalezena i tzv. „Babiččina kuchařka“ popisující výrobu pervitinu různými způsoby se specifikacemi na různé léky. M. A. byl odsouzen na 18 měsíců s podmíněným odkladem na tři roky. M. A. byla odsouzena na 32 měsíců nepodmíněně. P. A. byl odsouzen na 4 roky nepodmíněně. L. C. byl odsouzen na 2 roky nepodmíněně.

2008:

ŠAMAN – v lednu byli M. J. a M. J. obviněni z tr. činu šíření toxikomanie dle ust. § 188a odst. 1,2, písm. b tr. zákona kterého se měly dopouštět tím, že prostřednictvím internetových stránek www.botanic.cz provozovaných vlastní firmou nazvanou M. J., sídl. Praha 4, nabízeli k prodeji rostlinu s názvem SALVIA DIVINORUM (šalvěj divotvorná), která obsahuje látku salvinorin A s tím, že se jedná o rostlinu s halucinogenními účinky. M. J. a M. J. byli pravomocně odsouzeni k trestu odnětí svobody v trvání jednoho /1/ roku s tím, že trest byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou a půl /2 1/2/ let. Rozsudek kromě Městského soudu Praha potvrdil i Vrchní soud v Brně.

KURSK – v lednu byl zadržen M. Z. M. a to u Obvodního soudu pro Prahu 6, když odcházel z jednací síně. Následně byl obviněn z tr. činu činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1 tr. zákona a dle § 187a/1 tr. zákona. Jmenovanému byl prokázán prodej HEROINU

minimálně v množství 89 gramu a PERVITINU v minimálně v množství 10 gramu, zároveň mu bylo prokázáno, že neoprávněně držel PERVITIN o hmotnosti 1,085 gramu o čistotě 74,9 %. M. Z. M. byl odsouzen na 2 roky nepodmíněně se zákazem pobytu na území ČR na 5 let.

SKLIZEŇ 1 – v březnu byli zadrženi L. B., T. H. H. a T. T. L. na třech místech v Praze 4, následně byli obviněni z tr. činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1,2a) tr. zákona, na místech byly zajištěny dvě kompletní hydroponní velkopěstírny, přičemž hodnota zajištěného konopí v usušeném stavu je odhadnuta na jeden a půl milionu korun. Ve věci zatím nebylo pravomocně rozhodnuto.

SKLIZEŇ 2 – v dubnu byli zadrženi T. S. K., N. M. T. a L. T. v Praze 4, následně byli obviněni z tr. činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187/1,2a) tr. zákona, na jednom místě byla zajištěna jedna funkční kompletní hydroponní velkopěstírna, přičemž hodnota zajiště-

ného konopí v usušeném stavu je odhadnuta na jeden milion korun. Při domovních prohlídkách u uvedených byly nalezeny účty (stvrzenky) obsahující přesně ty věci, které byly nalezeny v pěstírně, zároveň bylo nalezeno velké množství peněz – 300 000 Kč. Ve věci zatím nebylo pravomocně rozhodnuto.

ATOM – v září byl zadržen J. K. a byl obviněn z tr. činu dle § 187/1,2b) tr. zákona. Uvedený prodával drogu PERVITIN, přičemž mu byl prokázán prodej minimálně 146,5 gramu. Zajímavostí bylo, že oficiální finanční příjem J. K. byl za poslední tři roky 0,- Kč. , tento byl nahlášen k pobytu na úřední adrese MČ, ačkoliv pobýval ve svém bydlišti a v nočních hodinách aktivně „pracoval“ v místních hernách. J. K. byl jako prvotrestaný odsouzen na 14 měsíců nepodmíněně.

Proč jsme zmiňovali uvedené případy, ve všech byly nasazeny a využívány operativní prostředky, prováděny domovní prohlídky a u většiny z podezřelých byli tito stíháni vazebně. O podezřelých jsme v době jejich zadržení měli absolutní přehled, znali jsme jejich zvyky a dokázali předpokládat jejich jednání. V době jejich zadržení jsme na všechny měli tzv. „nabito“ – byly zjištěny a zadokumentovány konkrétní skutky při nichž se dopustili protiprávního jednání. Všem bylo po zadržení sděleno obvinění dle § 160 tr. řádu a u všech jsme se pokoušeli tyto stíhat vazebně.

por. Bc. František KALUŽA,

por. Bc. Peter GABAL,

por. Bc. Petr KUBERA,

nprap. Jiří RACZKÝ, komisaři SKPV Praha IV

ZADLUŽENOST LIDÍ S NÁVYKOVÝMI NEMOCEMI JE ZDRAVOTNÍ I SPOLEČENSKÝ PROBLÉM

V následujícím příspěvku se autoři zabývají vazbou mezi závislostí a finanční situací lidí, kteří závislostmi trpí, ať už závislostí na některé z návykových látek či na hazardním hráčství. Tento problém lze hodnotit jako problém celospolečenský a autoři se zabývají jednak příčinami a následky závislosti, tak důsledky pro léčbu.

Úvod

Finanční problémy se v dnešní době jistě netýkají pouze pacientů s návykovými nemocemi, ale i mnoha jiných lidí. Podle zpráv z médií bylo v roce 2008 nařízeno 554 tisíc exekucí a v roce 2009 by toto číslo mohlo přesáhnout 700 tisíc. Za jeden z důvodů uvádějí média skutečnost, že lidé pod vlivem reklamy nakupují zbytečnosti.

Uvedený stav ale může mít i jiné příčiny. Spotřeba alkoholu a dostupnost ilegálních drog a hazardu patří v České republice k nevyšším na světě. Návykové nemoci jsou spojeny se značnou zadlužeností (Jenkins a spol., 2008). Většina lidí s návykovou nemocí se neléčí. Důvodem jsou pocity stigmatizace a popírání problému. V posledních letech přibýlo ekonomických a administrativních překážek pro vstup do léčby, např. poplatky u lékaře. Problémem je i omezená dostupnost specializované péče v některých oblastech.

Pohled z praxe

V šetření, které jsme provedli mezi našimi pacienty, byly dluhy velmi časté. Soubor tvořilo 40 mužů ve věku od 17 do 60 let ($x=34$, $SD=9,6$). V něm bylo 24 závislých na alkoholu, 13 na nealkoholových drogách kromě tabáku a 11 patologických hráčů (součet je vyšší než 40, protože u některých se

jednalo o souběh různých návykových nemocí). V tomto souboru mělo dluhy 80 %. Celých 10 % souboru mělo dluh dosahující jednoho miliónu korun nebo více. Zadluženost v tomto souboru se pohybovala od 0 Kč do 2 000 000 Kč (medián=75 000 Kč).

U 22,5 % pacientů proběhla exekuce, u některých i opakovaně. Např. 26letý muž závislý na drogách uvedl dluh dosahující 2 miliónů korun. Exekuce u něj proběhla pětkrát. Tento muž ani nebyl schopen uvést, komu přesně dluží, natož aby dokázal dluhy splácet. Podle našich zkušeností mívají nejvyšší dluhy patologičtí hráči, již dříve jsme se setkali s dluhy přesahujícími 10 miliónů Kč. Je to však častý problém i u lidí s jinými návykovými nemocemi a také u jiných duševně nemocných.

Finanční situaci těchto lidí často komplikuje i závislost na tabáku. Ve zmíněné skupině 40 pacientů s návykovými nemocemi bylo 70 % kuřáků. Průměrné výdaje za tabák činily u jednoho kuřáka během 3 měsíců před nástupem do léčby 5493 Kč ($SD=2173$).

Příčiny a následky

Některé příčiny vysokého zadlužení lidí s návykovými nemocemi i důsledky zadluženosti shrnujeme v obr. 1.

Obr. 1. Finanční problémy u lidí s návykovými nemocemi – příčiny, následky a důsledky pro léčbu**Příčiny finančních problémů**

- Přímé výdaje za návykové látky či hazard.
- Nepřímé výdaje (např. menší výdělek, nezaměstnanost a vyšší nemocnost).
- Krátkodobé zhoršení schopnosti se správně rozhodovat (např. při cravingu, intoxikaci, tělesných problémech nebo v kocovině).
- Dlouhodobé zhoršení schopnosti se správně rozhodovat (např. při alkoholové demenci).

Finanční problémy**Následky finančních problémů**

- Motivace ke změně (její vzestup nebo naopak pokles při rezignaci).
- Dlouhodobý stres, úzkosti, depresivní stavy.
- Právní problémy (neplacení dluhů, výživného, pokut atd.).
- Nezákonné jednání, kromě trestné činnosti např. „práce na černo“ a neplacení výživného.
- Exekuce.
- Negativní vliv na rodinu a vztahy.
- Bezdomovectví.

Důsledky pro prevenci a léčbu

- Ke stabilizaci stavu je především třeba léčit návykovou nemoc.
- Na finanční problémy je třeba se ptát.
- Bývá vhodné zprostředkovat poradenství a trénink týkající se efektivního nakládání s penězi.
- Lépe volit postupy, které jsou pro pacienta finančně dostupné (finančně nedostupný bývá např. často pro závislé na alkoholu naltrexon).
- U silně zadlužených lidí je často užitečné vyšetření pro návykovou nemoc.

Celospolečenské následky

Jeden z autorů tohoto sdělení nedávno pracovně navštívil Teplice. V těsném sousedství je tam shromážděno velké množství heren a kasin, policejní ředitelství a exekutorský úřad, tedy související komplex služeb. V Praze je situace snad ještě horší. Cena za lehkomyšlnost ve vztahu k alkoholu, drogám a hazardu je velmi vysoká pro lidi s návykovými nemocemi i pro celou společnost. Některé příklady následují:

- Nesplácené dluhy velkého počtu neléčených závislých představují faktor, který přispívá k ekonomické nestabilitě.
- K tomu je třeba připočítat oslabenou kupní sílu rodiny a dalších osob, od kterých si závislý peníze vypůjčil a také související problémy.
- Důležitý je i aspekt kriminality a to nejen hospodářské. Např. pracovník lichvářské firmy vymáhající od závislého na pervitinu nebo na alkoholu může být vystaven iracionální a někdy i život ohrožující agresi ze strany dlužníka. S nezákonným jednáním bývá často spojeno i vymáhání dluhů.
- Mnoho silně zadlužených lidí s návykovými nemocemi lze najít mezi bezdomovci (van Laere a spol., 2009). Vymahatelnost dluhů od bezdo-

movců je velmi nízká a epidemiologické i jiné riziko, které představují, je naopak značné.

Důsledky pro léčbu

- Úspěšná léčba návykové nemoci vede většinou k pronikavému zlepšení ekonomické situace. Zvyšuje se tak i schopnost splácet dluhy.
- Ekonomické problémy mohou znesnadňovat vstup do léčby a komplikovat její průběh. Pro ilustraci nabízíme zkušenosti bývalého pacienta. Ten jako bezdomovec trávil chladné noci v prostředcích veřejné dopravy, samozřejmě bez jízdenky. Po letech abstinence ho exekutoři našli a má splácet kolem 300 tisíc Kč Dopravnímu podniku a hlavně exekutorům. Tento muž uvedl, že ho exekutoři často zneklidňují obsílkami a telefonáty, i když dodržuje dohodnutý splátkový kalendář. Pokud by pacient v této situaci nezachoval chladnou hlavu a neabstinoval, neprospělo by to nikomu.
- Jako součást léčby by také bylo dobré nabízet finanční poradenství a výcvik týkající se finančních záležitostí. O tom, že je tento přístup účinný, svědčí práce autorů Wienera a spol. (2005).
- Při doporučování různých forem léčby, ať medikamentózní nebo psychoterapie, je třeba brát v úvahu

finanční možnosti pacientů (Nešpor a Scheansová, 2009).

- Orgány činné v trestním řízení nemají obvykle velký zájem iniciovat soudně znalecké vyšetření, protože je to spojeno s dodatečnými náklady a zdržuje to. Na druhé straně může správné posouzení stavu a případná léčba pomoci předcházet páchání trestní činnosti v budoucnu.
- U silně zadlužených lidí je mnohem častější výskyt návykových nemocí a jiných duševních chorob (Jenkins a spol., 2008). Tito lidé by proto měli být psychiatricky vyšetřeni. Silně zadlužení lidé s návykovou nemocí mají tendenci se odborné i sociální pomoci spíše vyhýbat (van der Poel a spol., 2006), proto je třeba jim odbornou pomoc nabízet aktivně.
- Od uvěznění patologického hráče nebo závislého,

který se dopustil trestné činnosti, si nelze slíbovat trvalejší efekt. Jestliže už dojde k odsouzení, je vhodné aktivně nabízet odsouzeným, kteří mají problém s hazardem nebo jinou návykovou nemocí, léčbu ve výkonu trestu (Turner a spol., 2009).

- Někdy, např. v případě trvalého poškození kognitivních funkcí, je také třeba uvažovat o omezení způsobilosti ve vztahu k nakládání s finančními prostředky.
- Situaci by zlepšilo i vyšší zdanění alkoholických nápojů a tabákových výrobků. Zvýšení ceny totiž snižuje spotřebu a to i u vysoce rizikových skupin. Je také třeba podstatně omezit dostupnost hazardu.

*Prim. MUDr. Karel Nešpor,
CSc., Andrea Scheansová, Ph.D.*

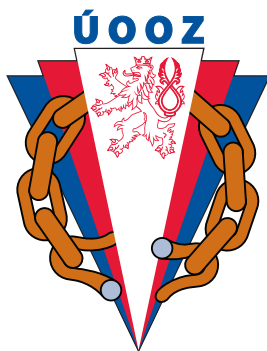
Literatura

- Jenkins R, Bhugra D, Bebbington P, Brugha T, Farrell M, Coid J, Fryers T, Weich S, Singleton N, Meltzer H. Debt, income and mental disorder in the general population. *Psychol Med.* 2008;38(10):1485-93.
- Nešpor K, Scheansová A. Návykové nemoci a peníze – důležité souvislosti. *Čas. Lék. Čes.* 2009; 148 (7):335-337.
- Turner NE, Preston DL, Saunders C, McAvoy S, Jain U. The relationship of problem gambling to criminal behavior in a sample of Canadian male federal offenders. *J Gambl Stud.* 2009;25(2):153-69.
- van der Poel A, Barendregt C, van de Mheen D. Drug users' participation in addiction care: different groups do different things. *J Psychoactive Drugs.* 2006;38(2):123-32.
- van Laere IR, de Wit MA, Klazinga NS.: Pathways into homelessness: recently homeless adults problems and service use before and after becoming homeless in Amsterdam. *BMC Public Health.* 2009;9:3.
- Wiener RL, Baron-Donovan C, Gross K, Block-Lieb S. Debtor education, financial literacy, and pending bankruptcy legislation. *Behav Sci Law.* 2005;23(3):347-66.

Poznámka: Svépomocné příručky pro ty, kdo mají problém s alkoholem, jinými látkami a hazardem, jsou zdarma ke stažení z www.drnespor.eu. Na www.youtube.com/drnespor jsou navíc některá instruktážní videa.

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování

Úvodní slovo ředitele

Rád bych vás touto cestou v krátkosti seznámil s policejním útvarem, který začal psát svou historii na začátku roku 1995 a prvního ledna letošního roku tedy obdržel pomyslnou „občanku“.

Nechci připomínat jednotlivé úspěchy či neúspěchy. To za mě, a v případě neúspěchů jistě i rádi, udělají jiní. Jsem však přesvědčen, že ÚOOZ za patnáct let své činnosti dokázal, že jeho existence není samoúčelná a že lidé, kteří se v rámci Policie ČR zabývali a zabývají odhalováním organizovaného zločinu, odvedli a odvádějí velký kus poctivé práce.

Smyslem následujících stránek proto není hodnotit, ale informovat. Nepředkládáme vám postoje a myšlenky, nebudeme hodnotit současnou či minulou práci ÚOOZ, zdůrazňovat úspěchy či se vymlouvat na objektivní problémy, se kterými se útvar musí dnes a denně vypořádávat. Nechceme čtenáři nic podsouvat.

V roce patnáctých narozenin neočekáváme gratulace, naopak, jsme to my, kdo přichází s přáním. Všem slušným lidem v této zemi přejeme, aby ÚOOZ pracoval tak, jak to od něj společnost očekává. A já vám mohu slíbit za sebe i za útvar, v jehož čele mám tu čest stát, že uděláme maximum, abychom vaše očekávání naplnili.

plk. Mgr. Robert Šlachta
Kdo jsme a co děláme

Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) je jedním ze specializovaných útvarů Policie České republiky zabývajících se organizovanou trestnou činností. V této oblasti plní ÚOOZ zejména tyto úkoly: získávání, soustřeďování, uchovávání, analýza a využívání informací důležitých pro boj s organizovaným zločinem, odhalování, vyšetřování a zjišťování pachatelů TČ v oblasti:

- ✓ násilné trestné činnosti, vydírání, nástražných výbušných systémů, praní špinavých peněz
- ✓ nedovoleného obchodování nebo přechovávání zbraní, střeliva, vojenského materiálu, radioaktivních látek atp.
- ✓ mezinárodního obchodu se zbraněmi, výbušninami, látkami chemickými, biologickými, radioaktivními a nukleárními

- ✓ obchodu s lidmi a nelegální migrace, organizování prostituce
- ✓ zločineckých struktur a jejich aktivit na území ČR
- ✓ terorismu a extremismu
- ✓ padělání a pozměňování peněz a dalších platebních prostředků, padělání zboží a porušování autorských práv
- ✓ rozsáhlé majetkové trestné činnosti krádeží automobilů, podvodů a loupeží, daňových podvodů spojené s útoky na státní majetek

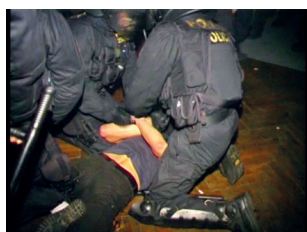
ÚOOZ je specializovaný útvar Policie ČR s celorepublikovou působností, jehož organizační struktura je nastavena tak, aby umožňovala co nejefektivněji plnit úkoly při vyhledávání, prověřování, dokumentování a objasňování zvláště závažné organizované trestné činnosti na celém území České republiky.

Pojem organizovaný zločin představuje skupinovou zločineckou aktivitu tří a více osob, které dlouhodobě soustavně vyvíjí činnost orientovanou na zisk a moc. Organizovaný zločin vlastní zločineckou základnu s organizační strukturou s vysokým stupněm hierarchických vazeb založených na disciplíně a profesionalitě s legalizací výnosů z trestné činnosti. Jeho snahou je proniknout do oficiálních společenských, ekonomických a politických sfér. Využívá mezinárodního spojení a působení. Usiluje o monopolní kontrolu určité oblasti nezákonného působení. Vyznačuje se vysokou adaptabilitou.

- ✓ ÚOOZ spolupracuje s dalšími specializovanými útvary Policie České republiky v gesci SKPV;
- ✓ Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ)
 - Útvar odhalování korupce a finanční kriminality (ÚOKFK)
 - Národní protidrogová centrála (NPC).
- ✓ ÚOOZ plní úkoly stanovené příslušnými zákony a národními bezpečnostními strategiemi v oblasti boje proti organizovanému zločinu v České republice.
- ✓ ÚOOZ je v boji s organizovaným zločinem jedním z partnerů odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR a podílí se na tvorbě koncepčních materiálů a konkrétních návrhů opatření vedoucích k zefektivnění boje s organizovaným zločinem. Vedle odboru bezpečnostní politiky MV ČR spolupracuje ÚOOZ s dalšími resortními a mimoresortními institucemi a organizacemi. V neposlední řadě spolupracuje s příslušnými mezinárodními institucemi a organizacemi např. Europol, Interpol, Eurojust apod.

Centrální pracoviště útvaru se specializovanými odbory zabývajícími se jednotlivými druhy organizované trestné činnosti se nachází v Praze. V rámci republiky zajišťují činnost útvaru detašovaná pracoviště – expozitury, které sídlí v Českých Budějovicích, Plzni, Teplicích, Hradci Králové, Brně a Ostravě.

Odbor násilí

Zabývá se organizovanou trestnou činností násilného charakteru – vraždy, loupeže, únosy, braní rukojmí, vydírání, použití nástražných výbušných systémů.

- ✓ Spolupracuje s ostatními organizačními články útvaru.
- ✓ Předává získané informace a poznatky jiným organizačním článkům útvaru, popřípadě ostat-

ním útvarům policie, zpravodajským službám, státním zastupitelstvím a soudům.

- ✓ Spolupracuje se zahraničními organizacemi (Europol, Interpol apod.).

Odbor nelegálních obchodů

Zabývá se nedovoleným obchodováním se zbraněmi, výbušninami a vojenským materiálem včetně nedovolené výroby výše uvedených prostředků. Dále se zabývá nedovoleným obchodováním, výrobou a držením chemických, biologických, radioaktivních a nukleárních materiálů.

- ✓ Oddělení zbraní a výbušnin se zaměřuje především na operativní rozpracovávání právnických i fyzických subjektů, které se přímo podílejí na nelegálním obchodování se zbraněmi, výbušninami a vojenským materiálem.
- ✓ Oddělení chemických, biologických, radioaktivních a nukleárních materiálů se zabývá problematikou nelegálního obchodování a nakládání s těmito látkami. Toto oddělení je vybaveno speciální technikou na detekci a analýzu radioaktivních, jaderných materiálů i chemických látek a ochrannými pomůckami pro bezpečnou práci s chemickým a biologickým materiálem a alfa beta zářením.
- ✓ Významná je spolupráce s Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR, Nejvyšším báňským úřadem, Armádou ČR a Vojenskou policií. Dále se styčnými důstojníky při velvyslanectvích SRN, USA, Velké Británie, Švýcarska, Francie, Itálie, Rakouska, severských států.

Odbor obchodu s lidmi a ilegální migrace

Zabývá se organizovanou trestnou činností zločineckých struktur na úseku ilegální migrace, obchodu s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, nucených prací a jiných forem vykořisťování a nedovoleného nakládání s lidskými orgány a tkáněmi.

- ✓ Sleduje napojení na mezinárodně organizované skupiny s cílem tuto trestnou činnost dokumentovat.
- ✓ Shromažďuje důkazní materiál pro trestně právní postih pachatelů, shromažďuje informace k rozložení zločineckých seskupení působících v této oblasti, a také provádí finanční šetření.
- ✓ Ilegálními přechody migrantů přes území ČR se zaznamenává nárůst těchto osob především z východních zemí. Odbor zjišťuje signály a soustřeďuje poznatky o páchání trestné činnosti obchodování s lidmi nejčastěji za účelem komerčního sexuálního zneužívání, včetně zneužívání dětí a šíření dětské pornografie prostřednictvím Internetu.

- ✓ Spolupracuje zejména se složkami SCP, jednotlivými SKPV PČR krajů a okresů, Kriminalistickým ústavem, Odborem bezpečnostní politiky MV, a dále mezivládními a nevládními organizacemi a to v oblasti problematiky komerčního sexuálního zneužívání dětí a obchodování s lidmi.
- ✓ Mezinárodní spolupráce probíhá s policejními složkami SRN, Rakouska, Nizozemí, Francie, Velké Británie, Itálie, Slovenska, Švýcarska a Polska, také s orgány FBI a imigračním úřadem USA, Interpolem a Europolem.

Odbor zločineckých struktur

Zabývá se mapováním, monitoringem a analýzou domácích i zahraničních zločineckých struktur na území ČR. Dále se zabývá odhalováním a potíráním

trestné činnosti těchto zločineckých struktur na místní i mezinárodní úrovni.

- ✓ Provádí průběžný monitoring zločineckých struktur na území ČR.
- ✓ Mapuje organizační struktury jednotlivých zločineckých skupin, jejich mezinárodní propojení, finanční, materiální a technické zázemí.
- ✓ Vyhledává, prověřuje a vyšetřuje trestnou činnost zločineckých skupin.
- ✓ Spolupracuje s Europolem a Interpolem.
- ✓ Odbor zločineckých struktur spolupracuje na mezinárodní úrovni se SRN, Rakouskem, Švýcarskem, Slovenskem, Francií, Izraelem, Ruskem, Ukrajinou a dalšími státy. Také s VSR a Čínou.

Odbor terorismu a extremismu

Zabývá se organizovanou trestnou činností v oblasti terorismu a extremismu na místní a mezinárodní úrovni. Odhaluje a zjišťuje pachatele této trestné činnosti a zpracovává hloubkovou analýzu.

- ✓ V oblasti terorismu se zaměřuje na problematiku mezinárodního terorismu a z něj vyplývajících bezpečnostních rizik pro Českou republiku a evropský prostor. Tato činnost spočívá především v předcházení těmto rizikům vyhledáváním a prověřováním signálů a poznatků k osobám podezřelých z aktivit a vazeb na mezinárodní teroristické organizace.
- ✓ Šetření a rozpracování je mimo jiné zaměřeno na monitorování osob podezřelých z aktivit a šíření radikálních a extremistických idejí z podpory zahraničních subjektů; monitorují se místa, kde je pravděpodobný pohyb podezřelých osob nebo

jsou tyto osoby zaznamenány, monitorují se i rizikové objekty.

- ✓ V oblasti boje proti terorismu spolupracuje s dalšími útvary Policie ČR, dále s BIS, ÚZSI a VZ.
- ✓ V oblasti extremismu shromažďuje a prověřuje informace o osobách, skupinách, trestných činech a jiných skutečnostech v souvislosti s organizovaným extremismem.
- ✓ Jako reakce na současná celosvětová bezpečnostní rizika v oblasti terorismu vzniklo při tomto odboru nové centralizované pracoviště: „Národní kontaktní bod pro terorismus“ (NKBT), které se zabývá sběrem, zpracováním, analýzou a vyhodnocením informací o teroristech a osobách důvodně podezřelých z napojení na teroristické organizace; vyhodnocuje hrozby proti České republice a podílí se na jejich předcházení a odstraňování.

Odbor padělání

Zabývá se organizovanou trestnou činností na úseku padělání měny, platebních šeků, kolků, směnec, dálničních známek a skimmingu platebních karet. V této oblasti pracovníci odboru vystupují i jako odborní garanti při posuzování pravosti peněz a jiných platebních prostředků, a to i v rámci mezinárodní spolupráce. Systematicky zpracovávají získané informace, analyzují je, třídí a vypracovávají strategické výstupy.

- ✓ Provádí vlastní výkonnou operativně pátrací činnost, stejně jako činnost metodickou, analytickou, preventivní a koordinační.
- ✓ Zpracovává orientační a předběžná posouzení pravosti peněz a jiných platebních prostředků a zpracovává odborná vyjádření.
- ✓ Spolupracuje s finančními institucemi a podílí se na úkolech v rámci mezinárodní policejní spolupráce se státy EU, ale i se zastupitelskými úřady USA.

Odbor závažné majetkové trestné činnosti

Zabývá se organizovanou trestnou činností na úseku krádeže motorových vozidel. Zajišťuje metodologii ostatních policejních složek v problematice krádeží motorových vozidel.

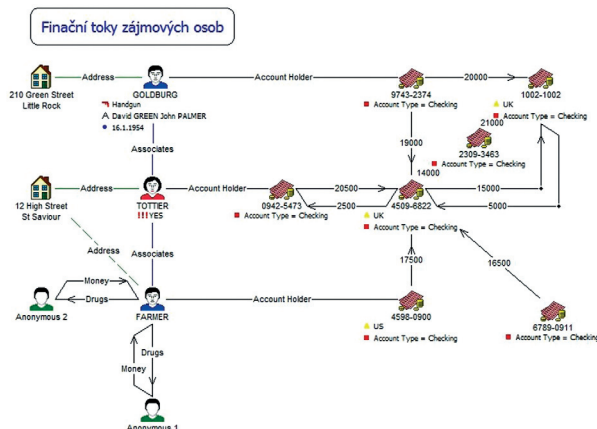
- ✓ Provádí vyhledávání, sběr a vyhodnocování informací k odhalení trestné činnosti na úseku krádeží motorových vozidel.
- ✓ Zajišťuje pachatele a důkazní materiál organizované trestné činnosti.
- ✓ Plní úkoly při poskytování právní pomoci v trestních věcech prováděním procesních úkonů na základě dožadání policejních nebo justičních orgánů jiných států, a zajišťuje další mezinárodní spolupráci.
- ✓ Odbor má postavení národního kontaktního bodu pro autokriminalitu. Převážná část činnosti odboru tvoří spolupráci s mezinárodními policejními organizacemi např. Interpol, Europol, Sirene, ale také i s jednotlivými policejními útvary zahraničních států.

Odbor strategické analýzy a informatiky

Oddělení strategické analýzy na základě podkladových materiálů získaných šetřením jednotlivých odborů zpracovává případovou a strategickou analýzu.

Provádí lustrace pro resortní a mimoresortní orgány (NBÚ, BIS, ÚZSI, VOZ apod.).

Oddělení informatiky provádí celkovou správu informačních systémů a datových sítí. Poskytuje odbornou podporu všem odborům v oblasti výpočetní techniky a informačních technologií v případech, kdy jsou tyto technologie a prostředky zneužívány k páčání organizované trestné činnosti.

Expozitury

Detašovaná pracoviště ÚOOZ plní úkoly spadající zejména do těchto oblastí organizované trestné činnosti:

- ✓ násilná trestná činnost
- ✓ obchodování se zbraněmi a padělání
- ✓ obchodování s lidmi a nelegální migrace
- ✓ terorismu, extremismu a zločinecké struktury.

Expozitury nejsou striktně členěny dle problematik, ale souhrnně se zabývají organizovanou trestnou činností, která je páčána na místně příslušném území vyšších územně správních celků.

HISTORIE ÚTVARU

- ✓ Před rokem 1992 plnila úkoly v oblasti boje s nejzávažnější trestnou činností mající znaky organizovaného zločinu Federální kriminální ústředna (FKÚ) prostřednictvím svých detašovaných pracovišť.
- ✓ Se vznikem samostatné České republiky byla k 1. 1. 1993 vytvořena Ústředna kriminální policie (ÚKP), která vznikla transformací pracovišť FKÚ působících na území ČR.
- ✓ Na přelomu let 1994/1995 došlo k reorganizaci ÚKP v nové útvary Služby kriminální policie.
- ✓ Sloučením výkonných odborů ÚKP zabývajících se organizovanou trestnou činností, vznikl k 1. 1. 1995 samostatný útvar pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie (ÚOOZ SKP), jehož součástí byla i Národní protidrogová centrála.

- ✓ Útvar pro odhalování organizovaného zločinu se stal výkonným pracovištěm Služby kriminální policie s působností na celém území státu. Podílel se na udržování veřejného pořádku a bezpečnosti zejména v oblasti odhalování organizovaného zločinu v rozsahu vymezeném zákony a ostatními obecně závaznými právními předpisy. V téže době byl zřízen v rámci Úřadu vyšetřování pro ČR odbor speciálně zaměřený na vyšetřování organizované trestné činnosti.
- ✓ K 15. 1. 2001 byla z organizační struktury Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu SKP vyjmuta Národní protidrogová centrála (NPC) a stala se samostatnou specializovanou jednotkou, odpovědnou *především za odhalování a dokumentování organizované drogové kriminality v ČR*.
- ✓ Významným mezníkem v historii útvaru bylo sloučení vyšetřování s kriminální policií. V roce 2001 došlo ke zrušení Úřadu vyšetřování pro ČR a gesce jeho jednotlivých odborů byla přenesena a začleněna pod útvary Služby kriminální policie.
- ✓ Nařízením Ministerstva vnitra se stal ÚOOZ k 1. 1. 2002 výkonným pracovištěm Služby kriminální policie a vyšetřování, s působností na celém území státu. Od tohoto data prošel útvar ještě řadou organizačních a strukturálních změn, které byly reakcí na změny a nové trendy v páchání organizovaného zločinu.
- ✓ V únoru 2008 dochází k zásadním personálním změnám ve vedení útvaru, jsou připravena opatření na zefektivnění a zkvalitnění práce útvaru, je realizována nová organizační struktura, dochází ke změnám v činnosti odboru odhalování a dokumentace závažné trestné činnosti, jehož pracovníci jsou začleněni do organizační struktury jednotlivých odborů a expozitur.

Z potřeby reagovat na nově vzniklé požadavky vznikají nová pracoviště (odbor závažné majetkové trestné činnosti, Národní kontaktní bod terorismu).

Dochází k rozsáhlé rekonstrukci útvarových prostor a modernizaci vybavení všech útvarových složek včetně výpočetní techniky a vozového parku.

Závěr

Expanze a šíření organizovaného zločinu, stále představujícího jeden z nejnebezpečnějších společenských problémů současného světa, dokáže destabilizovat světové ekonomické a politické systémy. Stále platí, že se aktivity organizovaného zločinu zaměřují zejména na rozvojové země a země, které se nacházejí v transformačním stadiu ekonomiky.

V České republice existoval v menším rozsahu organizovaný zločin i před rokem 1989. Projevoval se zejména dovozem a distribucí nedostatkového

zboží a směnou valut. K nárůstu organizovaného zločinu však došlo až v devadesátých letech, kdy se náš stát stal transitní zemí pro převážení zbraní, drog a lidí. Zvýšil se počet cizinců a stoupl počet nájemných vražd. Zločinci těžili z mezer v zákonech, z nízkých trestních sazeb za některé delikty a v neposlední řadě využívali dobré znalosti zdejšího prostředí.

Současný organizovaný zločin existuje v mnohem sofistikovanější a tedy nebezpečnější formě, než byl organizovaný zločin z počátku 90. let. V této souvislosti mluvíme především o zločinu domácím, zločinu, který odnikud nepřišel a nikam tedy nemohl odejít. Jeho vývoj souvisí se zásadními změnami v české společnosti - ekonomice i politice tak, jak se po roce 1989 odehrály. Cílem organizovaného zločinu u nás je získání maximálních zisků, a také ekonomického, společenského a politického vlivu za pomoci jakýchkoliv prostředků. Jsou to prostředky jak otevřené – násilí, vydírání, zavražďování, tak i prostředky méně viditelné, o to však pro společnost nebezpečnější – korupce, diskreditace nepohodlných osob či institucí nebo legalizace výnosů z trestné činnosti prostřednictvím zdánlivě legálního podnikání či investování. V současné době je znatelný jednoznačný odklon organizovaného zločinu od násilí k ekonomické sféře. Neznamená to však, že by násilí zcela zmizelo. Není však již primárním cílem, ale ve většině případů pouze důsledkem ekonomických zájmů.

Organizovaný zločin ignoruje státy, jejich hranice i zákony a vytváří si uvnitř společnosti své vlastní, paralelní, na státu nezávislé struktury. Přitom organizovanou trestnou činnost nelze chápat jako fenomén izolovaný od tzv. běžné kriminality. Obě tyto části jsou velkou měrou vzájemně propojeny.

Společně s dvacátým stoletím skončila i jedna etapa organizovaného zločinu v ČR. Organizovaný zločin současnosti nosí v naší zemi obleky od předních světových módních návrhářů a jeho největší zbraní jsou obrovské finanční prostředky, kterými disponuje. Ty se ovšem nezískávají „obchodem“ s jediným sortimentem. ÚOOZ proto prochází od roku 2008 rozsáhlými změnami v systému práce, které za svou existenci nepamatuje. Tyto změny jsou logickou odpovědí na vývoj organizovaného zločinu, jsou nevyhnutelné a jsou zárukou, že odhalování vrcholů organizovaného zločinu v ČR nebude veřejnost v budoucnu vídat jen na filmovém plátně.

Adresa: PO BOX 41
156 80 Praha 5 – Zbraslav

e-mail: uooz@mvcz.cz
telefon: 974 842 683
fax: 974 842 594

MUZEUM K-S 14 V KRÁLÍKÁCH NA ORLICKOÚSTECKU OTEVŘELO UNIKÁTNÍ EXPOZICI FINANČNÍ STRÁŽE V PODZEMÍ

V historicky památných dnech měsíce října se uskutečnilo slavnostní otevření expozice s názvem FINANČNÍ STRÁŽ RČS 1918-1948 s výrazným podtextem: „*Kdo zradil – toho zrada čeká, kdo zrazen – ten ve cti bude žít*“.

Expozice připravilo Muzeum čs. opevnění z let 1935 – 38, v Pěchotním srubu K-S 14 „U cihelny“ v Králíkách.

Slavnostní vernisáž proběhla před samotným sruhem K-S 14 a zúčastnili se jí osobnosti vedení Pardubického kraje, radní Bc. Miloslav MACELA a Ing. Milada Valečková – vedoucí odd. kultury a památkové péče; k významným osobnostem patřil Ing. Jaroslav Beneš autor knihy Finanční stráž Československá 1918-48 a Stráž obrany státu. Vedoucím delegace Slovenského spolku colníkův byl Mgr. Jozef Vaško s kolegy Mgr. Marcelem Šejvlem a zástupcem Colnice Žilina mjr. Ing. Marcelem Šuštiakem. K důležitým hostům patřili představitelé králické městské samosprávy v čele se starostkou paní Janou Ponocnou a místostarostou Čestmírem Doubravou, návštěvu přijal rovněž starosta Žamberka Ing. Dytrt.

Úvodní slovo přednesl ředitel Muzea čs. opevnění z let 1935-38, Pěchotního srubu K-S 14 „U cihelny“ Ing. Richard M. Sicha, který informoval přítomné o náročné tvorbě expozice a mezinárodní spolupráci Muzea. Poté promluvil pan radní Macela a paní starostka Jana Ponocná. Závěr vystoupení patřil Mgr. Jozefu Vaškovi ze Spolku colníkův SR a Mgr. Martinu Šestákovi, předsedovi Klubu celníků Orlicko, který je znám veřejnosti z „velké“ Cihelny.

Finanční stráž, jejímž prioritním úkolem byla již od dob Rakousko-Uherska ochrana zemských hranic, sehrála důležitou úlohu také v kritické době ohrožení republiky v předmnichovském období a někteří její příslušníci se později v období okupace zapojili do II. čs. odboje.

Samotná výstava popisuje osudy příslušníků této dnes již neexistující ozbrojené složky a je jedinečnou v celé České republice. Muzejní pracovníci ji v pevnosti připravovali ve spolupráci s dalšími českými muzei a partnery ze Slovenska tři roky. Zvláště potěšitelná je česko – slovenská spolupráce s Klubem celníků Orlicko a Spolkem colníkův SR.

Expozici, která je umístěna v podzemní části objektu, dominují pamětní desky s jednačtyřiceti jmény zavražděných nebo padlých příslušníků FS v bojích s henleinovci v letech 1938–39. Obě zúčastněné složky uctily památku padlých kolegů připevněním pietních stuh na věnce pod pamětními deskami s jejich jmény.

Autorem desek, které zdobí plastika československého lva, je brněnský sochař Ondřej Štoček. Autory scénáře a libreta jsou pracovníci muzea Ing. Richard M. Sicha a Jiří Panuš, členové VHK Erika Brno.

Muzeum K-S 14 „U cihelny“ patří k významným pevnostním muzeím Pardubického kraje a zabývá se historií obrany čs. státu a historií jeho bezpečnostních složek (blíže: <http://militaryclub.info/cihelna>).

Jiří PANUŠ, Muzeum K-S 14, Králíky

KONFERENCE POLICEJNÍCH HISTORIKŮ JIŽ POČTVRTÉ

Od 19. do 21. listopadu letošního roku se uskutečnila již IV. Konference policejních historiků. Stejně jako předcházející ročníky ji opět hostilo Muzeum Policie ČR, které bylo vedle Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy a občanského sdružení Četnická pátrací stanice Praha zároveň jedním z pořadatelů. Patronát nad Konferencí převzal vedle ředitelky Muzea P ČR a předsedy Četnické pátrací stanice Praha, stejně jako každý rok, také ředitel Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy plk. Mgr. Martin Červíček.

Čtvrtý ročník se stejně jako ročníky předchozí, nesl v duchu mapování našich - policejních dějin. Výjimkou byl příspěvek npor. Bc. Miroslava Domanského z KŘ P Praha, který si jako téma zvolil Vládní vojsko. Nesmírně zajímavý příspěvek mapoval činnost Vládního vojska nejen na našem území, ale zejména pak jeho činnost v Itálii. Výjimkou byl rovněž příspěvek Mgr. Johna, pracovníka Vězeňské služby ČR, jehož příspěvek s názvem Valdice v období I. republiky a protektorátu se zabýval dějinami této známé věznice. Není nutno podotýkat, že témata obou příspěvků se velmi úzce dotýkala dějin bezpečnostních sborů.

Letošní ročník Konference se mimo jiné nesl ve znamení nejen zvyšujícího se počtu příspěvků a příspěvateľů, ale jak již je dobrým zvykem i ve znamení otevřenosti. Vedle příslušníků Policie ČR zde vystoupili i zástupci vězeňství, soukromého sektoru ale i vzdělávacích institucí, jakými jsou například Univerzita obrany, Masarykova univerzita v Brně či Univerzita Cyrila a Metoděje v Tmavě. Tradiční bylo i vystoupení Doc. Slušného – známého spisovatele nebo syna otce mechanoskopie Ing. Havlíčka. Vedle starých harcovníků naší Konference tak vystoupili noví příspěvateľé. To samozřejmě Konferenci dále obohatilo.

Je obtížné z témat, která na konferenci zazněla, vybrat ta nejzajímavější. Všechna byla zajímavá. Snad – v roce 90. Výročí vzniku dopravní policie – uveďme příspěvek dvou známých sběratelů, odborníků a spisovatelů Čenka Sudka a Josefa Čadka – Kapitoly z vývoje zvukových a výstražných světelných zařízení na vozidlech policie. Bez povšimnutí nezůstal ani model četnického letounu via B 534, který předvedl nadšený modelář nprap. René Černý. Životopis skutečného strážm. Arazima, v podání

plk. JUDr. Michala Dlouhého byl logickým pokračováním jeho příspěvků z předcházejících ročníků.

Jak jsem již uvedl, každý příspěvek byl zajímavý a přínosný. Za nezbytné považuji uvést, že všichni příspěvateľé – samozřejmě až na výjimky – jsou amatérskými historiky, badateli a především nadšenci, kteří svoje hoby promítají i do firemní kultury policie. Faktem zůstává, že zvyšování povědomí o vlastní historii zvyšuje nejen hrdost nás samotných, ale pokud je tato historie prezentována veřejně – a to na konferenci je – pak přispívá i k posilování prestiže a dobrého jména policie.

Tento fakt v letošním roce ocenil i pan policejní prezident genpor. Mgr. Oldřich Martinů, který za zásluhy o budování dobrého jména policie udělil Plaketu Policie ČR těmto přednášejícím:

Mgr. Milan Chvojka – Univerzita Cyrila a Metoděje, Trnava, Slovenská republika

Mgr. Libor Svoboda; Ph.D – Univerzita obrany, Brno

PhDr. Marcela Machutová – ředitelka Muzea P ČR

Mgr. Jaroslava Plosová – Masarykova univerzita Brno

Ing. Jiří Rulc – ředitel Městské policie Jablonec nad Nisou

Doc. PhDr. SLUŠNÝ Jaromír, CSc. – historik a spisovatel

Por. Josef Bártů – KŘP hl. m. Prahy

Kpt. Bc. Miloš Vaněček – NPC SKPV PČR

Kpt. Bc. Radek galaš – KŘP hl. m. Prahy

Prap. Richard Sadílek – OOP Kadaň

Nprap. František Šmákal – KŘP Jihomoravského kraje, Znojmo

Kpt. Mgr. Miroslav Spurný – KŘP Severomoravského kraje, Olomouc

Por. René Černý, KŘP Středočeského kraje, Rakovník

Por. Bc. Jan Holub – KŘP hl. m. Prahy

npor. Mgr. Milan Bílek – KŘP Jihomoravského kraje, OOP velké Pavlovice

plk. JUDr. Michal Dlouhý – ředitel kanceláře policejního prezidenta

Tato ocenění jsou zároveň závazkem a motivací do dalšího bádání, pátrání a nadšení pro historii.

Co uvést závěrem? IV. Konference policejních historiků již je minulostí. Pojďme se připravovat na V. Konferenci, která se ponese v duchu celé řady kulatých výročí. Je to předně 65. Výročí konce II. světové války a povstání českého lidu v květnu 1945. O tom, že se na protiněmeckém odboji podíleli v nezanedbatelné míře i příslušníci bezpečnostních sborů již snad nemůže být pochyb. Je zde i 65. výročí vzniku SNB a zániku četnictva a policie. V roce 2010

oslavíme 325 let od založení pražského policejního ředitelství, které se tak stává nejstarším policejním úřadem u nás a konečně i Konference bude slavit svoje páté narozeniny. Tato výročí a nejen ona, jsou jistě zajímavými tématy pro V. Konferenci policejních historiků.

*kpt. Bc. Radek GALAŠ,
Školní policejní středisko Praha*

POLICEJNÍ PREVENCE ZNOVU NA CESTÁCH

V rámci preventivních aktivit při PIO KŘP hl. m. Prahy ve spolupráci s oddělením metodiky a prevence NPC i jako členové Spolku policejní historie a prevence a dalšími nadšenci zvláště z občanského sdružení KvH Družstvo SOS Kalich a kvh Československo 1945–1990 jsme i v letošního roce uskutečnili několik vystoupení příslušníků PČR, kteří formou ukávek přiblížili dětem kriminalistické metody a práci policie, některá z vystoupení byla doplněna soutěží s branně-bezpečnostní tematikou a stejně jako v minulém roce si žáci vyzkoušeli střelbu ze vzduchovky na terč, hod granátem na cíl, orientaci v mapě a formou testů připomenuli zásady bezpečného chování.

Jedno z prvních vystoupení proběhlo v dubnu v Mateřské školce Zvoneček v Praze 12, kde v rámci školní hry hledání Zlatého pokladu mohli malí předškoláci sledovat zákrok příslušníků SNB proti tlupě záškodníků z období let 1946–47, kteří po předchozím přepadení poštovního úředníka, odcizili u něj uschovaný poklad a ten ukryli na neznámém místě, takže se po dopadení bandy všichni mohli podílet na hledání čokoládově-sladkého pokladu, což se jim záhy podařilo a tak si všichni po zásluze zamlasali.

Dne 1. května jsme měli tu čest v Benešově, že jsme v uniformách c. k. četnictva a c. k. policie mohli doprovázet rodinu jeho výsosti následníka trůnu Františka Ferdinanda de Esté (představovanými rovněž podobnými nadšenci) při jeho návštěvě městských slavností, spojených s prohlídkou luxusního dobového vagonu na místní železničním nádraží a prohlídkou zdejšího pivovaru, jehož výrobky nesou právě jméno samotného bývalého majitele konopištského panství.

Další již tradiční ukáзка se uskutečnila v květnu pro žáky 3.B a 4.B třídy ZŠ Smolkova v Praze 12 toho času na škole v přírodě na hotelu „Švýcarská

bouda“ ve Špindlerově Mlýně. Tentokrát jsme se přenesli do roku 1938 a sehráli scénku právě z tehdejšího československého pohraničí, kdy díky bdělosti tehdejších strážců zákona příslušníků čs. četnictva a policie, došlo k odhalení skupinky příznivců nacionalistické sudetoněmecké strany, kteří si na připravovaný protistátní puč opatřovali zbraně a munici pašováním přes hranice ČSR.

Po skončení hrané scénky pak ještě děti absolvovaly dovednostní i vědomostní soutěže, které byly zakončeny odměněním nejen těch nejlepších, ale drobné dárky dostaly nakonec všichni.

Další návštěva se odehrála u 3. C třídy ZŠ a MŠ Angel v Praze 12 ve škole v přírodě v lokalitě města Nýrsko na Šumavě, kde měli žáci možnost shlédnout přepadení z roku 1946, kdy předseda Okresní správní komise při cestě do města byl neznámými ozbrojenci ztýrán a připraven o aktovku s důležitými dokumenty. Následně přivolaná hlídka SNB po zjištění popisu pachatelů provede obhlídku místa společně s dětmi a při dalším pátrání odhalí úkryt příslušníků ilegální nacistické organizace werwolf a po krátké přestřelce je zadrží a uloupené materiály zajistí. V jako předchozím případě následovala branně vědomostní soutěž, takže kromě příjemných zážitků si soutěžící děti odnesly i nějaký ten dárek.

Na začátku měsíce června jsme měli možnost v Muzeu Policie ČR v Praze předvést zahraničním policejním kolegům, kteří naši republiku navštívili v rámci akce IPA, historické stejnojmenné bezpečnostních sborů našeho státu.

Při uvedených akcích jsme úzce spolupracovali právě s členy o. s. Kvh Družstvo SOS Kallich a proto není divu, že jsme přijali jejich pozvání na jimi pořádanou červnovou akci „Vlasti Nazdar“ aneb Den brannosti podle roku 1938. Tato velmi zdařilá dvoudenní akce proběhla v Praze 2 v parku Foli-manka, kde se jí zúčastnili žáci většiny ZŠ v Praze 2 a měli možnost změřit své síly ve vědomostních testech a branných disciplínách. Více o této akci na <http://www.kallich.tym.cz/>.

Dne 6. června jsme se již tradičně zúčastnili akce ve Vysokém Mýtě. V rámci komponovaného programu, který připomíná známého výrobce karoserií ve Vysokém Mýtě – Sodomku, byly předvedeny dopoledne ukázky z práce policie a četnictva do roku 1938 a odpoledne jsme se přenesli do roku 1946, kdy diváci mohli shlédnout zárok příslušníků SNB proti poválečným lupičům. Po celý den měly děti v improvizované stanici četnictva/SNB možnost prokázat svoje znalosti při vyplňování testů bezpečného chování a pravidel silničního provozu.

O letošních prázdninách příslušníci PČR, členové Spolku policejní historie a další nadšenci hlavně

z o. s. Družstvo SOS Kallich a kvh Československo 1945-1990 vyrazili na návštěvu letního dětského tábora Klubu 112 u obce Vidouň-Borek, zde navodili atmosféru z období těsně po 2. světové válce, kdy v našem pohraničí řádily teroristické skupinky z nacistického podzemního hnutí Vervolf (Vlkodlak).

Děti byly svědky přepadení národního správce tamnější pily a důstojníka Rudé armády, který si objednával materiál pro svůj útvar ilegální nacistickou bojůvkou. Přepadeným přispěchala na pomoc hlídka příslušníků SNB a nakonec se jim podařilo tlupu zahnat a obklíčit v objektu pily, ale bohužel se nepodařilo zachránit správce, který byl hned na počátku incidentu werwolfy zákeřně zavražděn. Ukrytí záškodníci se vzdali až po krátké přestrelce a nasazení slzotvorných prostředků.

Dále následovala beseda s tematikou škodlivosti a zneužívání omamných a psychotropních látek, vlastní bezpečnosti a nakonec se mohly děti podívat na výstavku zbraní a munice, kde dostaly rady, jak postupovat při nálezů takovýchto nebezpečných předmětů.

Na konci prázdnin ve dnech 29. a 30. srpna členové SPHP a o. s. Družstvo SOS Kallich přijali pozvání kolegů ze Slovenska a ve stejnokrojích slovenského žandárstva, policie, armády a protektorátního četnictva se přidali na stranu povstalců proti fašistům, stejně tak jak se stalo přesně před 65 lety a to na vzpomínkové akci v Banské Bystrici, tedy přímo v centru tehdejšího Slovenského národního povstání v roce 1944.

Připomenutí významného ozbrojeného vystoupení slovenského národa proti německým nacistům a jejich přísluhovačům se odehrálo vyhlášením mobilizace přímo na banskobystrickém náměstí a následným

přesunem povstaleckých sil po železnici na ohrožený úsek v Černém Balogu, kde partyzánské jednotky s vypětím sil zadržovali nastupující německá vojska. Přivolané posily pomohly nejen zastavit nepřátelský nápor, ale následným přechodem do protiútoky donutily příslušníky německého wermachtu k neorganizovanému ústupu.

Dobovou atmosféru pomohl dokreslit nejen pohyb osob v tehdejší oblečení a uniformách, ale i originální pancéřový vlak „Štefánik“ ze zvolenského muzea, který byl přistaven na nádraží v Banské Bystrici.

V měsíci listopadu jsme nezapomněli uctít památku zesnulých a již tradičně jsme se sešli na hřbitově v Praze 5 na Malvazinkách u hrobu policejního vládního rady Josefa Vaňáska a poté jsme pokračovali na Vinohradské a Olšanské hřbitovy a díky Janu Holubovi jsme navštívili hrob prvního padlého policisty v pohnutých událostech roku 1938 strážníka Jana Klennera.

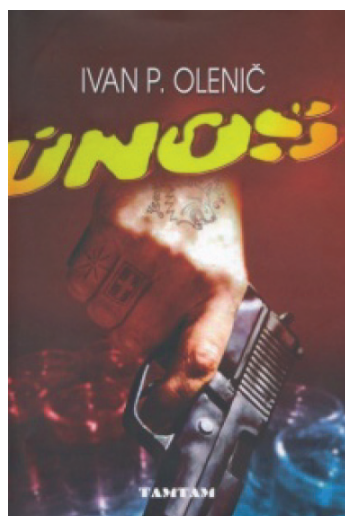

Letošní sezonu jsme zakončili účastí na vzpomínkové akci k událostem ze 17. listopadu 1989 v Brandýse nad Labem, kde jsme společně s technikou a dalšími dvaceti nadšenci jako příslušníci VB, domlouvali rozvášněnému „studentskému“ davu a pomohli tak organizátorům pomyslně přenést město o dvacet let zpět v čase. Někteří diváci dokázali atmosférou prožít, jak se sami vyjadřovali, až s mrazením v zádech. K tomu zajisté přispěl i jako součást vystoupení, zákrok příslušníků VB proti pachateli loupežného přepadení. Při příjezdu dvou žlutobílých vozidel VAZ se zapnutým výstražným zvukovým a světelným zařízením „majákem“ někteří z nás omládlí i o více jak dvacet let.

*kpt. Miloš VANĚČEK, Národní protidrogová centrála
nprap. Martin MICHAL – PIO KŘP Hl. m. Prahy*

KNIHOVNIČKA

Ivan P. Olenič: ÚNOS

Únos je krimi, jakou přečtete jedním dechem. Navíc vám ukáže naši současnost tak, jak o ní sice leccos patrně už víte, ale jak jste se s ní naštěstí osobně nikdy nesetkali a snad ani nesetkáte. A přitom všechno začíná celkem „nevinně“. Jednou ráno je na veřejné ulici v přítomnosti své kamarádky unesena osmiletá holčička. Rodiče šílí, policie je auf. Jenže – večer je dítě zpátky a navíc - ze všeho, co se s ním dělo, úplně nadšené. Proč? Jaký má všechno smysl? Ne, to bychom už prozrazovali moc. Čtete. Určitě nebudete zklamáni. Vydalo nakladatelství TAMTAM Praha, s. r. o. v edici „Dobré detektivní příběhy, svazek 36, Praha 2009, ISBN 978-80-86191-27-0

Autor se narodil 1. srpna 1940 v Praze a v roce 1961 začal publikovat poezií a do roku 1972 mu v časopisech vyšla řada povídek. Prošel neuvěřitelným množstvím zaměstnání od prodavače v knihkupectví, pomocného dělníka v Tatrovce Smíchov, redaktora Zemědělských novin a po roce 1975 pomocného skladníka v Drogerii, nočního hlídače atd. atd. Od 1. ledna 1969 nastupuje do vnitropolitické rubriky Lidových novin, odkud v dubnu přechází do deníku Práce jako zpravodaj a politický komentátor.

V 90. letech mu v nakladatelství Iva Železného vyšly dva westerny a řada povídek, Brněnské nakladatelství MOBA mu v roce 2003 vydalo krimi Rendez-vous před márnicí, která předtím získala 2. místo v soutěži O poklad byzantského kupce, a v roce 2005 pokračování Rendez-vous po smrti. Z pražského nakladatelství Rodiče jste si mohli přečíst jeho horor Maleficium – vyšlo 2004. Tamtéž měl i spoluúčast v povídkové sbírce Nevěry roku 2006. Román Únos vydalo letos pražské nakladatelství TAMTAM. Na adrese www.digizdat.cz si můžete stáhnout detektivku Vraždy podle chuti.

Autor je členem AIEP, což je česká sekce mezinárodní asociace autorů dobrodružné a detektivní literatury. Ta v roce 2007 spolu s Národní protidrogovou centrálou MV vyhlásila soutěž o literární práci k drogové problematice. V roce 2008 si Ivan P. Olenič odnesl Malou medaili MV za text divadelní hry Málem perníkové blues. Jde o příběh skupiny mladých lidí, narkomanů, který je z větší části podle skutečnosti. Sám k tomu říká:

„Samozřejmě to byl úspěch. Škraloupem na jeho krásu je, že se ten kus zatím nikde nehrál. A divadelní hra, která se nehraje, to je asi jako když se nevěsta vyparádí na svatbu, ale pak ji zamknou a ona musí zůstat doma. Snad ještě horší. Pokud by nějaké divadlo mělo zájem, ať se mi laskavě ozve třeba na e-mail denisek2004@iol.cz.“

kpt. Miloš VANĚČEK, Národní protidrogová centrála

SAZBA A REPRODUKCE

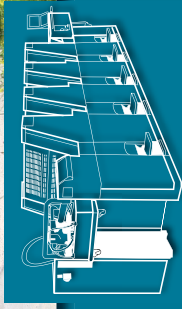
- Provádíme **veškerou sazbu a zlom** publikací a časopisů, plakátů, letáků, pozváněk, vizitek a dalšího merkanitlu. Dále zajišťujeme výrobu **tiskových PDF souborů** z podkladů dodaných například v textovém editoru **WORD**, programech **COREL Draw**, **Adobe Photoshop**, **Illustrator** nebo podkladů dodaných v PostScriptovém souboru.
- Podle potřeby provádíme také **skenování obrazových předloh do formátu A3 a dia předloh do formátu 25 x 20 cm**.
- Pro své zákazníky také nabízíme **zajištění grafických návrhů** obalů, přebalů, plakátů, pozváněk, oznámení, vizitek, včetně **grafické úpravy** brožur a ostatních tiskovin.

TISK

- Tiskové desky zhotovujeme pomocí technologie **CTP** (computer to plate), tedy bez použití filmů, přímo z tiskových souborů v elektronické podobě (**PDF** nebo **PostScriptových** souborů). Na barevném plotrovém výjezdu umožňujeme zákazníkovi provést poslední obsahovou a barevnou kontrolu správnosti tiskových dat.
- Tiskárna svým zákazníkům nabízí výrobu zakázek pomocí následujících tiskových technik:**
 - 1. Knih tisk** – touto technikou lze zpracovávat jednobarevné a dvoubarevné zakázky od formátu 103x148 cm do formátu 21 x 30 cm o plošné hmotnosti poliskovaného materiálu 30–300 g/m² + obalky, tiskový papír.
 - 2. Ofset** –
 - a) **archivový ofsetový tisk** do formátu papíru 70 x 100 cm při plošné hmotnosti poliskovaného materiálu 30–300 g/m²
 - b) **potlační ofsetový tisk**, při maximální tiskové ploše 62 x 43 cm a o plošné hmotnosti poliskovaného papíru 45–100 g/m², bez možnosti potisku natřaného či jinak povrchově upraveného papíru.
- Dále nabízíme pro naše zákazníky **nížkonákladový černobílý i barevný digitální tisk** ve formátu A3, A4 a A5 včetně případného sešití zakázky skobkami. V rámci našich tiskových služeb nabízíme také **perforaci, rýhování a číslování** (např. stravenky, listky, pokladní bloky apod.).

DOKONČUJÍCÍ ZPRACOVÁNÍ

- a) výrobu vazby V1** (sešitové měkké vazby šířé drátem)
- b) vazby V2** (lepené měkké vazby)
Nabízíme i výrobu **ostatních druhů knižních vazeb** např.:
V3 (toblové měkké vazby), **V4** (celopletené vazby), **V5** (tuhé vazby z plástů)
- Pro naše zákazníky zajišťujeme v rámci dokončujícího zpracování výrobu například vazby do spáře (ve formátu A5, A4), **tezární, výšek propagačních desek, rýhování, lalcování, perforaci a zclacení**.
Dále nabízíme také výrobu plátěných desek s chlápěním, desek na personální spisy, vazbu a polisk desek zclaceným písmem, pevnou vazbu kompletních ročníků například Sbírek zákonů, diplomových prací atd.
- Na přání zákazníka zajišťujeme i **výrobu razítek**:
 - ❖ klasická obdelníková (do šířky 10 cm) i kulatá razítka
 - ❖ gumová razítka do strojek dodaného zákazníkem (např. Trodat)
 - ❖ razítka pro různá loga, znaky a podpisy
- Pro případné zájmené máme připraveny i **přímému prodeji** také některé **univerzální tiskopisy především pro vedení písemné agendy, organizací a podniků** (např. Jedinací protokol, dohledovací listiny pošty, knihy jízd, střešelské terče atd.)

TISKÁRNA MINISTERSTVA VNITRA

*Tiskárna Ministerstva vnitra, p. o.,
Bertůčkova 4/1159
149 01 Praha 4
Tel.: 974 887 315, 348, 318, fax: 974 887 395
E-mail: zakazky@tmv.cz
www.tmv.cz*

Tiskárna Ministerstva vnitra je vybavena ofsetovou a knihtiskovou technologií, která je především zaměřena na merkanitní výrobu hospodářsko-úředních tiskovin. Je schopná zajišťovat i výrobu časopisů a publikací ve vazbě šité, drátem a ve vazbě lepené. Tuhé vazby zajišťujeme kooperací se specializovanými firmami. Všechny tiskové služby poskytujeme v souladu s požadavky i na operativnosti výrobu výtisků jak naší zákazníci, tak i tisk Spolky zákonů a ostatních státních zakázek. Postupnou modernizací rozšiřujeme výrobní kapacitu v oblasti barevného tisku. Tiskárna je vybavena vlastním reografickým studiem a moderním DTP.

